

**Ioannis Sleidani orationes duae. : Vna ad Carolum Quintum
Caesarem. Altera ad Germaniae principes omneis, ac ordines
Imperij. Nunc primum excusae, Cum Praefatione, qu[a]e
paucis argumentum explicat.**

<https://hdl.handle.net/1874/429764>

IOANNIS SLEI
DANI ORATIO
NES DVAE.

Vna ad CAROLVM Quintum
Cæsarem.

Altera ad Germaniæ PRINCI-
PES omneis, ac ordines
Imperij.

Nunc primum excusæ,

Cum Præfatione, quæ paucis argu-
mentum explicat.

ARGENTINAE.

M. D. XLIII.

JOHANNES STEEL

DANI ORATIO

RES DVAE

Vna ad CAROLVM Quintum

Caesarem

Alia ad FRANCISCVM PRINCEP

PS contra reordines

Imperii

hunc primum extulit

Cum Partitione, que parca iugur

mentum explicat

AD CAROLVM QVINTVM

M. DE KLAVN

IOANNES SLEIDANVS

Lectori S. D.

Criptæ sunt à me lingua Germanica Orationes duæ, quæ prodierunt sub nomine Baptistæ Lædeni, & prodierunt sub eo nomine, non tam mea quadam sponte, quàm sic uolentibus amicis, qui putabant meis rationibus ita conuenire, quàm diu non essem in Germania, ijsq; locis hærerem, in quibus argumentum hoc minus gratum est, atque plausibile. Quantum enim ad me pertinet, liberalius & magis ingenuum semper esse putauit, non dissimulare uel tegere nomen in libro, quem edii quis uelit, ne quid agi uideatur callide magis quàm uerè, tametsi fieri posse non negarim, ut sit locus aliquando dissimulationi. Germanicè uero scripsi non alia de causa, quàm ut ijs, ad quos propriè pertinent, melius intelligerent, quæ causa fuit etiam, ut alteram ad Cæsarem, Gallica lingua perfecerim: Equidem hoc solum spectauit, ut Cæsar, quem reuerenter agnoscere debemus & colere, ueluti præcipuum & summum Germaniæ Magistratum, expediat se ab ijs uinculis, quæ cursum ipsius remorantur, quò minus, quod res ipsa postulat, temporumq; ratio, perficiat. Qui secus interpretantur, iniuriam mihi faciunt,

A ij quod

P R A E F A T I O .

quod per hæc comitia quidam fecisse dicuntur, sed
 perpauca quidem illi, quorū iudicijs nihil moueor.
 Verum propter alios, ipforum planè dissimiles, qui
 bus fortasse non improbabitur hic meus labor, ut
 trans orationem Latine iam scripsi, quarū illa, quæ
 est ad Imperij Principes, commemorat ortum, incre-
 mentum & occasum Pontificatus. Altera, quæ
 Cæsari est dicata, posteaq; ostendit, hanc Religio-
 nis causam, quæ controuertitur, à Deo profectam
 & excitatā esse, demonstrat, Iusiurandum illud, quo
 pontifici Cæsar est obligatus, tyrannicum esse, neq;
 uim ullam habere, & hæc quidem est posterior. Il-
 lam ergo, quia tempore prior est, anteposui, quibus
 dam in ea mutatis & adiectis, ob ea, quæ non ita pri-
 dem in hanc causam inciderunt. Cæterum ea, quæ
 pertinent ad pactiones & res gestas Regum & Pon-
 tificum, nostris præsertim temporibus, petita sunt
 ex ipsis regum scriptis, quorum aliqua sunt excu-
 sa typis, alia, licet nondum promulgata sint, ipsum
 tamen fortasse tempus aliquando proferet. Hæc
 sunt, de quibus te commonefaciendum esse,

Lector, putauī. Vale. Argentorati,

septimo Calendas Iulij

Anno

M. D. XLIIII.

Ioan^s

IMAGINES CITATO
IOANNIS SLEI

DANI ORATIO AD

Principes ac Ordines omnes
Imperij.

T S I PRæter decorum esse
uideri possit, hominem priuatum
instituere sermonem apud
uos, Illustrissimi Principes, qui
& ipsi magnam habetis rerum
prudentiam, & consiliarijs or-
nati estis, uiris sapientissimis;

Tamen, quoniam exulceratissima sunt hæc nostra
tempora, quoniam in deterius omnia pedetentim
abeunt, & quia maxime sunt, tam publice quam pri-
uatim offensiones animorum in Germania, putauit
me facturum ex officio, si forte possem, & uobis
prodesse & communi patriæ, ut nihil in eo præter-
mitterem. Ducit enim eò me natura, quæ totum
quidem genus humanum, & omnes ubique gentes
nobis commendat, in primis autem eos, à quibus
ortum habemus & educationem. Ut igitur in hanc
partem, ea, quæ sum dicturus, accipiat, uehemen-
ter obtestor. Medea Poëtarum celebrata scriptis,
miseriam & infortunia sua deplorans, ait inter cæ-
tera, uidere se quidem id, quod rectum est, non ob-

A iij tem

ORATIO SLEIDANI

temperare tamen, & sequi deterius consilium. Hac etiam ætate nostra, multi, non dubium est, uident, qua ratione iuuari possit, atq; ex his malis eripi Germania, sed negligunt, & incogitantia quadam perpetua differunt, quasi tempus ipsum aliquam sitalaturum medicinam, cum interim tamen uideant aliam ex alia nasci calamitatem. Et primum quisdem cogitandum est, quemadmodum ad uos delata sit Imperij dignitas, & considerandum uobis, quantum sit hoc Dei beneficium. Nec enim leue est nomen Imperij, & nihil existit in rebus humanis aut illustrius, aut sublimius. Nam quocunq; Deus transtulit illud, ibi quoq; magnum semper esse uoluit præstantissimorum ingeniorum prouentum, & alias complures eximias dotes adiunxit, ut sine quarum accessione tanta rerum moles recte gubernari non possit. Elaborandum est igitur uobis, clarissimi Principes, ut hanc ipsam Imperij formam, in angustias nunc redactam, & modicis finibus inclusam, si non augeatis & amplificetis, ita retineatis tamen & conseruetis, ne transferatur à uobis ad externos, quemadmodum à Græcis ad Romanos transiit, quorum tam est humile primordium, ut nisi miraculo tribuatur totum & diuinæ potentia, humana mens comprehendere non possit, quomodo in tantam molem excreuerint. Posteaquam enim facinorosis hominibus Asylum ibi patefactum fuit, ac ueluti portus, in quem se reciperent, coaluit ex ea multitudinis

AD IMPERII PRINCIPES.

titudine ciuitas, qui deinde uicinos populos maximis affecerunt iniurijs, eripiendo non solum bona, sed uirgines etiam filias è complexu & sinu parentum. Quę quidem fuit prima belli causa. Et quoniã à Deo præfinitum erat, ut in immensum crescerent, quotidianis prælijs ita paulatim aucti sunt, & locupletati, ut Italia minime contenti, bellum etiam inferrent exteris nationibus, & egressi limites, Africam quoq; & Asiam tentarent. Qua ipsorum fortuna concitata alię gentes, uoluerunt impetus eorum, si non frangere, saltem coercere, ne longius euagarentur. Hoc in primis conati sunt Carthaginenses, ac tanto quidem ardore, ut non modo non depellerent à se uim hostilem, sed de summa quoq; rerum decertarent cum ipsis. Quę tamen res infeliciter eis accidit, & ultimam demum calamitatem attulit, eò qđ sic esset haud dubiè statutum à Deo, ut Romanum Imperium esset omnium longè potentissimum, ac suos haberet annorum terminos.

Armis igitur & uim suam potentiam non modo stabiliuerunt initio, sed & conseruarunt deinceps, & labefactatam restaurarunt, donec tempus à Deo constitutum, & sacris notatum literis, totum exisset, ac alius, uelut insititius quidam princeps, ac dominus esset exortus Romę, in ipsa Imperij sede, & tanquam ad latus Romani Cęsarıs. Qui quidem nouus princeps, nullam initio dabat significationem, quasi cogitaret Cęsarıs authoritatem immis-

nuere, sed Ecclesiæ tantum negocia curabat, & quamdiu hoc solum agebat, tamdiu florebat Cæsaris Imperijq; uires. Postea uero cœpit cogitare, quemadmodum illam religionis & sanctitatis opinionem, fructuosam sibi faceret, ideoq; Cæsarem non dubitauit interpellare, quò principatum obtineret in omnes alias Ecclesias, hanc præ tendens causam inter alias: Romam & fuisse, & habitam semper esse rerum dominam, & nunc adeo facile primū sibi uendicare locum inter omneis orbis Christiani ciuitates: æquū igitur esse, ut eius urbis Episc. gradu & dignitate præstaret alijs. Difficillimū hoc fuit eis impetrare: Nam ut Cæsares maxime uoluissent, aliarum tamen gentium Episcopi, summa contentione repugnabant, causas etiam, cur id facerēt, adferebāt graues & legitimas, ita quidem, ut esset diuturna līs, & intricata ualde, recusantibus alijs Episcopis, & ipsum non aliter agnoscentibus, quam ut collegam, & æquali cum ipsis potestate præditū, Nihil tamen interim remittebat hic de suo ardore, sed instabat perpetuò, donec à Phoca Cæsare, quod uolebat, impetrasset. Hoc tanto munere & priuilegio tam insigni, decebat eius animum expletum & satiatum esse, adeoq; uideri possit ut cunq; tolerabile, si quidem hanc authoritatem ad plurimorum salutē conuertisset, si leniter, moderate, & æquabiliter officium suum fecisset, si iustitia & temperantia cum aliarum Ecclesiarum præfectis decertasset. Quia ue

ro tam

AD IMPERII PRINCIPES.

ro tam longo tempore, rem tantam, adeò sollicitè,
 & ardèter expetiuit, dubitari non debet, quin idem
 artifex, qui Christo seruatori nostro in montem sub
 lato, regna pollicebatur & imperia mundi, huius es
 tiam ambitionis author extiterit. Tam enim est im
 mensus, immoderatus, & supra sortem humana m,
 hic principatus, ut etiamsi, uel inconsiderantia qua
 dam, uel bene merendi studio & liberalitate, Cæsa
 res ei detulissent hunc honorem, omnia tamen po
 tius ei cogitanda fuerint, & illud in primis, quod
 Christus eiusmodi contentionem in suis discipulis
 acriter admodum reprehendit. Porro, quum in hoc
 fastigium beneficio Caesarum euasisset, ausus fuit
 maiora sibi deinceps polliceri, neq; iam dubitabât,
 quin amplissima quæq; posset perlicere in illa uene
 ratione & cultu Religionis, uerum lentè & dissimu
 lanter progrediens, tentabat principum animos.
 Cæterum, à morte Constantini Cæsaris, qui primus
 ad Christi doctrinam animum adiecit, centum ferè
 pòst annis, ualde fuit debilitatum imperium Roma
 norum, adempta fuerunt eis Gallia, Britannia,
 Germania, Italiam occupabant Hunni, Africam
 Vandali, tantaq; fuit dissipatio rerum omnium, ut
 amissis, quæ spectabant Occidentem, prouincijs &
 regnis, ad Orientem se conuerterent Cæsares, ibiq;
 sedem locarent. Post hanc tam insignem calamita
 tem & Imperij debilitationem, natum est inter Cæ
 sarem & Episcopum Romanum ingens dissidium,

B cuius

ORATIO SLEIDANI

cuius hæc fuit inter alias una, & ea quidem potissima causa, quod Cæsar iuberet statuas, & imagines è templis auferri: Cui quidem Cæsaris mandato Romanus Episcopus adeo resistit acerbè, ut tandem non dubitaret ei sacris interdicerè. Tantum extulerat iam animos. Et quoniam uigebant per Italiam bella, ne Rom. quidem Episcopus erat extra periculum, sed infestabat eum inter alios, Insuper quoq; Regulus, cuius impetum & arma nõ poterat à se depellere, ut qui non tam latè dominaretur, quàm hodie. Deinde, sic erat meritis de Cæsare, nullum ut ab eo posset auxilium sibi polliceri.

Secundum hoc est & alterum Imperij uulnus, hoc illicò fuit exceptum ab alio maiori. Nam eodè prope tempore, quo Romanus Episcopus principatum illum suum impetrauit, quod ducentis ferè annis post amissum Occidentis imperium accidit, Mahometus ad plagam Orientale exuscitatus est, ac præter eum alij complures, qui, coniuratione facta, uehementer affligebant Imperij robur. Et ne quid omnino, quod ad calamitatem pertinet, prætermitteretur, cum Cæsares autoritatem suam retinerent incolumem, & satis præ se ferrèt, quicquid esset dignitatis, potentia & splendoris in Episcopo Romano, totum hoc ipsis deberi, ille animaduertens non se posse, quo uellet, peruenire, coepit inire ratis ones, quomodo non solum hanc seruitutem excusaret, uerum etiam in summo gradu constitutus, alijs

AD IMPERII PRINCIPES.

alijs dominaretur, indignum esse putans, cum esset
 Episcoporum princeps, agnoscere superiorem ma-
 gistratum, aliam inueniri posse uiam, excitaturum
 se quemuis alium, qui sua uoce declaratus Roma.
 Cæsar, causam haberet uicissim bene de ipso meren-
 di. Quoniam uero Francorum reges, ac Pipino-
 rum familia, seruauerant ipsum, quò minus à Lon-
 gobardis opprimeretur, Carolum Magnum, qui
 tota Italia profligauerat hostem, delegit, eumq; Cæ-
 sarem denunciauit. Ad eum modum, nouus hic
 urbis Romæ dominus, tenuis & miser initio, ma-
 gistratum legitimum à Deo constitutum, deq; ipso
 præclare meritum elisit, & potestatem sibi sumpsit
 inauditam, designandi alium Cæsarem, in eaq; re,
 ius illud, quod uel ad senatum populi Romani, uel
 ad exercitus Romani duces pertinebat, usurpauit,
 & Imperij uires hoc ipso conscidit, et consecutus est
 quæ uoluit. Primum, ut animum expleret, ac pri-
 scum Cæsarem ulcisceretur, deinde ut Caroli Cæsa-
 ris, eiusq; successorum præsidio munitus, locum su-
 um tueretur: Postremo, ut uia sibi sterneret, suisq;
 posteris, quò locum aliquem & authoritatem obti-
 nerent in creando Cæsare. Nam elisus ille Cæsar
 antiquus, habebat iustissimam offensionis & ingra-
 titudinis exprobrandæ causam, hic aut recens creatus
 Cæsar, non poterat non agnoscere summum Epif:
 Rom. studium & propensionem erga se. Sic igitur
 Imperium, quod unicum erat antea, factum est du-

plex, quæ res non potuit non esse maximorum diffi-
 diorum causa Nam & grauissimæ postea natæ sunt
 offensiones inter Orientis & Occidentis Imperato-
 res, nec solum inter eos, uerum etiam inter Ecclesi-
 as utriusq; plagæ. Tale spectaculum præbuit Ro-
 manus Episcopus, ut Cæsarem orbis principem,
 cui ne Christus quidem homo, uoluit ademptum
 esse quicquam de suo iure, deturbaret è solio. Cate-
 rum, penes Caroli posteritatem mansit Imperium
 aliquandiu, quod ægre ferebant Itali proceres, co-
 gitantes, in armis & robore militari positum esse, ut
 Cæsar aliquis euaderet.

Coniunctis igitur uiribus, obdixerunt Bereng-
 garium quendam, eumq; Cæsarem salutarunt, qui
 grauiâ bella gessit cum Ludouico tertio, nec infœli-
 citer. Ille uero, qui postremus fuit huius nominis
 Cæsar, ob superbiam & tyrannidem incurrit in plu-
 rimorum odia, de quo certior factus Otho Saxonie
 dux, & inuitatus ad molindas res nouas, cum exer-
 citu in Italiam uenit, profligatoq; Berengario, Ro-
 mam inde contendens, inaugurationem Imperij su-
 scipit à Pontifice. Quia uero de Imperij dignitate
 certamen erat perpetuum, inter Italos præsertim &
 Gallos, & Germanos, cœptum est cogitari de con-
 stituendis per Germaniam principibus aliquot, qui
 potestatem haberent creandi Cæsaris, ut hac ratio-
 ne uia præcluderetur exteris gentibus, idq; factum
 est, quo tempore Saxonie Dux, Otho tertius Im-
 perium

perium administrabat, & Gregorius quintus Germanus, Romæ præsidebat Pontifex, qui suarum partium, & propriæ commoditatis minime negligens aut oblitus, perfecit, ut ex illis, qui Cæsarem deinceps crearent, essent tres ordinis Ecclesiastici. Quod plerique putant ideo fuisse constitutum, ut in re tam graui & ardua, reliqui principes haberent socios & collegas, uiros eruditione ac uitæ integritate præstantes. Verum utcunque sit, certum est, hoc eo factum fuisse consilio, ut potestatem, quam arrogauerat ille sibi, in Imperij negocijs, hac etiam uia confirmaret. Quod ipsum nõ uelim intelligi, quasi cogitem aliquid detrahere authoritati Electorum Ecclesiasticorum, & ut ne quis in eam partem interpretetur, etiam atque etiam rogo. Veruntamen, contendent hic fortasse quidam, & Pontificem Romanum bene de nobis meritum esse prædicabunt, qui tam illustrem honorem, qualis est Imperij dignitas, in nostram gentem inuexerit, quantum in ipso fuit. Fateor equidem, & sanè sit reprehendendus homo Germanus, qui non gratuletur communi patriæ splendorem hunc, & amplificationem nominis. Verum aliò spectat hic sermo, & hoc solum ago, ut appareat, ab eo tempore, quo Romanus Episcopus Cæsarum se negocijs immiscuit, Imperij res in dies magis atque magis labefactatas, & postquam ad Germanos priuilegium illud delatum est, ita fuisse depressas & arctatas, ut nihil ferè præter inanem

titulum retineant. Ortæ sunt ingentes inter eum & Cæsarem contentiones, ob immensam istam arrogantiam et cupiditatem: Non potuerunt eam ferre inter alios, Henricus Quartus, non Fridericus Primus, non Secundus, aduersus quem ille fuit acerbissime concitatus, quoniam & proscripsit eum & indignum iudicabat, qui Cæsar esset, & principibus mandabat, ut alium crearent, & omnes pariter homines commonebat, ne parerent ei, uel ullum præstarent officium. Hæc omnia continentur in ipsorum et libris, quo etiam loco Friderici primi laudatissimi Cæsaris, meminit odiosissime.

Cum Henricus Cæsar, dux Lutzenburgensis, recusaret subire iusiurandum illud seruire, metuens Pontifex, ne res traheretur in exemplum, excogitauit formulam iurisiurandi longe amplissimam, et literarum monumentis prodidit, in qua nihil omnino prætermissum est, ita quidem, ut nullus unquam libertus arctiori uinculo fuerit obligatus patrone suo, quam hodie Cæsar deuinctus est Episcopo Romano, suo quondam clienti. Complectitur autem hæc formula, ut Cæsar Ecclesiæ Romanæ & Pontificum opes, & dignitatem & priuilegia, & decreta modis omnibus conseruet, augeat & defendat. Hoc ueluti freno cohercet & impellit eos quò uult. Et sane, ut ex emendicato principatu fructum perciperet ac emolumentum, necesse fuit ei nouum excogitare doctrinæ genus, ideoque uarijs
consti

AD IMPERII PRINCIPES.

cōstitutionibus ita se munivit, ut nemo, nisi qui nos tam infamiæ & perfidiæ subire uelit, quicquam ausit contra moliri. Hæc enim probra & conuicia, magnis sepe uiris obiecit, qui nihil tamen in ipsius doctrina reprehendebant, infœlici nimirum sæculo, sed immoderatæ solum ambitioni, & libidini modum aliquem statuere cupiebāt. Verum honestissimos principum conatus artibus ille suis eludebat, nec enim foris apud alios reges deerant ei præsidia. Cumq̃ Cæsares exacerbatos à se non auderet in Italia expectare, sæpe aliò profugit ad confœderatos. Et ista quidem perpetuatione dissidiorum & molestiarum, peruicit tandem, ita quidem, ut Cæsares redderet obsequentiores, eisq̃ pro suo arbitrato imperaret, in eoq̃ statu floruit ab aliquot iam sæculis, ad hoc usq̃ tempus, quo Deus illustrem quandam & lætam rerum uicissitudinem adduxit. Posteaquam enim in summum fastigium ille conscendit fastus atq̃ superbix, seq̃ pateretur, ut Deum a liquem colit, quod nemo negare potest: Deus uerbi sui cognitionem obscuratam ab illo, produxit, ut clarissimum Solis lumen, idq̃ primum intra Imperij Germanici terminos, quod ipsum est consideratione non indignum.

Qui iam ueritatis cupidi sunt & amantes, ut esse debent, quotquot Christianū nomen profitentur, in ista concertatione & hæsitatione, dum in dubio sunt & ignorant, quid potissimum sequantur, in-

quirere debent & inuestigare, num sit alicubi sacris literis proditum, eiusmodi futuram aliquando perurbationem, tam in Religione quam in Imperio, quod maiestatis fuit plenum quondam & longè florantissimum. Nam si quid tale prænunciatum esset à Prophetis aut ab Apostolis, confirmare se posset humanus animus, & certa consolatione sustinere, qui alioqui, nihil tale requirens aut cognoscens, fluctuat, adeoq; desperat propemodum, & opiniones multas, alijs alias accumulatur, nec certi quicquam statuere potest. Quanquam uero dijudicari prophetiæ non ita facile possunt, habent tamen semper notas aliquot & circumstantias, quæ reddunt eas clariores. Non frustra prodidit illas Deus, & inter cætera, hoc adferunt boni, quòd præsignificat nobis futuras calamitates, ut caueamus, ut ad poenitentiam excitemur, ut uitam emendemus, & ut magnis animis expectemus, quæ uentura sunt in impium orbem, incommoda. Iam si plerique omnes non tam essent uel excæcati, uel pertinaces, uel negligentes etiam, & in his rerum motibus iudicium peterent è scripturis, haberent, quo se munirent, & consolarentur. Præsens enim rerum status, & eamundi facies, quam coram uidemus, omnino ibi describitur. Et principio quidem, de quatuor maximis Imperijs, ordine successuris, aperte loquitur Daniel ac copiose, non uno in loco, sed in primis de Romano, quod postremum esse dicit, & ex illis quatuor

AD IMPERII PRINCIPES.

quor omnium potentissimum. Ferreum enim illud uocat, & sicut ferrum emollit & contundit omnia, sic quoque futurum dicit, ut istud Imperium frangat & imminuat reliqua omnia. Sed pedes illius & digitos pedum, dicit partim esse ferreos, partim ex terra fictiles, hoc ipso denotans, futurum, ut ad extremum scindatur & debilitetur.

Post, alio quodam loco dicit exoriturum regem quendam uehementer astutum & callidum, qui potens euadet alienis non suis aut uiribus, aut robore, qui turbabit & uastabit omnia, qui pijs bellum inferet, eosque perdet, qui supra regum regem sese effeferet, qui uerum illud & antiquum & perpetuum sacrificium abolebit, sub quo laborabit grauius, & opprimetur ueritas, qui pro sua libidine & arbitratu dominabitur, cui feliciter omnia cedent, qui Deum suorum maiorum aspernabitur, qui non afficietur honesto & licito erga mulieres affectu, qui non sibi deum finget, eumque colet auro & gemmis, qui diuitias orbis largietur & distribuet in eos, qui adiutores ipsi erunt in excolendo illo, quem sibi finxit, Deo, qui modis omnibus florebit, donec effeuerit ira Dei, tunc futurum, ut corruat, & sine armorum strepitu labefactetur totus. Hæc, inquam, omnia sunt à Daniele præsignificata. Iam uero quantum ad Romani Imperij ruinam & occasum pertinet, constat uaticinium hoc impletum & perfectum esse.

C Quicquid

ORATIO SLEIDANI

Quicquid enim Romani uel per Europam uel
 Asiam, uel Africam tenuerunt, occupatur totum
 ab alijs regibus & populis, qui Cæsarem nostrum
 Romanum minime agnoscunt. Et quanquam no-
 men adhuc retinemus eius Imperij, ditiones tamen
 propè omnes amissimus. Vnà uero cum interitu &
 dissipatione Romani Imperij, maximam quoq; futu-
 ram esse religionis, ac uerè doctrinæ uastationem,
 ex hoc Danielis loco satis clarum est. Et quanquam
 sunt in Daniele, quæ propriè pertinent ad Turcarū
 dominationem & monarchiam, tamen ea, quæ com-
 memorauī supra, Paulus ipse, fortasse præter om-
 nium expectationem, disertè interpretatur de re-
 gno quodam Ecclesiastico seu Pontificio, quando
 futurum dicit, ut sedeat in templo Dei, quo quidem
 loco repetit ipsissima uerba Danielis, & loquitur de
 filio quodam perduto, & nefario, quem hominem
 peccati uocat ipse, qui sese extollet supra omne quod
 dicitur Deus. Hunc ait futurum insignem Tyran-
 num & dissipatorem Ecclesiarum, qui diu floreat,
 & regnet, ac summam impietatem exerceat, sub spe-
 cie religionis, quæ teget ipsum, ac ueluti fucus quo-
 dam ornabit, ne possit agnosci, deinde, postea quā
 diu grassatus ad hunc modum fuerit, & ad sum-
 mam improbitatem peruenerit, ita quidem, ut nihil
 adijci possit, futurum, ut reueletur, & agnoscatur
 ab omnibus, ut corruat & pereat, non alio uel in-
 strumenti, uel telorum genere, quàm spiritu oris
 Dei

AD IMPERII PRINCIPES.

Dei, & prædicatione uerbi diuini. Cedo, quis hic erit tyrannus? quibus in locis inuestigabimus? an aduenisse credemus, an uero sub ipsissimum mûdi finem expectabimus eum? Ut aliquando ueniat, & ad eum modum regnet, sicut scriptura prædicit, oportet. Non grassabitur autem uí armorum, sicut alij reges. Non fuit igitur quisquam ex Romanis Imperatoribus, non Nero, non Caligula, non Heliogabalus, non Commodus, non id genus aliæ pestes. Non fuit uel Alaricus, uel Totila, uel Gensericus, uel Odoacer, uel quisquam alius eorum, qui Europam & Africam bellis concusserunt. Non fuit ullus uel Sarracenorum, uel Turcarum princeps, qui per Asiam dominati sunt. Quicquid enim hi gerebant, palàm fuit, nemo non agnoscebat eos esse grassatores uiolentos, & Tyrannos inmanissimos. Hic autem noster, quem quærimus, quem inuestigamus, erit supra modum crudelis, nec tamen agnosceretur. Qua nam igitur ratione teget ac dissimulabit suam tyrannidem? certe, ficta religionis & sanctimonix specie. Occupabit igitur authoritatem in Ecclesijs? omnino. Conferamus nunc istam Danielis & Pauli descriptionem, hisq; nostris temporibus eam accõmodemus. Nullum enim fuit unquam tempus, quo clarius hæc uaticinia potuerint intelligi, quam hoc nostrum, & qui superstites erunt post nos, melius haud dubie sunt intellectuiri quaedam, quæ nobis

ORATIO SLEIDANICA

adhuc obscuriora uidentur. Sed interim uideamus illa, quæ dissimulare diutius, uel ignorare non possumus.

Cogitemus qui fuerit status rerum in nostra Germania, quæ forma religionis ante annos uiginti quinque: Nonne res eò deuenerant, ut homo ille nequam & scelerosus exhiberet se coram omnibus, in templo Dei sedens, uelut numen aliquod terrestre, colendum & propè adorandum? Fieri ne potest, ut furiosior & immanior ulla suscitetur idolatria? Nonne humana omnia pendebant à solo iussu, & arbitratu numinis Romani? Nonne quicquid aut mandabat, aut prohibebat, id obseruabant omnes, tanquam ipsius Dei uoce pronunciatum? Nonne quocumque uellet, omnes pariter homines ducebat? Qui rex, qui princeps auctoritatem eius impugnabat, aut non potius omniratione iuuabat? Quis alius, præter eum, exiit honestum erga mulieres adfectum, seque nepharijs libidinibus contaminauit? Quis maiori contumelia matrimonium adfecit, ut qui magnæ hominum portioni prohibuit, & ademit illud, tanquam impurum quiddam ac minime castum? Cui scelicius unquam & magis ex uoto cesserunt omnia, quam huic? Quis alius, præter eum, iniquissimis rationibus inuasit Ecclesiarum omnium facultates, easque distribuit suis coniuratis, qui foedam illam et immensam impietatem, atque tyrannidem eius propugnant & adiur

AD IMPERII PRINCIPES.

adstant? Nonne dominum se profitetur horum
 bonorum omnium, & ut uerbo id non faciat, non
 ne re ipsa potestatem hanc sibi sumit, ut ea largia-
 tur quibus uelit? Nonne propter hanc causam ob-
 seruatur, colitur, & tantum non adoratur ab omni-
 bus? Nonne sub eo grauissime laborauit, ingemu-
 it, & oppressa fuit ueritas, ita quidem, ut ad recorda-
 tionem eius temporis inhorrescant etiam homines
 iudicio præditi? Nonne permiscuit & conturbauit
 omnia, non solum in Ecclesijs & doctrina, uerum et-
 tiam in ipsa Repub. ciuili? Romanorum Impera-
 torum uitam nemo describere potest, aut historiam
 cōmemorare, quin Romani quoq; Pontificis plu-
 rima fiat, & necessaria mentio. Quid hoc est rei?
 Cur ille potius, quàm aliarum prouinciarum aut ci-
 uitatum Episcopi, sic ubiq; conspicitur inter me-
 dios reges atq; Cæsares, tumultuans, ambiens, pre-
 hensans, turbarum, seditionum, rebellionum au-
 thor, iniens fœdera cum diuersis, nunc profligatus
 ab uno, mox restitutus ab alio? Quænam est ista re-
 rum facies, quid in eo simile homini Ecclesiastico?
 quid non potius facit, quàm hoc ipsum, quod pro-
 prium est ipsius munus? An obliuisci poterimus
 eorum, quæ nostra memoria & hac ætate contige-
 runt in nostro conspectu, nostris in adibus & focis?
 Captiuos in acerbissima & miserrima seruitute de-
 tinuit animos nostros, impulsit nos, & pertraxit in
 quamcūq; uoluit partem? Quicquid ei suauis uel æ-

ORATIO SLEIDANICA

uaritia, uel fastus, uel dominandi cupiditas, uel etiam ludificandi & deridendi studium, non dubitauit id ipsum proponere nobis & mandare, uelut ex ipso Apostolorum senatu profectum. Neque uero contentus tam acerbo & cruento ludo, facultates ac opes nostras etiam diripuit, & exhaustit, cum tamen interim nihil eorum ipse crederet, quæ nobis credenda, non minus quam Christi uocem ac Euangelij doctrinam, præcipiebat, quæ nobis tanto precio uendebat, toties & tanta ostentatione, In eaque nundinatione utebatur aptissimis organis, hominibus indoctis, impuris, flagitiosis, lenonibus, cocis, mulionibus, cinædis, histrionibus, & id genus alijs proceribus, quibus nos propinabat, non deridendos modo, sed & excoriandos & dilaniandos, quibus, tanquam terreni numinis legatis, obuiam nos progressi magna lætitia & solemni pompa, nullum non honoris ac beneuolentiæ genus certatim omnes impendebamus. Quid, an non istud est regnare? Nullus fuit unquam tyrannus, qui nequitiam, & improbitatem suam ita occultarit, ut non agnosceretur à potissima hominum parte, sed iste rerum dominus, grassatur immanissimè, non per unam aliquam rempublicam, aut prouinciã, sed per omnem ferè Europam, & tamen non modo non agnoscitur, uerum etiam ita se comparat, & tam artificiose crudelitatem suam tegit, ut colatur & obseruetur ab omnibus, ac si, tanquam numen

AD IMPERII PRINCIPES.

men aliquod salutare, constitutus esset à Deo in hac misera & calamitosa hominum uita. Nonne reges omnes ac monarchæ fuerunt huius dominationis admirabūdi spectatores & adiutores? Qui tamen maiorem innocentiam & puritatem in eius uita fortasse desiderabant aliquando, non tamen potuerūt eum agnoscere, quoniam religionis opinione detinebantur, deinde, sic erat, ut oporteret eum grassari ad hunc modum, in summa omnium hominum ignorantia, & impunitate maxima, sicut scriptura præsignificauit. Cum uero peruenisset ad summum gradum impietatis, ut superaddi nihil posset, adortus est ipsum Deus, intra Germaniæ & Imperij fines, ut supra quoque diximus, & aduersarium excitauit ei, non Regem aliquem præpotentem, sed hominem priuatum & obscurum, professione tota & uitæ genere, ipsi quoque deuinctum.

Et quanquam eò potentiæ creuerat, ut facile reges omnes contemneret, tamen, ad primam huius doctrinæ, quam ferre non potest, mentionem, attentus, ilicò cœpit de remedio cogitare, Quod totum erat positum in fulminationibus, & execrationibus, & interdictis, hoc etiam uehementioribus, quò grauius & acerbius oderat nouum doctorem, cuius libri & conciones, quò spectarent, & quantum essent ipsius regno, & aulæ cladem allaturi, statim præsensit, non tam ipse, quam ipsius præceptor & moderator, is, cuius ope & consilio subla-

tus humo, in tantam se diffuderat amplitudinem. Idem hic præceptor, cōsiliorumq; rector, alia quoq; præsidia subministrabat, è quibus illud est admodum illustre, quòd mandat hominibus, ut non modo non legant suorum aduersariorum libros, uerum etiam ne Biblia quidem ipsa. Quis hic, cedo, tantus est furor? Scripturam Regius Propheta uocat lucernam, ac ueluti facem in tenebris prælucentem. Hanc ipsam facem præeuntem nobis, qua nullo unquam tempore possumus carere, multis ante sæculis & extinxerat iste, & nunc posteaq; singulari & inenarrabili beneficio Dei patris iterum est accensa nobis, denuo conatur omnibus modis deprimere, ne luceat, adeoq; uult & mandat, ut ipsum sequantur homines, nec ab eius aberrent uestigijs, etiam si ducat in præcipitium. Sic enim habent eius decreta, claris & disertis uerbis, Quàm diu regnum eius floruit, nihil erat sollicitus, nec unquam ei ueniebat in mentem, ut sacrae scripturae lectionem inhiberet, cuius interpretationem, & diiudicationem omnes ab ipso peterent, quicumq; legebant, legabant autem ualde pauci, puram & impollutam, & ij quidem omnes, uarijs ei nominibus obligati. Nunc uerò, quum tempus adest, ut corruat, ut in signe præbeat orbi de se spectaculum, conatur eripere & extorquere hominibus instrumētum illud, quo firam impietatem ac scelera uidet esse patefacta. Proximum, & alterum præsidium est arma-
tum,

AD IMPERII PRINCIPES.

tum, sicut igni, ferro, laqueo, fluctibus & undis, ut agnoscas artificem, illum antiquum humani generis hostem, qui cædibus & sanguine delectatur. Ut autem sit terribilior, exploratores habet per omnia regna, uocant Inquisitores, quibus hoc est commissum munus, ut eos omnes, qui dominam meretricem non reuerenter agnoscunt, persequantur. An non illud est, quod Daniel ait, futurum, ut pijs bellum inferat, ut acerbissime oderit Euangelij doctores, qui populum erudiunt? Et quoniam, ut maiorem crudelitatem exerceat, opus habet regum & principum beneuolentia, tametsi iam ante sibi deuinctos habet illos, nunc tamen obseruat & captat eos, quacumque potest ratione, & hoc quidem est omnium maxime ualidum præsidium. Ac sane speciosum est istud, & ad mouendum adfert non exiguam uim, habere uidelicet Monarchas adiutores, socios & confœderatos.

Quid uero, si & istam consociationem, & amicitiam prænunciauit scriptura? Magna est profectò Dei benignitas, qui tam uarijs calamitatibus, quæ incidunt in uitam piorum hominum, tam illustres opposuit consolationes, nec ullum esse patitur tantum incommodum, cuius non exhibuerit medicinam in suis promissionibus & uerbo. Quid enim possit commouere uehementius hominum animos, quàm uidere, Pontificem Roma, in maximis opibus & luxu florentem, & decernentem omnia pro suo

D arbis

ORATIO SLEIDANI

arbitratur, munitum esse praesidio summorum Regum? Nonne, si rationis iudicium sequantur, putent frustra sumi laborem omnem? Certè non aliter statuant, quàm temere Pontificatum oppugnari, qui tam denso aggere & urallo sit circumseptus. Cur enim istud non cogitent, Pontifex ipse maximam & unicam propemodum spem in eo positam habet; Sed cum ad scripturae lectionem accedunt, uident illud ipsum, quo torquentur, & tantum non exanimantur, esse depictum ibi, uelut in tabula, sed ita depictum, ut cum in exordio nihil uideant, praeter ferratas acies, centauros, leones, gryphes, chimæras, ignem totis naribus ac faucibus efflantes dracones, ad extremum animaduertant hæc omnia, coelitus delapsa flamma, subito consumi, sic ut ne reliquiae quidem ullae supersint. Vident enim non defutura quidem Romano Pontifici Regum auxilia, sed hoc praeterea uident, futurum, ut quò sublimius ille conscendit, eò grauius & periculosius decidat, & quo maioribus nititur regum praesidijs, eò uehementius cõturbetur in animo, quando progrediente perpetuò ira Dei, & magis ebulliente, principes, uel non poterunt, uel etiam temporibus ipsis mutati, nolent ei praecipitato & extreme laboranti opem ferre, quando destitutus & denudatus omni humano praesidio, uidebit iram Dei contra se prorsus inflammatam, quando Tefiphone, sicut est apud Poetas, furiarum ministra, ipsius capiti semper

AD IMPERII PRINCIPES.

per imminens perpetuo flagello conscientiam exag-
 gitabit, nec quietam esse permittet. Horrendum est
 profecto, concitare iram Dei, desperatorum est au-
 tem, quum ad poenitentiam nos inuitat Deus, non
 agnoscere uocem eius & manum, ac impietatem au-
 gere blasphemijs. Tanta enim est Dei patris erga
 nos misericordia & charitas, ut quantumuis facino-
 rosos & impios, multis & claris indicijs atq; signis
 ad poenitentiam uocet, ac uitae emendationem. A-
 cerbiorem & nocentio rem hostem Ecclesia Christi
 uix habuit ullum, quam Pontificem, spacium ta-
 men largitur ei Deus & ocium, ut scelus agnoscat,
 ut ueniam supplex petat, & de officio suo cogitet.
 Anni sunt uiginti quinque, & eo plus, quo primum
 tempore coeptum est dubitari de potestate, quam ille
 sibi sumpserat in omnes mortales. Quam uarijs,
 quamq; miserabilibus interea precibus & exhorta-
 tionibus sollicitatus est? Detecti sunt errores ni-
 mium foedi, patefacti intolerabiles abusus, ob ocu-
 los posita non ferenda uicia, quam sit misera & de-
 ploranda populi Christiani seruitus & conditio in
 his errorum tenebris, quid omnes pij requirant &
 optent, quae possit iniri melior in his omnibus ra-
 tio, sic ostensum est, atq; ita clare demonstratum, ut
 qui posthac illa uelit ignorare, nullum sit habiturus
 excusandi locum.

Ille uero magister & dominus animorum no-
 strorum, quomodo se gessit in his tantis lachrymis

ORATIO SLEIDANI

& suspirijs omnium piorum? Quam uel ipse, uel eius cōiurati dederunt hactenus pœnitentiæ significationem, aut quam etiam spem hodierno die præbent? Videt, ex quàm humili & contempto principio, in quantâ excreuerint amplitudinem aduersarij. Videt eos nihil remittere desu a constantia, sed magnis animis causam istam, semel susceptam, tueri & propugnare sacrarum literarum testimonijs & autoritate: Cur non mouetur hoc spectaculo tam tristi? Si putat iniuriam sibi fieri, quin recordatur eius temporis, quo sedēs in folio sublimi, cœlum precio uendebat hominibus? Cur non cogitat in illo ipso fastus & impietatis extremo fastigio, uulnus hoc sibi fuisse inflictum? Quare non respicit, & intuetur suam atq; suorum uitam, et actiones omnes? Cur in mentem ei non uenit, quàm tetrīs et pudendis artibus ad honores istos ferè perueniant? Num ignorat, Cardinales propè omnes uel ambitione, uel largitione, uel fraude, uel id genus alijs artibus ad hunc dignitatis gradum ascendere? ne quid interim dicam de ipsis, qui uel ueneno peremptis alijs, uel à sororibus et neptibus commendati, non uerentur postea nominare se, beneficio Dei, constitutos hic esse Christi uicarios. Hæc, inquam, omnia, uel partem saltem aliquam, si cogitaret, nonne credibile est, permoueri posse, ut spiritus remittat, et iustum Dei iudicium agnoscat? Ille uero cogitet? imò furiosos et mente captos esse putat.

AD IMPERII PRINCIPES.

tat eos, qui contra, quàm ipse facit, sentiunt, adeoq̃
 non fatetur culpam, ut nulla de re uehementius &
 sepius, quàm de uindicta & ultione deliberet. Vtq̃
 minori negotio, quò uult, perueniat, regū societate
 & fœdera sibi coniungit. Hoc ipsum uero præ
 significauit scriptura, quo loco depingit meretricem
 magnam, gemmis & auro mirifice cultam &
 ornata: cum qua fornicantur reges terræ, quæ po
 culum auratum propinat orbì, cuius uino sunt inebriati
 omnes ubiq̃ populi. Cedo, num est elegans hæc atq̃
 illustris pictura? Qui sectantur amores, in seruitutem
 aliquam se conijciunt, & experiuntur illud, quod est
 in comœdijs, Excluserit, reuocat, eoq̃ maior est
 seruitus, quò uenustior & speciosior est ea, quam sollicitamus.

Iam, si memoria repetamus antea acti temporis
 historiam, uidebimus breuè quidem uocula, sed peritè
 tamen & significanter omnia esse notata. Nam ab eo
 tempore, quo dominatum Episcopi Romani obtinuerunt
 in Ecclesijs, idem plane, quod in amoribus fieri solet,
 accidit inter eos & Cæsares. Post emendicatum enim
 principatum, illi paulatim facti animosiores, ornabant
 ac ueluti conuestiebant se magnificis titulis, donec
 augete quotidie fastu & intemperantia, Cæsarium quoq̃
 auctoritatem non dubitarent conuellere. Quæ quidem
 res materiam litibus atq̃ dissidijs præbuit, quæ nunc
 aucta, nunc remissa, nunc consopita, nunc redintegrata

ORATIO SLEIDANI

sa penumero fuerunt, donec tandem speciosa me-
retrix, ad inescandum amatores instructa & orna-
ta, mentes ipsorum, quod de Circe proditum est,
transformasset. Nam & ipsius frontis nomen inscri-
ptum est, mysterium. Quanquam enim in rerum
natura nihil est foedius ipsa uel magis tetrum, sic ta-
men est in speciem culta foris, ut in eius complexus
& oscula ruant magno studio principes, & orbis
monarchæ.

Secretum est & non inuestigabile Dei consili-
um, qui sic laxauit ei frenos, & hanc tantam licen-
tiam tam longo tempore permisit, & nunc demum
patefecit nobis eam totam, & fucum detraxit. An
non ingens illud est mysterium? Quis enim unquã
putasset, eum, qui se Vicarium Christi profitetur et
nominat, esse tam nefarium & deploratè scelero-
sum? Sed ecce, & uim amoris, et artes illius. Quom-
ætate & gratia floreret, omnibusq; uideretur esse
cultissima, sic irretiuuit suos amatores, ut ne hodie
quidem, cum est prope detecta, suisq; nudata colo-
ribus, quum ad eius conspectum plaricq; nauseant,
& exhorrescunt, destituatur ab illis, quibuscum an-
te consueuit. Et qua est calliditate, quoniam et for-
mæ & uenustatis non nihil sibi perijisse uidet, idcirco
muneribus et omnis generis officijs retinere studet
eos, et sibi deuincire his ipsis rebus, quas blanditijs,
alijsq; meretricijs artibus ante fuit ab eis consecuta.
Nunc enim submissior esse uidetur aliquanto fa-
ctus

AD IMPERII PRINCIPES.

ctus erga reges ille quondam rerū dominus, et ter-
 ritor animorū, graues instituit criminationes et
 calumnias, ut aduersarios lædat, mirificè ornat se
 titulis Ecclesiæ, Romane sedis, Conciliorum et pa-
 trum, repetit superiorum temporum memoriam,
 et ostendit, quanto studio Romani Cæsares Apo-
 stolicam sedem, ac Pontificiam dignitatem semper
 defenderint, conseruarint et amplificarint, eoq̄ no-
 mine subsidium ab ipsis petit, iniecta quoq̄ mentio-
 ne, per occasionem iurisiurandi præstiti: Et quò fa-
 cilius, quod petit, obtineat, omnem beneuolenti-
 am eis defert, et facturum se quiduis in eorum gratiam
 pollicetur.

Habent eius decreta, ne quis omnino princeps,
 quicumq̄ sit, potestatem sibi sumat, conferendi sa-
 cerdotium, uel munus ullum Ecclesiasticum, et
 eos, qui contrà faciunt, qui uel accipiunt, uel do-
 nant, execrantur, habent et illud, ut Ecclesiastici om-
 nium rerum et ciuiliū onerum habeant uacati-
 onem ac immunitatem, utq̄ in summa tranquillitate,
 utantur fruantur suis annuis prouentibus.
 Ob ista, et huius generis alia multa decreta, magne
 sæpe contentiones ac lites, nonnunquam etiam bel-
 la extiterunt inter ipsum & Cæsares, quemadmo-
 dum historiæ testantur omnes. Hodie uero se tem-
 poribus accommodat, multa largitur Regibus, per-
 mittit, ut Episcopatus, id genus alia conferant in
 quos uelint, concedit, ut decimas & his maiora sti-
 pendia

ORATIO SLEIDANI

pendia imperent hominibus Ecclesiastici ordinis, tribuit eis, quum opus habēt pecunia, illam, quam uocant ipsi, Cruciatam, pulcherrimam & certissimam auri conficiendi rationem. Eiusmodi, uelut illecebris, inescat eos, et ita sibi deuincit, ut quoties illi foedus aliquod ineunt, aut pacificationem instituant, in eo simul & ipsum ac sedem Roma. comprehendant, & iureiurando confirment, sed dignitatem eius, & amplitudinem modis omnibus propugnatos. Quid? adeo se totum insinuat in ipsorum amicitiam, ut filios, nepotes suos, atq; neptes regum filijs & consanguineis det in matrimonium. Si quem nouit in ipsorum aulis, gratia & auctoritate præcellentem, hunc sibi lucrifacit, huius aut filios aut cognatos amplificat honoribus, obtrudit Episcopatus uel Cardinalatum. Quamdiu enim nititur eorum gratia & beneuolentia, qui regibus intimi sunt, non est, quod sibi metuat, facileq; colligit, hos nihil admissuros, quod dignitatem, ut uocant, Ecclesiasticam, uiolare possit. Quinetiam adeo gratus est monarchis, ut in ipsius gratiam bella sepe suscipiant aduersus aliquem uel principem uel ciuitatem, quod his nostris temporibus uidimus, ideoq; suos habet perpetuos & ordinarios legatos in regum Aulis, qui cognoscant, explorent, audiant, uideant, pertentent & degustent omnia. Sed & ipsi reges uicissim habent suos in illius Aula. Nam operam quisq; dat, ut illum habeant quam
 maxi

A D I M P E R I I P R I N C I P E S .

maxime beneuolum, summoq; studio cauent, nec ubi offendant. Interim ipse, qui pulchrè personam sustinet, mirum, quàm norit hæc omnia transferre in suos usus. Et quanquam ipsorum perpetuus hic mos est, alerè dissidia principum, & reges ad arma concitare, nunc tamen uidetur, eos uelle, si possit, reconciliare: sed non alia de causa, quàm ut ipsos, pariter, & uiribus coniunctos, educat in suos aduersarios. Nam si certò sciret expectatione se sua casurum esse, neq; reges tale bellum aliquando suscepturos, profectò daret operam, non minus quàm ipsius maiores, ac omni ratione prouideret, ut essent quàm maximè diuturna, imò si fieri posset, semper eterna bella.

Superioribus annis difficillimū erat, molestiq; plenum, ut galerū Cardinalitium quis impetraret ab eo. Non solum immensa pecuniæ uis, sed & regum opus erat commendationibus & intercessionibus. Verum in hoc tempore, quàm uidemus multos in regum Aulis? Porro, senatusconsultum Basilienſis Concilij cauet, ne sint plures omnino, quàm uiginti quatuor, duabus potissimum de causis. Primum, ne nimium oneretur Ecclesia, quod quomodo sit intelligendum, ipsi norunt? deinde, ne si plures numero sint & passim temerè creentur noui, splendor ille huic ordini proprius & peculiaris, ipsa multitudine uileſcat, quanquam hoc tamen adiectum est, posse creari plures urgente necessitate temporum,

ORATIO SLEIDANI

porum, atq; hæc fortasse causa est, cur hodie tam sint
 numerosi, nec aetatis habeatur ratio, quod ipsum ui
 delicet pugnat cum eo, cuius meminimus antea,
 senatusconsulto. Nisi enim titubantem uideret ac
 è statione exturbatam Ecclesiam suam Paulus ter
 tius, non ascisceret, opinor, in hunc patrum ordi
 nem, adolescentulos nepotes suos, Farnesios, quan
 quam fortasse tribuendum est aliquid agnationi &
 affectui.

Cur autem regum Aulas ita uidemus insignis
 tas purpuratis patribus? Nonne deuincti sunt uar
 rijs nominibus Rom. Pontifici? Sunt certè, & qui
 de sacrosanctè. Nonne iureiurando quoq; sunt ob
 stricti regibus, quorum in Aulis uersantur, & à qui
 bus in consilium adhibentur? Non dubium est.
 Quomodo autem fidelem operam utriq; præsent?
 Artem ipsi tenent, licet alijs difficillimum sit. Hoc
 interim indubitatum est, eos esse Pontifici longe
 utilissimos, præsertim hoc rerum statu, quo regum
 præsidijs carere non potest, quibus adeò factus est
 familiaris ac penè domesticus, ut quoties ab eius
 morte nouus est eligendus, in magna sint illi solli
 citudine, ut ne minus habeât beneuolum eum, qui
 creabitur, quam eum, qui iam decessit è uita. Præ
 sentem autem & commodissimam operam in eo
 possunt exhibere purpurei senatores. Illicò postq;
 allatum est de morte Pontificis, hei quantus equis,
 quantus adest uiris sudor, uideas omnia compleri
 nuncijs

AD IMPERII PRINCIPES.

nuncijs & cursoribus, quos emittunt reges, pro se quisq; separatim, prehensant Cardinales, ambiunt, sollicitant, promittunt, largiuntur & quiduis deferunt, ut ipsorum habeatur ratio: Sic instructi, & subornati senatores, ingrediuntur illud suum, quod uocant, conclaue. Interea miseri amatores, reges & monarchæ, pendent inter spemq; metumq; dubij. Denunciatur postea, qui sit creatus, ibi tum uideas efferri quosdam lætitiâ, quosdam ipso uultu tristitiam non dissimulare. Sed oritur deinde non iniucundum spectaculum inter ipsos riuales, dum quisq; dat operam, ut apud dominam meretricem hæreat primo loco, dum gratiam, alter alteri studet præripere, cuius rei pulcherrimum nostra hac ætate uidimus exemplum, adeoq; modis omnibus conantur ei gratificari & obsequi, ut non dubitent, cruentum ei sacrificium aliquando præbere, quod totum constat ex Lutheranis. Quid, nonne proprie & significanter unica uoce scriptura omnem hanc nundinationem expressit, quando fornicationem uocat? An aliquid peritius, & magis ad rem excogitari possit? Præter id, quòd iureiurando iam olim habet eos sibi deuinctos, nunc etiam foederibus, matrimonijs & pollicitationibus amplissimis ita sibi coniungit eos, ut arctius non queat.

Hæc est illa pictura, sacris notata literis, quam dum intuetur pijs, ualde conturbantur haud dubie, sicut ante diximus. Quum autem oculis omnia

perlustrauerint, deprehendunt tandem mirabilem uicissitudinem, et exitum plusquam Tragicum. Vident enim in eadem tabula depictum et hoc esse, quem admodum Babylon illa magna, Romana bestia, ubi ad summum impietatis peruenerit, subito corruet, impellente Deo, uident, ut reges, ipsius amatores, hac tanta, tamque repentina clade percussi et attoniti, uehementer trepidabunt, nec opem ferre poterunt, uident, ut mercatores, qui, dum mercatrix illa florebat, ingentem faciebant questum, ualde lugebunt, & in acerbissimum moerorem incidant, propter ademptas, & penitus sublatas rationes conficiendae pecuniae. Quanam est autem ista rerum conuersio? Quis omnium hoc putasset aliquando futurum? Huc nimirum pertinet ea uaticinij pars, ut pij certo statuant, etiamsi Pontificem armatum esse uident, ac regum auxilijs impietatem atque blasphemias tueri, tamen haec omnia nihil ei profutura tandem. Corruet enim, nec quisquam eripiet eum ab ista clade, quam scriptura praenunciavit, quae nec fallere potest, nec labi.

Perfarum rex Darius infinitam hominum multitudinem educebat in Alexandrum Magnum, multo minori pugnante manu, sed ter caelus atque fugatus, tandem interemptus ipse fuit, nec potuit eum eripere quisquam ex manibus animosi & acris bellatoris Alexandri persequentis, quod ipsum Daniel diserte praesignificauerat. Nihil igitur dubitabimus

AD IMPERII PRINCIPES.

tabimus etiam de ruina nostri tyranni. Nec est, quæ
 in ullum alium, præterquam in ipsum, existimemus
 hæc omnia congruere. Sanè, quum nullus unquam
 sit immaniùs ipso grassatus, hoc tamen boni præsti-
 tit nobis, quòd ita se comparat omni & doctrina,
 & uita, & moribus, ut ista uaticinia, prius obscura
 & uelut ænigmatica, perspicue intelligamus & cer-
 tò. Quid enim, an non præstitit Deus, quod pro-
 misit? Nonne floruit ille, plusquam ullus unquam
 Satrapas? Nõne prorsus inuicta uidebatur eius es-
 se magnitudo? Nemo certè negarit. Atqui ille ipse
 terrarū dominus, nonne sensit uim hostilem? Non-
 ne eius est imminuta paucis annis & debilitata po-
 tentia? Planè. Quomodo autem, an hastis & ensi-
 bus, & uis armorum, & machinis bellicis? Minimè,
 sed sola uerbi diuini prædicatione. Nonne hoc mi-
 raculi plenum est? Quid interim reges & monar-
 chæ? Fremuerunt in initio uehementer, nec hodie pla-
 nè remittunt iras, fecerunt in eius gratiam, quod
 quiuis adolescens, pro puella, quam amet, si peri-
 clitatem uideret, libenter sit facturus. Quid inte-
 rim illi, quorum scriptura meminit, mercatores, aut
 quinam isti sunt? Certè tota Pontificiorum turba,
 qui characterem & notam gerunt Bestiæ, qui præ
 cæteris hominibus insignia quædam habent priui-
 legia. Stant omnes attoniti, mirantur, quæ sint ista
 fulmina, quæ tempestas & procellæ, deplorant mi-
 serias et paupertatem suam, quòd cum antea copio-

ORATIO SLEIDANI

missimam haberent messem, & uberrimum facerent
 ex rebus omnibus, uariumq; quæstum, nunc plane
 sint destituti, nec rationem ullam uideant amissa
 recuperandi.

Sed ne hoc ipsum quidem præsidium & propu-
 gnaculum, quo ferè solo nititur Romanus domi-
 nus, firmum satis fuit hæctenus, aut solidum. De-
 fenderunt illum in initio reges pariter omnes, & ita
 quidem acriter, ut omnia uiderentur pro eo susce-
 pturi, nunc autem ex his ipsis quidam defecerunt,
 & acerrime persequuntur, quem antea tutati sunt.
 Quid obstat, quominus fieri possit, ut & reliqui, si
 non deficient omnino, saltem non ita magnam ei
 tribuant fidem & auctoritatem, quam hucusq; fece-
 runt, præsertim, cum & ipsi multarum sint rerum
 conscij, quas minime uel dissimularent in eo, uel
 paterentur, nisi fructum ex eis pariter & emolumen-
 tum perciperent? Et quanquam ista coram uidet,
 tamen omnium rerum securus, ac dulci ebrius for-
 tuna, nullum agnoscit errorem, nullum flagitium,
 nullam noxam, hoc solum cogitat, quemadmodum
 & tueatur hanc sublimitatem, quam adhuc reli-
 quam habet, & deperditam dignitatem recuperet.
 Non uult de causa controuersa legitime cognosci,
 quia futurum sperat, ut interea, dum propter religi-
 onis & opinionum diuersitatem exacerbantur a-
 nimi, bellum aliquod ciuile suscitetur in Germa-
 nia, quo tota conflagret atq; pereat. Hoc enim pro-
 ximum

AD IMPERII PRINCIPES.

ximum esse putat, & saluberrimum remedium, si
 suis ipsa Germania uulneribus intereat. Et quia
 scissam factionibus eam esse uidet, cogitat leui ali-
 quo momento posse impelli totam, ut precipitetur.
 Urget igitur, & solum operam dat, ut magis etiam
 exasperentur studia, non alio sane consilio, quam
 ut conserantur manus. Nam quia rem sibi esse ui-
 det cum aduersarijs longè uigilantissimis & acerris-
 mis, dubium non est, quin omnia sit tentaturus po-
 tius, quam ut ignominiose pereat. Si bellum semel
 incrudescat, certò statuit, alteram partem opprimi
 posse, & quamdiu stipatus est regum auxilijs, nihil
 dubitat de uictoria. Magnam igitur & immensam
 auri uim accumulatur, exercet quaesturam auarissime
 per omnes prouincias, & apud nos etiam exercuit
 aliquando, non sine summo nostro, & dedecore &
 detrimento, eamque pecuniam, quam sub prates-
 tu Religionis, fraude, & malis artibus à nobis ex-
 torisit, cogitat in nostrum excidium & perniciem con-
 uertere. Is, qui compendium hoc illi monstrauit,
 idem consiliorum eius rector antea quoque semper
 fuit.

Historijs proditum est, utque nulla sit historia, ras-
 tio tamen ipsa testatur, & experientia demonstrat,
 multa saepe regna, florentissimasque ciuitates, inte-
 rissetotas & euerfas fuisse bellis intestinis. Vel so-
 la Graecia spectaculum eius rei praebuit orbi, cum
 Athenae, Lacedaemon, Corinthus, Corcyra, mul-
 taque

tæq; aliæ bello conflictarentur. Quo tempore Iu-
 lius & Pompeius exercebant odia, sic erant debili-
 tata, fractæq; Romani Imperij uires, ut si quis tunc
 alius fuisset adortus eos, insignem reportasset uicto-
 riam. Postquam ab Oriente migrauit in Occiden-
 tem, ut supra diximus, & quod antea fuit unicum,
 Imperium Romanum, factum est duplex, labefa-
 ctatum indies fuit magis atq; magis. Illa quondam
 rerum domina, aliorumq; regnorum omnium de-
 bellatrix Italia, cur adeo nihil hodie repræsentat ue-
 terem maiestatem, cur speciem & colorem omnem
 amisit? Cur ab exteris nationibus, Germanis, Gal-
 lis, & Hispanis adeo miserabiliter dilaniatur, &
 exugitur? Nonne factiones & diuersa studia mate-
 riam huic calamitati præbuerunt? Hæc omnia nō
 ignorat Europæus iste dominus, & intentus est to-
 tus, ut idem apud nos perficiat. Neq; uero sua ex-
 pectatione profus excidit, et quoniam pulchre nos
 iam pridem incœpisse uidet, nunc solum hoc labo-
 rat, & optat, ut in isto curriculo pergamus, quò sa-
 tiare possit animum cruoris nostri sitientē. Quam-
 diu pacem coluit Germania, & ad Rempu. Imperij
 iuuandam, cōmune studium & operam impendit,
 poterat exteris nationes omnes facile cōtemnere.
 Posteaquam uero Religionis diuersitas, hominum
 uoluntates immutauit, ipsa quoq; Respub. langues-
 cere cœpit & debilitari. Priuatum suum quisq; com-
 modum spectat, & quomodo consistere possit,
 suumq;

AD IMPERII PRINCIPES.

suumque statum tueri, ne quando à uicinis opprimatur, cogitat. Hanc omnium pulcherrimam nactus occasionem ille, tumultuatur, & fauor omnium generis persecutionibus, omnemque spem præcludit emendationis, ut aduersarios eò uehementius offendat, alteram, hoc est, suam factionem in officio retinet muneribus & amplissimis pollicitationibus, eò uidelicet tendens, ut nos committat. Quod si fieret, dirempturus ipse litem scilicet, ad nos accederet, comitatus exteris populis, qui iam pridem nihil ita cupiunt, atque specimen aliquod exhibere sui roboris et uirtutis, in Germania, quemadmodum nos fecisse uident intra ipsorum fines, à multis nunc annis.

Tritum est quotidiano sermone prouerbiū, quo dicitur, cum in supremum cacumen aliquid euasit atque deductum est, ibi tum illud consistere, & paulatim ad inclinationem denuo spectare. Fuerunt olim Germani multum agrestes atque inculti, carebant omni literatura, bellis tantum & uenationibus, & his rebus intenti, quæ corporis robur firmare possunt, & animum ad suscipienda pericula reddere constantem & imperterritum. Multis deinde post temporibus, transiit ad ipsos Imperij dignitas, eaque tunc occasione facti sunt cultiores. Cumque Deus meditaretur haud dubie letam rerum uicissitudinem inducere, nobisque demonstrare suæ beneficentiæ, uelut clarissimi solis, radios, inuen-

F tum

ORATIO SLEIDANI

tum fuit apud nos insigne quoddam, & nunquam
 satis laudatum artificium, typis excudendi libros.
 Abundauit Græcia quondam præstantissimis in-
 genijs, Italia quoq;, sed hucusq; tamen non pene-
 trarunt. Nostri uero homines, primum excogita-
 runt, non absq; præsentis & certissimo Dei benefi-
 cio, Quæ res, cum incredibilem adferret commo-
 ditatem literarum & artium studiosis, excitati fue-
 runt omnes ad cognoscendum, & pedetentim cœpe-
 runt homines aliquid plus uidere in literis, quàm
 prius uidissent. Nec enim ignotum est, senibus præ-
 sertim, quàm imperite & insulse & obscure & fœ-
 de, artes omnes, ipsorum temporibus, tractarentur.
 Posteaquam igitur hoc tantum adminiculum ap-
 pud nos extitit, eruditius paulatim ceperunt doceri
 artes omnes, reuocatus est in usum uetus & pu-
 rus sermo latinus. Ad Græcam etiam, aliasq; lin-
 guas non pauci animum adijciebant, summus erat
 animorum ardor, nemo non cupiebat aliquid co-
 gnoscere perfectius, & erat iucundissimum specta-
 culum, uidere tantum feruorem & diligentiam in
 discipulis pariter & doctoribus. Qua quidem ra-
 tione factum est, ut Germania prius inculta, breui
 tempore sic ornaretur uiris doctis, ut nulli planè po-
 pulo concederet. Post renatas disciplinas & exor-
 tum lumen istud melioris doctrinæ, tanquam præ-
 nuncium aliquem insignis futuræ mutationis, ilicò
 subsecutus est illustrissimi solis fulgor, ipsa nimis
 rum

AD IMPERII PRINCIPES.

rum Euangelij prædicatio, in eorū munere tanta sunt usi dexteritate nostri homines, alijs omnibus rebus necessarijs instructi, tantamq̃ diligentiam adhibuerunt, ut Theologiam, in illa communi clade, & depressione bonarum artium, scædatam & obscuratam, reduxerint ad genuinum & pristinum nitorem, ita quidem, ut certò statuendum sit atq̃ fatendum, respexisse Deum in nos clementer admodum & paternè. Sic igitur existimo, non fuisse Germaniam ullo unquam tempore in tam illustri & sublimi loco positam, ut nunc est.

Quod cum ita sit, etiamsi uiueremus in altissima pace, nec ulla sese proderet simultatis, aut dissidij scintilla, metuendum tamen esset nobis, & prouidendum, ne, quod ferè fit in rebus humanis, & quod alijs gentibus accidisse compertum est, idem nobis quoq̃ accideret, ut ne in summo gradu constituti, deturbemur in præcipitium. Nunc autem, quando in hoc rerum fastigio sunt exortæ contentiones & offensiones acerbissimæ, quid metuendū, aut quid expectandum est nobis aliud, quàm futurum, ut Deus, qui tam cumulate effudit nobis omnia sua, propter ingratitudinem nos affligat? Sed ô miseriam & calamitatem ingentem. Dissidemus odijs, plusquam capitalibus, & suscipimus inimicitias acerbissimas, alter in alterum, omnes unius provinciae & regionis homines, communem habentes patriam, idq̃ in illius gratiam, qui & antea semper

uarijs modis Germaniam ludificauit, & nunc etiam amare non potest, imò perditam uelit, nihilq; magis optat, quàm uidere illam ciuili sanguine redundantem & conspurcatam. Oppressit & extinxit ueram Euangelij doctrinam, & nunc postquam illa resumpsit uires, iterumq; illuxit, concutitur orbis tumultibus, & odiorum incendijs. Prædixit quidem has dissensiones omneis ipsa scriptura: Semper enim erunt ueritatis & Euangelij hostes. Verum eò magis cauendum est nobis, ne consociemur cum ipsis, & hoc potius elaborandum, ut hæc præstantissima Dei dona reuerenter agnoscamus, & complectamur.

Scimus omnes, in quanto splendore & obseruantia omnium hominum aliquot seculis uixerit Romanus Pontifex. Iam uero conspiciamus, non modo potentiam eius imminutam, sed existimationem quoq; uehementer labefactatam esse nulla uir armorum. Quin eo spectaculo permouemur? quare non cogitamus, prænucciassse Deum per Prophetas hanc ipsius ruinam & interitum? Fatentur quidem ex aduersarijs nonnulli, & nunc tandem fatentur, quando negari non potest, multa esse à Romanis Pontificibus inuecta, quæ reformationem postulent, quædam etiam esse prorsus abroganda. Confessionem hanc superioribus annis nemo potuit eis extorquere, nunc tandem agnoscunt, Quod siue callide faciant, & insidiosè, siue cædide & serio, cupes

AD IMPERII PRINCIPES.

cuperem nihilominus ex eis cognoscere, cum temporibus facti peritiores, plus uideant, quam hactenus uiderunt, cur non cogitent, fieri posse, ut alia multa, quæ nondum ipsi uident, clare uideantur ab alijs, præsertim, quum toties, hoc nunc repetitur, à Pontifice, qui diuinos propemodum honores arrogauit sibi, non posse aliud, quam impietates & blasphemias proficisci. Cur igitur ab eo non digrediuntur, imò uero, cur, ut ei gratum faciant, rem adeò tristem, luctuosam & funestam moliantur in uicinos & socios, & collegas, eiusdem ortus & patriæ, sanguinis etiam propinquitate commendatos? Si peccant ignoracione, non est in hac luce ueritatis excusabile: Si pertinacia & odio, deplorandus est nimirum Germaniæ status.

Ante annos uiginti, & eò plus, Deum immortalem, quanto maiorem spem præbuisstis orbi futurae emendationis, illustrissimi uiri, quando in certa quædam capita collegistis omnia, quæ tum uidebantur uobis in Pontificatu esse prorsus intolerabilia, & deinde scripto comprehensa, in publico Imperij comitio, coràm exhibuistis ea Pontificio legato? Quin eam retinuistis constantiam octo post annis apud Augustam Vindelicorū? in quæ quidem Comititia cum essent intenti prope omnes homines, adeò nihil tamen fuit emendatum in ijs, ut etiam illi, qui præter uim & auctoritatem humanam ad disputationes nihil adferunt, initio statim profiteantur,

rentur, se non decreuisse quicquam uelle immutare
 uel statuere aliter, quàm haecenus in regno Pontif
 ficio fuisset obseruatum. Hanc uocem tam absurd
 dam, & duram adeoq; tristem & plenam desperatis
 onis, protulerunt tibi Theologi & Iurisperiti uestri.
 Si præter mandatum uestrum, & sua quadam spon
 te, dolendum est sanè, tantum illis in re tam ardua,
 priuatim licere. Sin autem uestro iussu, uideatis ipsi
 quantopere factum istud uestrum degenerarit ab
 illa generositate animi & prudentia, quam ostens
 distis, quo tempore, & abusus illos intolerabiles,
 numero centum, petijstis aboleri, & simul Pontifi
 cis legato respondebatis, nihil uos in Lutherum
 posse grauius decernere, ideo quòd uitia ille multa,
 quæ non possint dissimulari, crederetur detexisse.
 Repetite, quæso, memoriam eius temporis, & uis
 dete quàm fuerit illustris, hæc uestra confessio. Ma
 nebit illa semper literarum impressa monumentis,
 nec ulla uetustas eam delebit. Videte, propiusq;
 considerate, quænam sint illa, quæ tum cupiebatis
 à Pontifice uel corrigi, uel in uniuersum aboleri. Si
 diligenter inspiciantur, comperietis illa manasse ex
 eorum officina, quos pulcherrimè depingens, &
 prænuncians, ille ueri monstrator spiritus, ait ex
 citatissimos esse in omni genere rapinæ, habere ocu
 los libidinis & avaritiæ testes, ac in errorem addu
 ctos homines, deuorare. Cur enim emendari uoluz
 istis ea, uel profus abrogari, nisi quod callidè, in
 diose

AD IMPERII PRINCIPES.

diöse & auare à Romanensibus excogitata, uestras
& populorum uestrorum facultates exhaurirent,
ac nimis magna seruitute uos constringerēt? Non
ne fuit hæc causa uestræ querelæ? fuit sanè. Cum
autem ea primus omnium indicarit Lutherus, quem
admodum ipsi non diffitemini, quid nunc, illius o
dio, Pontifex, qui uos tam grauiter & afflixit & lu
dificauit, propugnatur?

Quod si ferendum fuisse putatis Lutherum,
modo constitisset intra eiusmodi uitiorum repres
hensionem, nunc uero, quia longius sit euagatus,
aliam esse rationem existimatis, nihil certè uestram
hoc excusat conctationem, aut tarditatem, qui ea,
quorum ille uos admonuit, quæq; uos rectè iudica
stis ab ipso fuisse patefacta, non emendastis in hunc
usq; diem. Sed largiamur hoc uobis, longinquam
illam progressionem Lutheri uobis displicere non
iniuria, ueniamus ad rem ipsam, hoc est, ad ea, quæ
publicè & serio petistis à Pontifice uel mitigari, uel
omnino tolli. Certe, quod supra diximus, uerum
est, illa omnia tam esse tetra, fastus, ambitionis, aua
ritiæ, petulantia, & rapacitatis plena, ut à nemine
potuerint, uel cogitari solum, absq; scelere, consti
tui uero & mandari non potuerint ab ullo, nisi ab
illo ipso, quem Daniel, ac post eum Paulus prænun
ciarunt, aliquando summam in templo tyrannidem
occupaturum. Nisi enim omnem ueram religio
nem, & puram doctrinam extinxisset antea, non fu
isset

illet ausus tam execranda, tamq̃ manifeste, non im-
 pia modo, sed & ridicula, proponere ac mandare.
 Fascinatis autē animis & impia doctrina imbutis,
 nō erat difficile, quiduis & persuadere & imperare.
 Nimirum hi sunt fructus illius doctrinæ, quam con-
 tra præceptum Dei, quæstus gratia, suæq̃ dignita-
 tis & honoris constituendi causa, inuexit. Quæ qui-
 dem doctrina, nisi fuisset impugnata scripturæ testi-
 monijs & autoritate, quousq̃ tandem putatis eum
 fuisse progressurum. Infatiabile quiddam est aua-
 ritia, neq̃ sibi frenos injici patitur ambitio, præser-
 tim, quando non deest successus. Qui fuisset igitur
 immensæ cupiditatis & ambitionis modus, idem
 quoq̃ futurus erat terminus imperandi, & noua
 quotidie discernendi. Nunc uero, si tantas iniurias,
 & contumelias, quibus uos adfecit, concoquere po-
 testis, & leniter interpretari, nimirum hercle patien-
 ter id facitis, & uidendum est uobis, ne potius igna-
 uiæ sit tribuendum istud, quàm uel moderationi,
 uel temperantiæ. Respicendum est enim, non so-
 lum ad hæc illius, quæ diximus, mandata, sed cogi-
 tandum est, quid antecefferit ea, et quemadmodum
 prius ille deuastarit omnia, quam huc impudentiæ
 & uesaniæ descenderit. Cogitandum etiam, quid
 præterea facturus fuerit, nisi diuinitus detectæ fuis-
 sent eius artes. In primis autem considerandum
 est, hanc ipsius auaritiæ & rapacitatem, ob oculos
 positam esse in Prophetarum & Apostolorum scri-
 ptis

AD IMPERII PRINCIPES.

ptis, ideoq; nunc, postquam est patefactus, execran-
dameius esse, ac modis omnibus fugiendam societas
tatem. Hoc etiam certò statuendum, nullam rem
piam, honestam, salutarem, & laudatam, deinceps
ab eo expectandam. Inebriauit enim orbem terras
rum, illo suo uenefico, & plusquam Círcæo poculo,
dementauit omnem Europam, & meras insti-
tuit idololatrias, ipse interim, non tam Idolorum
cultor, quàm Epicureus, omnem religionem con-
temnens, & honorem sibi uendicans, qui soli Deo
debetur.

His adeò de causis, adoritur ipsum Deus, per-
cellit, uerberat, flagellat, turbat, non ut Dauidem
aliquem, aut Hiob, uel similes, afflictionum & pa-
titiæ nomine claros heroes, uerum ut Pharaonem
& id genus alias terrarum pestes. Non enim suspi-
rat, non ingemiscit ad Deum, ut remittat iram, ut
mentem largiatur emendationis cupidam, sed sub-
limis & acer & fastuosus, opibus nefarie acquisi-
tis, & regum subsidijs egregie circumseptus, ut pu-
tat, in magna securitate uiuit. Nam publicas orbis
calamitates, quibus hodie diuexamur, ab eo ueluti
fonte prouenire putat, quòd ipsius & maiestatem et
sanctitatem, & beatitatem, non satis reuerenter ag-
noscant homines. Nullum ipse suum scelus, nullã
impietatem agnoscit, causam malorum confidens-
tissime transfert in eam doctrinam, quam, quia uel
non recipiunt homines, uel quia receptam fastidi-

G unt,

ORATIO SLEIDANI

unt, neq; pijs moribus ornant, idcirco Deus hæc nobis immittit uerba. Quid, num extat ullum simile obstinationis exemplum? Vos appello, uos inquam, Principes, qui non ignoratis, eum, quoties uel publice, uel priuatim ad uos aliquid aut scribit, aut nunciat, in hanc omnino sententiam id facere. Ex uobis, qui doctrinam istam salutarem nondum in uestras ditiones admisistis, quidam pendetis à doctoribus uestris, hominibus, ut lenissime dicam, nimium præfactis, qui uastatorem illum Tyranum efferunt supra nubes, & rationem & æquitatem omnem, quod eò detestabilius est, quò magis & pertinacius hoc faciunt contra conscientiam, illi præsertim, qui & sunt & haberi uolunt cæteris peritiores. Cuperem igitur ex his ipsis cognoscere, num hæc tanta, tamq; non humana potestas, quam fingunt, sit ei propria & peculiaris, an non? Si debetur ei soli, cur ipsius maiores, Episcopi Romani, qui temporibus Apostolorum proximis sunt, non arrogarunt illam sibi? uel si arrogarunt, cedo, num adeò fuit illustris & ingens, non uerbo tantum & ostentatione, sed reuera? Sin autem constat, & ipsi negare non possunt, humile fuisse primordiū, & paulatim uix magna difficultate auctum, si probari potest euidentiſſimè, Caroli Magni temporibus, authoritatem illorū multo fuisse minorem, quàm postea sub Henrico quarto, et sub hoc inferiore, q̄ sub Alberto, & tunc non fuisset antum splendorē eius, quàm

AD IMPERII PRINCIPES.

quàm fuit postea sub Sigismundo, fatendum est profectò, nullo satis firmo uel stabili fundamento, causam ipsorum niti.

Bonifacius octauus, ille, simplicitatis, & innocentie nomine celeberrimus, inter alia præclare magnificeq; gesta, reliquit posteris tale decretum, oportere omnibus, qui uelint seruari, & regni cœlestis participes fieri, obtemperare per omnia Romano Pontifici. Quid, num decretum hoc laudant & propugnare uolunt isti? Si laudant & tuentur, quæso, cur ante ipsum, Romani Episcopi complures, caput istud fidei, tam necessarium, tantiq; momenti non præceperunt hominibus, quorum susceperant curam? Cum ipsi figant, refigantq; leges, cum alter alterius decreta conuellant, & quisq; peculiari ter omnem potestatem sibi sumat, mutandi, statuendi, quæ uelit, pro ratione temporum, neq; teneri uelint suorum antecessorum legibus, qua ratione potuit decretum istud à Bonifacio promulgari, cum incertum esset, an proxime successurus ei Pontifex, idem esset ratum habiturus, an propositurus aliud? Et ut ratum esse debeat, quæri tamen potest, an Bonifacio sit habenda fides, quoniam seruator & redemptor noster, ait eum, qui non per ostium intrat in ouile, furem esse ac latronem. Bonifacius autem, quàm uia peruenit in ouile? sanè per loca deuia, per anfractus & lacunas: Nec enim in ouile fuit ingressus, uerum in speluncam & Asy-

ORATIO SLEIDANI

lum nefariorum hominum, in illud ipsum antrum, in quo tandem oppressus ab Hercule Cacus, incredibilem uicinis circum populis attulit letitiam. At tamen, quis fuit illius ad hoc, seu ouile, seu antrum, aditus & ingressus? Num uitæ sanctimonia & eruditione, & uirtute aliqua excellenti, aut electione sincera conscendit ad eum honoris gradum? an inuitus eò pertractus est, ut quidam aliarum prouinciarum Episcopi, uiri sancti? Minime: sed fraude & circumuentione, uiam sibi patefecit. Certum hoc est, neque negari potest. Et quam erat foedum inuitum, tam quoque fuit turpis administratio, superbis, contumeliosus, intolerabilis, regum & imperatorum perpetuus hostis, cuius et ignominiosus fuit interitus.

Hic tam non poenitendus patriæ pater, decretum illud solemne, cuius antea meminimus, præcepit omnibus obseruandum. Ex ijs, qui præcesserunt ipsum, & si non multò fuerunt innocentiores, nemo tam rotunde, tamque confidenter fastuosam hanc sententiam tulit, ut hic, quam si laudare uoluit isti & defendere, per me sanè licebit: Sin autem tergierfantur, & resiliunt, & non obscure significant, opus esse quadam in eo moderata & commoda interpretatione, cedo, cur à plurimis nunc annis Theologi & Iurisconsulti Pontificij, decretum hoc, tanta grauitate, tamque operose celebrarunt, tam in Ecclesijs quam in scholis & Academijs? Cur illud ipsum

AD IMPERII PRINCIPES.

sum tam uarijs, tamq̄ multiplicibus insuper commentarijs ornarunt, ac ueluti conuestierunt? Si nunc aliter sentiunt, neq̄ tantam ei tribuunt auctoritatem, quàm aliquando fecerunt, obsecro, quando primum, uel qua ratione facti sunt peritiores? Quum ergo fatebuntur aliquid se plus in eo uideri, quàm haecenus, palàm fiet, nullam esse causam, cur adeò pertinaciter resistent in alijs multis. Iam, si digrediuntur à Bonifacij sententia, sequitur eum turpiter fuisse lapsum in omnium grauissima causa, quæ salutem nostram continet, & infinitam hominum multitudinem, qui secuti sunt ipsum, in horrendas errorum induxisse tenebras. Quid ad ista respondeant? Num illud uulgatum & tritum allegabunt, etiamsi uel Bonifacius, uel quis alius fuerit non satis laudatus Pontifex, idcirco tamen totum ordinem non esse pudefaciendum aut aspernandum? Atqui demonstratur eis, tanquam indice, nec ipsi poterunt inficiari, primum, Romanos Episcopos factos esse temporibus, auariores, superbiores, intolerabiliores, deinde, scripturam sacram tribuere uni cuidam, hoc est, certæ tyrannidi in Ecclesiam inuasuræ, talem factum, superbiam, auaritiam, crudelitatem, & quid non sceleris? cuius quidem tyrannidis authores efferant se supra sortem humanam, suamq̄ potentiam scelere partam, & impiam doctrinam uí tueantur. Quæso, num aliquam huiusce tyrannidis effigiem, aut simulachrum hæc

ORATIO SLEIDANI

ætate nostra uident aut agnoscunt? Num eiusmo-
di Tyrannus, quem sic ad uiuum scriptura delin-
auit, hanc sibi potentiam arrogare possit, ut hodie
no die, quando patefactus est, ac grauissimos habet
accusatores, cogat homines abstinere ab omni acti-
one, nec aliquid moliri, quod ad doctrinæ & discipli-
næ pertineat emendationem?

An isti, sapientiæ & eruditionis nomine cele-
bres, qui totos nunc uiginti quatuor annos, & eò
amplius exercentur, ut quidem uideri uolunt, di-
sputationibus, neq; dubium est, quin multa cognos-
cant, & rectius intelligant, interim tamen nihilo-
minus dissimulant, & ueritatem impugnant, & ex-
acerbant omnia, & communem patriam in grauissi-
mum discrimen conijciunt, hominibus iudicio præ-
ditis persuadere poterunt, se facere quod uiros bo-
nos in Repub. decet? An non est incredibile quæ-
dam temeritas illa, quòd in hac pulcherrima luce
ueritatis, audent in concionibus & in libris, quos e-
dunt, affirmare, neq; Cæsari, neq; Regibus pariter
omnibus licere, quicquam in causa religionis de-
cernere, & si quod illi consentientes decretum fa-
ciant, irritum illud esse, nisi Pontificis Romani ius-
sus & authoritas accedat? Cogere nos uolunt, ut
in eum reijciamus omnia, qui propter impiam do-
ctrinam & idololatriam, propter immania scelera, &
uitam impurissimam, non modo non potest Iudi-
cis personam induere, sed ne in iudicio quidem aus-
det

AD IMPERII PRINCIPES.

det consistere. Nonne rationis omne iudiciū excedit, in tota uidelicet Germania, Gallia, Hispania, multisq; alijs regnis, non esse tantum aut uirtutis aut doctrinę & authoritatis, quantum est in exiguo senatu triginta, uel ad summum, quadraginta purpuratorum patrum? Proh impudentiam inauditam, & ô te miseram Germaniam, quę tales tamq; pestiferos foetus, gremio tuo foues ac educas, qui tuorum hostium utilitatem potius, quàm tuam spectant salutem & incolumitatem. Eiusmodi sententiarum & uerborum portēta scribuntur et pronunciantur in uestris, clarissimi uiri, ditionibus. Quid de uobis iudicabit atq; sentiet posteritas ipsa, tantam audaciam si non cohercebitis? Negari non potest, uersantur in manibus omnium, libri, qui ista continent, neq; desunt ex uobis, qui suis in disceptationibus, ut ægre faciant aduersarijs, illa mirifice commemorant, repetunt, et exornant, quasi talia sint, quę summam nostrę salutis complectantur. An putatis maioribus uestris, qui fortiter sæpe resisterunt superbıę Pontificum, & Imperatorum, ut idem facerent, hortati sunt, sicut memorię proditū est, unquam in mentem uenisse, ut cogitent, futurū aliquando tempus, adeò tenebricosum et infœlix, ut eiusmodi uoces emitterentur, aut à posteris reciperentur?

Sı qua in Repub. Iudices præsiderent, homines famelici, auari et indocti, qui precio redempti, quid
uis

ORATIO SLEIDANI

uis facerent, qui propter male & iniquè administratum ius, pœnam essent meriti legibus præfinitam & omnino tales, de quibus grauissime conquerebantur omnes: cedo, num ad illam publicam omnium querimoniam, ijs ipsis, qui essent accusati, permittenda sit formularum & iuris emendatio? Fingamus, hîc apud nos in Germania Senatium esse Cardinalitium, illum dico, quem tantopere suspicimus, obseruamus, reueremur & admiramur Senatium: Videas omnes Patritios, præsertim illos, quibus per ætatem & ualeitudinem sit integrum, ita uiuere, quasi cupiant & uelint omne genus uoluptatum hîc exhaurire, quasi post mortem nihil sit quod delectet amplius: uideas nullam eos obire uel suscipere muneris Ecclesiastici partem, non docere quenquam, non discere quicquam ab aliquo, sed omnes ipsorum cogitationes & studia spectare solum ad opum & honorum amplificationem: uideas, qui sunt cum ipsis, familiares & domesticos omnes, representare uitam & mores dominorum, oritur deinde communis omnium querela, de libidine & auaritia, & rapacitate ipsorum intolerabili, quæso, num sit futurum ualde ridiculum, si causæ cognitio deferatur ad hos ipsos proceres, qui publice accusati, pœnam sustinere debebant, & in ordinem cogi? Nonne, si præter illa crimina, superbiam quoque coniungerent, eoque progredierentur temeritatis, ut iudicandi etiam potestatem sibi sumerent,

&

AD IMPERII PRINCIPES.

& alios excluderent, in hanc aut similem, ut sequitur, sententiam eis responderi possit?

Quid istud est rei nouæ, Patres conscripti & purpurati? An ludicum personam uobis etiam sumitis, qui tam estis grauiter accusati? Num emendationem uitiorum & abusuum instituitis? Atqui præter morem istud est. Haftenus enim id solum dedistis operam, ut quacunq; ratione quàm locupletissimi facti, plurimis accumulatis sacerdotijs, uiueretis quàm suauissimè & mollissimè. Si qualem oportet, talem institueretis & doctrinæ & disciplinæ & uitæ, morumq; emendationem: iam sanè præricq; uestrum exiguam & tenuem admodum sitis habituri familiam, qui nunc in amplissimo luxu & magna rerum copia securissime uiuitis. Quid est causæ, uel quo iusto titulo tantas possidetis opes? Que nam sunt istæ uestræ tam eximiae uirtutes, quæ tantam merentur remunerationem? Num & uestis longior, & illud, quod uesti superimponitis, lineum indumentum, & rasum ex præscripto caput, & gestuculationes, ceremoniarum, quas ad ludibrium excogitastis ipsi, plenæ, tanti sunt momenti? Nam ut omnes undiq; causas conquiratis, nihil habetis aliud profectò, quod possitis obtrudere. Sed & hæc ipsa, quæ tamen leuissima sunt & planè nugatoria, quibus inhaerent, ac uelut inædificatæ sunt nihilominus uestræ possessiones omnes, contemnitis, uicarijsq; uestris, infimæ fortis hominibus, ea com-

H mendas

*nelle in ipara
hony. uerol.
ad quorum*

ORATIO SLEIDANI

mendatis, & obeunda relinquitis. Vos interim ita
 uiuistis, ut nisi uestitu aliam personam sustineretis,
 nullum inter uos & lenones futurum sit discrimen.
 Quid, num moderanda uobis hæc uidentur & cor-
 rigenda? Verumtamen facile colligimus, non futu-
 rum à uobis initium huius correctionis, ac prudens-
 ter facitis in rem uestram. Sed quid si uobiscum ita
 transigeretur, ut ea, quæ nunc possidetis, non ad-
 merentur uobis, & ut uos deinde uicissim abstine-
 retis à persecutionibus, non impediretis Euangelij
 cursum, & ex his ipsis facultatibus ac bonis, quæ
 sunt amplissima, decideretis certam aliquam & me-
 diocrem portionem in scholarum et collegiorum
 et pauperum et Ecclesiæ ministrorum necessarios
 usus? Faciunt hi uestrum officium, quia uos ne-
 gligitis et contemnitis: Vos illorum dilaniatis a-
 limoniam et uiscera, Tam iniquè commutastis inui-
 cem: Scholis autē et ministris doctoribusq; uerbi,
 ciuitates, & Respub. carere non possunt, et æquum
 est, ut habeantur non illiberaliter. Prospexerūt qui-
 dem illis maiores nostri, Reges etiam et Cæsares,
 ualde copiose: uos autem illa soli deuoratis, et hi fa-
 me contabescunt. Cur hanc tam non iniquam, sed
 humanitatis et officij plenam conditionem non ad-
 mittitis? Plaricq; omnes ita interpretantur, metues-
 re uos, quòd si permittatur Euangelij doctrina, fu-
 turum, ut uestra prorsus imminuatur authoritas et
 uilescat, ut, etiamsi non auferantur uobis annui
 prouens

AD IMPERII PRINCIPES.

prouentus, illud tamen sic accipiant homines, quas si precario et singulari beneficentia principum ac magistratum fiat, et iure posse uobis illa singulis temporibus auferi, qui nunc dominium in illa uobis et proprietatem uendicatis.

Hæc si uestra mens est consiliumq̄, facile intelligi potest, nullam uos unquam admissuros esse res tam moderationem, sed in primis & diligenter laboraturos, apud Cæsarem aliosq̄ reges, ut impediat eam, quemadmodum hæcenus fecisse uos & illam impediuisse, pleriq̄ confirmant. Iam uero, res nostræ sic habent, ut necessario multa sint aliter cōstituenda & mutanda, omnes etiam iudicio præditæ, sic existimant, aut hoc esse faciendum, aut insignem aliquam expectandam rerum perturbationem. In uobis nihil habemus repositum spei, quia doctrina & eruditione caretis: Deinde, si qua est in uobis non reprehendenda, nec illaudata uoluntas, ea tamen est auaritia & ambitione corrupta. Postremo, sic uitam instituitis, ut propemodum cogamur de uobis omnino desperare. Quid igitur faciendum est? Non desunt nobis uiri docti quàm plurimi, pacis & concordia cupidi, sunt & principes & principum consiliarij non pauci, qui uident, quomodo sit huic morbo medicina facienda. Possit ne à uobis hoc impetrari, ut uestro permissu nobis liceat, certam religionis & doctrinae formam constituere, ut profligaretur quicquid est in ea uitiosum, et Ger

mania lætū recuperaret ac pium ocium, quo certè religio & scholæ carere non possunt. Direpti sumus à uobis, & Alpibus & mari, nihil apud uos affectamus, idem ut uos quoq; uicissim apud nos faciatis, equum est. Precamur uobis omnia prospera & salua, hoc est, sanam mentem, à uobis interim petimus, ne nostrum hoc tam necessarium & pium institutum impediatis. Adeò non est contemnenda Germania, ut inter omnes etiā populos, insignē & honestum obtineat locum. Non potestis hoc uobis arrogare, quasi maior sit in uobis uel rerum prudentia, uel eruditio, uel uitæ sanctimonia & integritas. Quòd si uos, numero paucissimi, potuistis ante hac uidere, quemadmodum moderandæ essent omnes per Europam prouinciæ, quid obstat, quò minus etiā nos, numero superiores; doctrina uero et rectitudine iudiciij uobis non inferiores, uideamus ea, quæ tam ad salutem nostram, quàm ad Germaniæ tranquillitatem pertinent: præsertim cum uos, priuatis tantum uestri Senatus et ordinis cōmoditatibus intenti sitis: nos autem, publicam gentis nostræ, imò si per uos liceat, totius orbis, & uestram adeò spectemus incolumitatem. Certè ab eo tempore, quo regnum istud uestrum floruit, nullum estis unquam experti, tam acrem & uehementem hostilem impetum, nullis etiā temporibus usi fuis istis unquam adeò uarijs & multiplicibus adminiculis.

Initio

AD IMPERII PRINCIPES.

Initio, quū in uno solum homine tota huius belli moles consisteret, cum hic ipse uester hostis, & à uobis damnatus, & à Cesare, uestrum sequente præiudiciū, proscriptus, & omni propè humano destitutus esset auxilio, facillimum erat, ut quidem uidebatur, huic malo mederi. Cur autem in re peculiariter ad uos pertinente, tam fuistis negligentes? Aut sanè contempsistis, aut non potuistis aliud præstare. Si contempsistis, pudere uos debet, si non potuistis, mirum hoc uidebitur omnibus, præsertim posteritati, quòd rem adeò facilem factu, non perfeceritis, ipsi locupletissimi, regum insuper muniti et amplificati præsidijs, qui tunc erant uobis addictissimi, quorum etiam estis usi non semel in hoc negotio, strenua & fideli opera. Quoties enim tempus incidit, ut illi uestro favore & beneuolentià carere non possint, ibi uos ab ipsis hoc inuicem extorqueatis, ut opem & patrociniū uobis promittant. Qui factum est igitur, quò minus illi, quod & ipsi sua sponte cupiebant, & uobis non semel polliciti sunt, perfecerint? Aut non placuerunt eis uestre rationes, aut alijs rebus impediti, non potuerunt, tam uestræ, quàm suæ ipsorum expectationi satisfacere. Dilatum est igitur remediū in hunc usq; diem, sed utrius partis commodo uel incommodo dilatum est? Equidem opinor, uos nihil hic magnopere uelle gloriari, tanquam de re prudenter scèliciterq; administrata. Quam igitur spem habetis reliquam?

Caesaris

ORATIO SLEIDANI

Armis & ui frustra pugnabitis. Nam & præterierunt occasiones, & auctę sunt nimium uires eorum quos petitis, & alienantur à uobis indies magis atq; magis hominum animi. Num autem putatis futurum, ut redeant in gremium uestrum aduersarij? frustra certę putatis: nam terrent eos uestigia. An uero sic existimatis, non laturum esse Deum hanc illorum à uobis defectionem? Profecto, incertus est admodum hic euentus, nec est uerisimile, uos tam fore uiuaces, ut tempus illud spectetis: Quem admodum enim uestram illam, nec puram, nec inuocentem uitam, diu pertulit summus rerū moderator Deus, ita quoq; fieri potest, ut uestris aduersarijs, longius aliquod temporis concedat spacium, quam uos existimetis. Quin potius agnoscitis æquissimum Dei iudicium, qui uos ad hunc modum raptat & exagitat? Principio, quum exiguus esset numerus eorum, quos capitaliter odistis, nihil præmittebatis acerbissimum in illos. Deinde, cum auctiores facti, patrociniū & tutelam inuenissent apud Principes aliquot & ciuitates, uestra quoq; fuit aucta superbia, quando principibus interminati, cogitabatis eos omni & ditione & dignitate prorsus exuere, secuti uestra, maiorumq; uestrorum decreta, quibus, tanquam fossa & uallo, licentiam uestram circumsepsistis.

Et quanquam hæc omnia estis conati, tamen non potuit esse tanta uestra diligentia, quin illi uobis

bis

AD IMPERII PRINCIPES.

his & scientibus & inspicientibus, crescerent, & nūc
in eum sint amplificati modum, ut etiam ij, qui nō
dum se coniunxerunt cum ipsis, male de uobis &
minus præclare sentiant. Abhorrent à uobis plæ
riq; omnes, & mali ominis aues uos esse putant.
Cum ad comitia legatos mittitis, illi sic accipiun
tur, ut facile intelligant, multum ueteris illius & au
thoritatis, & gratiæ uobis perijisse. Quid uobis est
animi, cum ista recitantur? Num uetus illud, & uo
bis familiarissimum, uos cōsolatur, illud dico, quod
Honorius Papa Friderico secundo Cæsari dicitur
nunciassse quondam. Agitari quidem posse nauic
ulam Petri fluctibus & undis, non etiam opprimi.
Verum quidem est istud, sed is, qui nauiculam hęc
gubernat, adeò uos uehementer inuasit, & corri
puit, ut merito sit trepidandum uobis & expaues
cendum. Si uestri aduersarij sic possent à uobis co
herceri, solum ut ex uestro præscripto loquendum
eis esset, pulchrè uobiscum ageretur. Nunc autem
ita res habet, ut illi p̄fiteantur, se demonstraturos,
omnium uos hæreticorum esse nocentissimos. Ad
hanc palestram uos prouocant, sunt in procinctu,
nec ullum aut laborem aut periculum in eo defugi
unt. Vos autem quid interea? dissimulatis, resili
tis, eluditis, & quid non? Tandem in angustias coa
cti, sententiam hanc apud Cæsarem priuatim pro
nunciastis: Ineundam & firmandam esse amicitia
am cum alijs omnibus regibus, indicendum primo
quocq;

ORATIO SLEIDANI

quoque tempore Concilium, corroganda contra Turcam auxilia undecumque, augendum esse foedus, contra uestros initum aduersarios, ut hac ratione terrentur, & in officio retineantur, ut qui sint orbi Christiano perniciosiores, quam ipsi Turcae.

Meministis opinor, quo in loco concilium hoc, ut longè saluberrimum & uobis comodissimum, proposuistis. Quid autem Concilij publici mentionem tam ardentem facitis? Prius, quam iusta pugnetur acie, uelitationibus & equestribus prelijs, tanquam precludijs quibusdam, res agi solent militie. Morem hunc prudenter etiam in ista causa sunt imitati nostri homines. Conflictati sunt non semel disputationibus aliquot leuioribus, in quibus quid actum sit, & quomodo, satis a uestris accepistis legatis. Vestri propugnatores, quos habetis in Germania, maximo nostro & dispendio & dedecore, conductos, ita rem gerunt inepte, insulse, & imperite, ut etiam, qui spectatores astant ipsorum sodales & collegae, pudefiant. Quod cum ita sit, quomodo uel instruetis aciem in iusto & conferto praelio, uel hostem expectabitis? Certè nisi proferatis alia, quam hactenus fecistis, admodum eritis ridiculi. Non iam permittitur, ut iudicandi potestatem uobis arrogetis, uerum torquentur in uos grauissima tela criminatio num. Quocirca uobis cogitandum est diligenter, quanto uestro detrimento & ignominia futurum sit illud, si uos in publico theatro totius orbis continget

tingeret ad eum modum superari & consulescere. Nam ut omnia uestra priuilegia, & quicquid omnino uobis usui esse potest, coaceruetis in unum, et in Concilium adferatis, ut omnes undecunq; Theologos & Pontificios Iurisconsultos acutissimos, uestrarum partium defensores, adducatis eò; tamen fieri non poterit, quin & tempus, quod omnia detegit, & communis hominum sensus, & pudor ipse, multa uobis extorqueant, quæ fatenda uobis erunt & concedenda, multa inquam, quæ pertinaciter oppugnastis antehac, & propter quæ plurimos coniecistis in acerbissimas calamitates & miserias. Publicè fient ista, spectantibus & audientibus omnibus omnium prouinciarum populis. Deum immortalem, quantus ibi fremitus, quanta consurget in uos hominum indignatio? Sed non ita serió fortasse Concilium urgetis, ut apparet ex illa uestra consultatione proposita. Qui potest enim uno eodemq; tempore & cogi Concilium, & bellum in Turcam suscipi? Pariter ista fieri non possunt, per interualla poterunt, hoc ipsi non ignoratis, alioqui nullam eoratis facturi mentionem. Grauius fuit interpellatus Leo Pontifex de Concilio, sed tum nouam fuit auspicatus ille tragœdiam, cuius quam sit luctuosus & funestus exitus, etiam hodie satis experimur. Adrianus uidebatur esse paulò simplicior, quam qui uestris moribus conueniret, cuiusmodi etiam fuerit eius interitus, non nescitis.

Clemens Papa, sic egit et uixit toto sui Pontificatus tempore, ut qui innocentiam eius uelit hominibus approbare, nihil aliud agat, quàm ut fidem in rebus alijs omnibus ipse sibi derogat. Penè exciderat Iulius ille sacrosanctus: Cum impetrari non posset ab eo Concilium, adeoq; monarchæ indicerent illud, quid ipse? fulminabat, proscribemat, execrabatur eos, & omnium prædæ exponebat, neq; desunt hodie, quibus hoc illius mandatum & fulmen magno constat.

Si tunc ille ferre non potuit legitimos conuentus, quo tempore doctrinam eius & religionem nemo impugnabat, sed hoc solum agebatur, ut ipsius immensa rapacitas, & animus uindictæ cupidissimus coherceretur: Quomodo sit uerisimile, uos hodierno die subituros iudicium, quando non solum estis accusati de uita plusquàm Epicurea, deq; Tyrannide, uerum etiam de hæresi & Idololatria, qua & totum orbem nostrum polluistis, et Deo grauissimam fecistis contumeliam? Quomodo, inquam, sustinebitis iudicium istud, præsertim, cum subsidiū illud uestrum unicum & firmissimum, amiseritis, hoc est, cum è tribunali uos deturbauerint, aduersarii, neq; iudicandæ litis potestatem uobis permittant? Cur à multis nunc annis armastis reges in prælia? Cur, quo tempore Concilium erat coactum, tu multuum aliquando fuistis auctores, ac turbas concitastis repentinas? Nonne, ut Concilium uel nul
lum

AD IMPERII PRINCIPES.

lum coiret, uel coactum, dissiparetur? Num potestis inficiari? Quod si tunc temporis, adeo uobis metuistis ab aliarum gentium Episcopis, qui non una de causa, uos, tanquam Romani Tyranni socios atq; familiares, criminabantur: Qua tandem fronte hodie sustinebitis impetum, non unius tantum Collegij, sed omnium penè populorum, qui lases uestrasibi patefacient, & iniurias plurimorum annorum, à uobis acceptas, commemorabunt, eoque uehementius & miserabilius recitabunt, quo maiori uos tyrannide cohercuistis eos, & adegistis, ut omnia secum mussitarent? Ad hunc modum uos excipient publici conuentus; Recte igitur facitis, quòd defugistis illos.

Atqui superioribus proximis annis, interpellauimus uos, dicetis, opinor, de Concilio, missis ad uos, eo nomine legatis nostris. Verum est istud & agnoscimus, Patres conscripti. Sed quo id consilio fecistis? Non alio certè, quàm ut euelleretis illam hominum de uobis opinionem, existimantium, impedimenta per uos iniici perpetuò. Cumq; non ignoraretis, quid passim de uobis sentirent omnes, ausi tandem fuistis, concilij mentionem facere. Clemens etiam Papa, semel ausus fuit, toto sui pontificatus tempore, sed ita proposuit, ut satis indicaret, se non emendationem spectare, sed altissimum ocium & tranquillitatem. Sic enim habet eius oratio, quam per legatos denunciauit in Ger-

maniam. Ociū autem illud & tranquillitatem, quomodo cogitabat stabilire sibi suæq; sedi? Præfeditisset ipse cognitor & iudex, Regum stipatus armis, & aduersarios, non agnoscentes ipsum, eiusq; sedem, condemnasset. Hoc ille compēdium spectabat, & uos quoq; spectatis illud omnes, etiam hic Paulus Tertius, qui cum ad Pontificatum peruenisset, ut specimē aliquod illustre daret suæ probitatis, illud, quod uocant Breuiarium, repurgabat, ineptis quibusdam fabulis ex eo sublatis. Nonne speciosum hoc est, ac magnum argumētum animi, ueram & solidam reformationem meditantis? Non dubium, sed ecce quæstiosa fuit etiam illi hæc ipsa repurgatio. Nec enim licebat in eo Breuiario uersari, nisi certam pecuniam quis dependisset. Quid hoc? Nonne uerum est, quod scriptura testatur, uos habere mentem exercitatissimam in omni genere rapinæ?

Post hanc ostentationem animi non pessimi, cepit prehensare & ambire, quasi ualde cuperet publicum orbis Comitū, sed illud in Italia cogi uolebat, ut Clemens etiā, non in Germania, nihil ueritus, irrita facere tam multa Imperij decreta, quibus hoc sancitum est, omnium ordinum assensu, ut intra Germaniæ fines cogeretur. Clemens erat arrogantior, ut qui & illa Imperij decreta contemneret, ac tanquam rector & dominus orbis, conditiones etiam & leges præscriberet futuri Concilij, quæ tales
erant

AD IMPERII PRINCIPES.

eant, ut si locum habuissent, facile, quò uolebat,
 r& spectabat, peruenisset, Paulus uero, qui nõ igno-
 raret, quemadmodum excepte fuissent hæ Clemen-
 tis conditiones ac repudiatae, nullas quidem ipse le-
 ges ferebat, ut humanior esse uideretur & lenior,
 alterum uero non magis remittebat, q̄ Clemens,
 & Italiã uolebat esse Concilij sedem. Fuit igitur
 exceptus hac parte, non aliter quàm ille. Et quo tem-
 pore sic instabat, multa iam erant & non obscura si-
 gna futuri per Italiã belli, quod cum anno sequen-
 ti ortum esset, homo sædulus & uigilans, oppor-
 tunitatem hanc speculatus, quo tempore bellum
 ardebat, palàm indixit Concilium, quod, cum
 non coi-ret, grauibus interiectis impedimentis, ille
 factus animosior, pergebat, & orbis deplorabat mi-
 seriam, quòd salutis suæ tempus negligeret. Ac ne
 quod omnino boni pastoris officium prætermitte-
 ret, utq̄ omnes homines uiderent, quàm seriò rem
 ageret, quod Mantuæ constituerat habere Conci-
 lium, Vincentiam transfudit, Venetorum ditios
 nes oppidum, aliquanto uicinius Germaniæ, sub
 illud ferè tempus, quo Cæsar & Gallorum rex, Ni-
 cæam Liguriæ uenturi erant, belli componendi, si
 fieri posset, causa. Interea quosdam ex uobis, Pa-
 tres conscripti, Vincentiam emandabat, Concilij
 inchoandi gratia. Quo cum nemo ferè accederet,
 uos illius Legati, ut uestrum officium faceretis, re-
 formationem eorum, quæ maximè necessaria uobis

ORATIO SLEIDANI

uidebantur & præcipua, instituisſtis, è quibus & illud est, ut meretriculæ, tam ueſtræ, quàm ueſtroꝝ ſatellitū, moderatius agant, nec ita palàm conſpiciantur in tanto ueſtium & ornamentorum luxu, uectæ per urbem equis exquisitiſſimè cultis & phaleratis, comitante illas cursorum & famulorum turba, ſed & illud, ut excludantur è ſcholis Eraſmi Colloquia, neq; iuuentuti permittatur eorum lectio. Quid uero, nonne præclarū iſtud eſt, auſpicatumq; præmium?

Et hæc quidem tam non parui momenti, uos, et ſenes, & docti homines, à ſummo Pontifice delecti, conſtituisſtis, & conſtituisſis poſtea, quàm ille uos iureiurando conſtrinxerat, ne quid omnino diſſimularetis eorum omnium, quæ uobis, à multa & graui conſultatione, uiderentur eſſe neceſſario emendanda. Poſt hanc ueſtram adeò ſalutarem, & doctrinæ & diſciplinæ Eccleſiaſtica, & morum correctionem, factæ ſunt inter Cæſarem & Gallia regem, apud Nicæam, decem annorum induciæ, quo tempore, quum crederetur, illud à uobis inchoatum Concilium poſſe perfici, propter reconciliationem Principum, ecce, magnum & inſperatum ſilentium. Pontifex enim, tanquam pacis & induciarum author, Romam triumphâs inuectus, continuit ſe, perq; totum quadriennium, in altiſſima quiete & ocio, de Concilio, ne uerbum quidem unum, publice, ſed recens ante biennium, eunte magnis

AD IMPERII PRINCIPES.

magnis uiribus in Turcam Germania, crescente iam, & non multò post erumpente nouo bello inter Cæsarem, Galliaeq; regem, denuo Concilium apud Tridentinos indixit, cuius, quem ipsemet futurum præuiderat & optabat, is fuit exitus. Quos usq; tandem ludificabitis orbem terrarum, & in primis ipsam Germaniam? Etsi præ cateris gentibus ingenij laudem uobis arrogatis & acumen, intelliguntur tamen à Barbaris Germanis uestræ techne, ac ita quidem prorsus intelliguntur, ut, quoties Concilij mentionem spargitis, ludibrium esse putent omnes, uel mediocri iudicio præditi: sic enim iam assueuerunt uestris artibus. Quia non multum uos à præcipitio distare uidetis, ideo circumspicitis & inuestigatis, quæcunq; potestis diuerticula. Cur autem criminamini uestros aduersarios, quasi multò sint nocentiores orbi Christiano, quàm ipsi Turcæ? Num ideo, quoniam optatis ante Turcicam expeditionem illos opprimi totos et deleri funditus? Nimirum eò pertinet consilium illud uestrum, cuius antea meminimus, ut foedus aduersum ipsos inîtum, augeatur. Verum ipsi adeò non reformidant lucem, ut nihil magis cupiant, quàm palam fieri, uosne, an ipsi plus noceant Reipub.: iam olim ad hoc certamen uos inuitant, & cupiunt periculum facere: sed uos, dum ad publicum orbis Comitium rem omnem reijcitis, male uobis consulitis. Nam interea, magnæ fiunt accessiones ad illos, &

uos,

uos, ut est credibile, nondum estis ad Concilium instructi.

Si nostris in finibus esset, ut supra diximus, Cardinalitius ille senatus, & in impurissima uita sibi tantam sumeret potestatem, rectissime possent, ut mihi quidem uidetur, ad eum modum, sicut exposuimus, interpellari. Duæ sunt omnino causæ, cur aduersum Tyrannos concitentur homines, odium & contemptus. Nam amare nemo potest illos propter uasfriciem & crudelitatem. Si præterea sint uoluptuarij, contemnuntur etiam, quod Sardanapalo, quod alteri Dionysio, multisq; alijs contigit. In hoc autem Senatu concurrunt ambæ causæ. Rapacitatem ipsorum, plusquam Verrinam, experti sumus, Mollitiem autem & uoluptates, & ea quæ sine pudore nominari non possunt, an aliquis ignorat? Et quanquam hæc ita se habent, tamen, quia sunt aliquanto remotiores, nec in oculis & conspectu nostro uersantur, obstupescimus ad illorum mentionem, ac diuinum aliquid esse putamus. Interim habent illi suos, in Germania præsertim, defensores, ex ijsq; redemptos aliquot, qui quoniam in hoc tanto splendore Solis, nihil uidere uolunt, & Pontificum potestatem immoderatissime laudant, conscientiam haud dubie suam ipsi uulnerant. Nec enim est aut ignorantioni deinceps, aut excusationi locus. O utinam sentiat Germania, quantam acceperit plagam ab isto hominum ordine, quod eodem

miser

AD IMPERII PRINCIPES.

miserabilis est ac magis impiū, quò sceleratius est, patri aut fratri uim & manus inferre, ut externum & alienum, hostem patriæ, defendas.

Adhunc ergo modum quia se res habent, Principes & ordines clarissimi, quoniam insititius hic Tyrannus, ille est, qui sedet in templo Dei, qui se passus est, imò uoluit & iussit, ut numen aliquod, coli & obseruari, qui nouum doctrinæ genus, Prophetarum & Apostolorū doctrinæ contrarium, excogitauit, in eoq; fœdiss. exercuit nundinationem, qui potestatem sibi sumit, non solum homines iudicandi, uerum ipsas quoq; scripturas interpretandi, detorquendi, et accommodandi quocunq; uelit modo, qui matrimonium institutum à Deo uetuit, qd nullus unquam fecit Tyrannus, quantumuis inhumane & atrox, qui, post uetitum matrimonium, fenestram aperuit & uiam patefecit ad omne genus libidinum, quibus & ipse, tanquam author huius tam nefariæ legis, concitatus furis ultricibus, omnium spurcissime ferè contaminatus est, qui nunc, posteaquam detectus est, ut Apostolus prænuñci- auit, totis uiribus oppugnat ueritatem, qui, tanquam alter Nabuchodonosor, omnes, quotquot statuam eius non adorant, & ipsum, ut terrenum numen, summam obtinentem in animas & corpora nostra potestatem, non reuerentur & colunt, crudelissime persequitur, qui præ cæteris populis Germaniam non semel circumuēnit, risit & opibus ex-

K   hausit

ORATIO SLEIDANI

hauit, qui tametsi uidet à plurimis iam se destitutum esse, licet intelligat multos ad defectionem spectare, quanquam non ignorat, paulatim ab alienari plerosq; securus tamen persistit, & quasi nullum esset in ipsius uita flagitium, non præbet ullum poenitentiae signum, his, inquam, de causis deserendus est, ac fugiendum ab eo, tanquam ab omnium mortalium nequissimo. Sic meritus est ipse, sic ipsius maiores, de nobis, ut liceat ab eo quacunq; tandem ratione recuperare, quæ per uim & dolum nobis ademit. Sedet intentus, et speculatur omnem occasionem concutiendæ Germaniæ: Quia Tyrannus est, neminem amat, odit omnes, & odit à multis iam seculis, & quò quisq; potentior est, hoc uehementius eum odit, & ut aliquem præter naturam & morem suum diligat, Germaniam tamen & nostram gentem amare non potest, nec enim causam habet, ac quoties de nobis cogitat, in mentem ei ueniat oportet, illud ex Comœdia: En fundi nostri calamitas.

Quàm diu superesse putat inter nos aliquot, nō alienos à se, tam diu simulabit beneuolentiam, uerum hæc tanta esse non potest, quin cupiat totam stirpem excisam esse, dum cogitat, eos ipsos, non tam Romanæ sedis causam defendere, quàm proprium spectare commodum & emolumentū. Itaq; grauiam molitur in animo, neq; dissimulat, uos, qui turpem eius dominatum à uobis profligastis, dig-
 nos

AD IMPERII PRINCIPES.

nos esse, qui possessionibus omnibus nudati, nullum in Repub. locum honestum, nullam inter homines retineatis auctoritatem, non obscure præsert, si tota dissideret ab ipso Germania, Cæsar etiam, auferendam esse nobis libertatem omnem, ius & priuilegium creandi Cæsaris, & hæc omnia transferri debere in aliam gentem, quamcunque ipse uerlit, ut qui sit dominus & author Imperij. Continentur hæc ipsius impressa monumentis & decretis, ita quidem, ut negari non possint, & ex ipsis multi potestatem hanc sibi sumpserunt. Arrogauit hoc sibi præ cæteris, Bonifacius ille octauus, dum accinctus ense, & coronam triplicem, inauditæ superbiam testem, capite gestans, in aspectu & oculis omnium hominum, fastuose pronunciauit, se Cæsarem, simul & Pontificem esse. Tuus etiam, Ioannes Friderice, patruus, Saxoniam dux Fridericus, & post eum, parens tuus, intellexit non obscure, cogitare ipsos, illud, quod suis inseruerunt aliquando decretis & constitutionibus, perficere. Pleni sunt Iurisperitorum Pontificiorum libri, plenæ sunt eiusmodi sermonum & interminationum, conciones ipsorum. Habent hoc, illi, non ita pridem emissi dialogi, nostra uulgaris conscripti lingua, quos ex uobis quidam magnifice prædicant editis etiam libellis.

Hæc omnia nouit ille, & quid suorum maiorum decreta præcipiant, non ignorat, & quoniam

utilitatem insignem habent, cum ad Pontificatum
 admittitur, iureiurando promittit, ea se diligenter
 obseruaturum. Si dissimulat hodie, si non tam fre-
 quenter allegat illa fortasse, quàm tres illi, qui pro-
 ximè ipsum antecesserunt, facit hoc, temporibus in-
 seruiens: callidus enim est ueterator, sed dubium
 non est, quin uehementissimè cupiat, illud se posse
 conficere, quod & maiores ipsius constituerunt, &
 quod ipse præcipuum esse uidet, retinendæ suæ di-
 gnitatis propugnaculum. Vt autem quod uult cõ-
 sequatur, difficillimum esse uidet, ac fortasse de-
 sperat, aliam itaq; uiam ingreditur, exacerbat ani-
 mos, alit dissidia, nec in eo quicquam prætermittit,
 ita futurum sperat, ut quod uis assequi non potest, ar-
 te perficiat et insidijs, dum eò spectat, ut Germania,
 ciuilibus concussa bellis, robur & splendorem om-
 nem amittat. Summa igitur diligentia prouiden-
 dum est uobis, Illustrissimi Principes ac Ordines,
 nequam ei patefaciatis ampliores uiam, ad uos pe-
 netrândi: Videtis in eo perfectissimum Tyranni-
 dis exemplar. Duabus omnino rationibus, ferè con-
 trarijs, gradum atq; locum suum Tyranni conser-
 uant. Inest autem in utraq; & dolus & simulatio &
 malitia. Nam & potentiores uicinos atq; ciues de-
 bilitant, & prudentibus insidiantur, & operam dāt,
 ne rectè homines instituantur, & factiones alunt, et
 plebem cum nobilitate committunt, et amicitias di-
 rímūt, & uarijs negocijs exercent populum, ne tem-
 pus

AD IMPERII PRINCIPES.

pus & ocium habeat ineundi aduersum ipsos confilia: Deinde, ut quàm proximè uideantur ad legitimum & regium dominatum accedere, præ se ferunt, quicquid faciunt, se Reipub. causa facere, sed in primis, amorem religionis atq; studium simulant, ut populus & libentius pareat, et Deum metuat ultorem, si quam ipsis uim inferat: excellentes etiam uiros honoribus augent aliquando, ut iustitiæ retineant opinionem, iisdemq; uirtutibus, quas in alijs & laudare uidentur et admirari, credantur ipsi quoque esse ornat. Nonne palàm has artes omnes conspicitis in illo? Cauendum est itaq; uobis maxime moperere.

Propter facultates ac opes Ecclesiarum, nata est inter uos & aucta, sicut pleriq; omnes putant, odiorum acerbitas. Non est digna satis, neq; laudata causa, cur in mutuam perniciem coniuretis. Vos, quibus est inuisa Romanensium nequitia, sic uos comparate, in eosq; usus Ecclesiæ, pauperumq; bona conuertite, ne qua deinceps oriatur suspitio, magis emolumentum spectare uos & compendium uestrum, quàm religionis propugnationem. Qui male uobis cupiunt, admodum istud exaggerant, eoque uos nomine grauiter nõ semel accusarunt. Et quamquam non dubium est, quin plerisq; uestri ordinis iniuria fiat, tamen est fortasse non nemo culpandus. Quoties ad hanc criminationem respondetis, affirmatis, omnium eorum bonorum uos reddituros si

delem & exactam rationem, eoq̄ ipso certè fatemini, quiduis potius faciendum esse uobis, quàm ut homines existiment, uos illa uobis ipsis, non etiam pijs & necessarijs usibus, impendisse. Vos, qui pro retinendis, quas ueluti per manus accepistis, Ecclesiarum opibus contenditis, etiam atq̄ etiam cogitate, quemadmodum, & quos in usus, illæ sint olim contributæ, respicite, quàm ex uobis nemo suum faciat officium, proponite, quàm sint multi facti miseri uestra culpa, quando uictum & alimoniam ipsis debitam, uos præripuistis, & soli dissipastis. Nam si sunt Ecclesiæ bona, sicut ipsi fatemini, uideate, num ea sint percipienda uobis, qui nullum Ecclesiæ munus uerum & necessarium, unquam obis uistis. Optima quæq̄ facillime corrumpuntur & degenerant: Fuerunt aliquando maiores uestri, sed multis ante sæculis, fideles Ecclesiarum ministri, & quàm diu tales erant, nihil eos diuitiæ mouebant, ad quas posteaquam adiecissent animum, statim negligere ceperunt officium, magis atq̄ magis, donec eò tandem uentum est, ut Ecclesiasticum ordinem nemo quisquam affectaret, nisi diuitiarum & ocij consequendi causa, quod ipsum non negabitis opinor. Et hodie, quando beneficio Dei doctrina illuxit, uestris aduersaria commoditatibus, & idcirco uobis inuisa, conuertitis illa ipsa bona, quæ nomine & titulo Ecclesiæ possidetis, ad euersionem huius doctrinæ, quæ nihil quidem uobis eripit, sed

AD IMPERII PRINCIPES.

uos officij solum uestri commonefacit, & ad melio-
rem frugem inuitat. A uobis factū est initium tur-
barum. Qui Reipub. bene constituendæ formu-
las tradiderunt, cauendum esse dicunt, ne functio
magistratus, sit illis, qui administrant, quæstuosa,
& uiuendum ipsis esse putant, uel ex re familiari,
uel ex ærario publico, ne, si priuati ciues uideant il-
los ex Reipub. bonis ditescere, se uero non solum
ab honoribus, uerumetiam à spe commodi remo-
ueri semper & excludi, commoueantur. Et hoc qui-
dem illi consulunt ijs magistratibus, qui suas cogi-
tationes omneis atq; studia ciuitatibus impendunt.
Iam ad uos ipsi respicite: Creuistis in immensum et
opibus & numero. Quod proprium est uestri mu-
neris, negligitis atq; contemnitis. Ad istud uitæ ge-
nus, quod quæstus tantum gratia suscipitis, nulli
patet aditus, nisi qui sit moribus & instituto uestri
similis. Et cum maximas habeatis onerum ciuiliū
uacationes ac immunitates, nullam tamen adfertis
Reipub. commoditatem. Hęc inæqualitas non po-
test non parere offensiones.

Obijciuntur uobis magna crimina, uos nihil ad
ea respondetis, non tollitis manifestos abusus, non
corrigitis errores grauissimos, in Pontificem om-
nia reijcitis, neminem esse spoliandum clamatis, &
supra uiginti nunc annos hanc ipsam catilenam cas-
nitis, nullam interim bonæ mentis significationem
exhibetis, fidem & patrociniū Cæsaris implora-
tis, ac

ORATIO SLEIDANI

tis, ac emendationem earum rerum, quæ sine turpitudine ac flagitio tolerari non possunt, dicitis pertinere ad Imperij dedecus, quasi Cæsar has uestras labes propugnare debeat. In Pontificis & Romanensium disciplina, moribus, & tota uita, nullum uidetis laudatum exemplum; neq; nescitis, quibus artibus illi Germaniæ spem & expectationem eludant. Quousq; putatis hæc esse differenda? Statuendum est aliquid omnino, Germania uos genuit, non utin ipsius perniciem cum externis coniuretis, uerum ut salutem eius procuretis & tranquillitatē. Tempus haud dubie multa uos docuit, scitis ipsi, quæ fuerit sub pontificatu uita. Sunt amplissima, quas tenetis, opes, & ad omnem luxum uobis sufficiunt. Moderationem res ipsa postulat: Si & scholis, & Ecclesiarum ministris, & alijs necessarijs uisibus decidatur ex ijs ipsis facultatibus, arbitrio bonorum uirorum, non habetis ueram querimonie causam, satis superq; uobis erit, & fortasse plusquam expediat. Cur hanc rationem non initis pariter, & amice transigitis? Hoc tandem omnino faciendum est, si patriam uultis incolumem. Quoniam uos doctrinam infestatis utilem, salutarem & orbi necessariam, illi putant uobis auferenda esse, quæ nocent, arma. Hinc omnis inter uos digladiatio, quæ quæ sit habitura finem, respicite tandem, & patriæ uos calamitas permoueat. Genus estis ac soboles priscorum Germanorum, quos exteræ quoq; gentes lauda-

AD IMPERII PRINCIPES.

laudarunt semper ab animi robore & integritate: Plurima sunt moliti contra nos, odio doctrinę, Pontifices, à quorum facinoribus utinam essetis omnes remoti. Decet hoc masculam Germanorum uirtutem, eoq; magis absterreri uos oportebat, quò clarior ipsi uideretis, nihil hactenus profuisse cunctas ipsorum technas. Iudæorum olim sacerdotes, ac principes inter se dissidentes, alter alterius odio, crudelissimum tyrānum, Antiochum Epiphānem inuitabant, et adiutores ei fuerunt, ut Idolū in templo collocaret, et ingens fieret per urbē hominum strages: Tantum potest uindictę cupiditas, & odium. Hoc simulacrū intueri nos oportet. Noster enim Antiochus Ro. quāmdiu de uestra fide, beneuolentiāq; non dubitabit, sperat eò rem deduci posse.

Patefecit omnia tempus, & nunc extant in publica luce, ac conspiciuntur ab omnibus, tetra quaedam atq; funesta quorundam, qui uestri propugnatores uideri uolunt, consilia, quę non possunt ab ullo, nisi qui patrię uidere cupiat incendium, laudari, quę nisi beneficio Dei detecta fuissent, & nūc etiam oculis hominum exposita, quāso, quam eramus habituri Reipub. formam? Satis, adeoq; nimum hactenus datum est odijs, & amarulentię. Si quid accedat præterea, non potest illud non esse calamitatis & exitij plenum. Et hæc quidem ad uos propriè pertinent, qui nomen ac titulum Ecclesię uobis usurpatis, qui quoniam inter Imperij principis

pes atq; ordines honestum obtinetis locum, Cæsarum & Regum munificentia, cogitare debetis, magis, quid Germania postulet, quæ uos genuit, educavit, & ad hunc fortunę splendorem euexit, quàm quid ille requirat, mollis & turpis dominator, qui & multorum per Germaniam tumultuum, ac beliorum author sæpe fuit, & idcirco uos iureiurando sibi deuinxit, ut à patriæ studijs & amore uos auocaret, suamq; magis atq; magis amplificaret potentiam. Omnibus autem uobis pariter, nobilissimi Principes, huius aut alterius factionis, respiciendum est ad posteritatem uestram, ut ad eos & libertatē, & puram Euangelij doctrinā, & hanc pulcherrimam bonarum artium, literarumq; tractationem, nostris inuectam temporibus, auctam & illustratam, ordine transmittatis. Quod sanè fieri non potest, nisi constituatis ocium, & operam detis, ut reconciliatis animis, nulla fiat inter uos dissipatio. Nam alios qui secuturæ sunt, dubio procul, horrendæ tenebræ, barbaries atq; seruitus, è quibus erepti sumus manifesto beneficio Dei, non ita pridem. In sublimiori gradu Germania nunquam fuit, habemus Cæsarem potentissimum, & uigilantissimum, excultæ sunt omnes disciplinæ, quodq; præcipuum est, lucet apud nos incontaminata uerbi Diuini doctrina. Quare, si quod fuit unquam tempus, quo prudenti & graui consilio Germania opus habuit, hoc ipsum est profectò. Videtis, ut Deus nos urgeat

AD IMPERII PRINCIPES.

geat, nascitur calamitas alia post aliam, inuoluimur uarijs & multiplicibus incommodis, neq; nos explicare possumus. Bella gerunt potentissimi monarchæ, & ita quidem gerunt, ut finem prospicere non possimus: Et tamen his ipsis bellis impediuntur omnia publica negocia, quorum neglectus haud dubiè pariet extremam miseriam.

Voluntate quidem & animi inquietudine & contentione nihilò sumus inferiores priscis illis heroiibus, ab illorum autem uirtute & animi præstantia & dexteritate, multum hercle degenerauimus, ut de fœlicitate nihil dicam, quam nemo præstare potest. Bellum certè suscipi debet pacis obtinendæ & confirmandæ causa. Nostra uero bella sunt immortalia, seritur aliud ex alio, neq; dubium est, quin & hæc sit illustris quædam iræ diuinæ significatio et nota, qui requiem ac ueluti portum ex his tantis malis, nullum ostendit. Frequentissimos agimus conuentus, adeò quidem, ut apud exteros in pro uerbiũ & iocum uenerint Germanorum Comitæ, Concilijs & deliberationibus in minima etiam hominum societate & aggregatione opus esse, nemo nescit, uerum, sicut male adfectum corpus, reite ratis ac sæpe repetitis carere non potest medicamentis: ita quoq; Reipub. non bene constitutæ signum est, in qua de hîsdem rebus toties frustra consultatur & decernitur. Fœdus per omnem Germaniam, & quàm late Imperium patet, unicum esse debebat, to

tius Reipub. spectans incolumitatem. Nunc uero plurima sunt separatim & inter singulos, qd' est maximum dubio procul, & alienationis animorum, & diffidentiae, & futurae dissipationis argumentum. Et quod ueriora ista sunt, quoque magis patent plurimorum sensibus, eò miseriorem esse conditionem nostram iudicare debemus, qui tam longè distamus ab eo, quem & optimum, et laudatissimum, et in primis exoptandum esse uidemus, rerum statu. Non potest ulla Respub. diu consistere, nisi magistratus communem salutem priuatis commodis anteponat, Caesarem uobis dedit Deus, & ita dedit, ut uos unum cum eo providere uelit et procurare omnia, quae pertinent ad tutendum istud Imperij corpus: Et sicut in apum examine regem esse uidemus, quem sequuntur omnes aliae magno studio, & obseruant, & admellificium intentae sunt, & in aluearium, tanquam in ciuitatem aliquam, omnem succum ingenti labore quaesitum in herbidis locis, & aduectum ex longinquo, conferunt: ita quoque uos decet, etiamsi modicum haberetis, nec ita potentem Caesarem, iuuare illum ope, consilio, & diligentia, in rebus omnibus, ad Imperij dignitatem pertinentibus. In omni Europa, & hoc nostro, quem nouimus, terrarum orbe, nulla est eiusmodi, qualis per Germaniam, Reipub. forma. Quot enim sunt principes ac ciuitates, totidem uidentur esse reges atque capita. Nihil igitur est procliuus, quam, ut talis Respu. nuret, languescat, intereat

AD IMPERII PRINCIPES.

intereat, et collabatur tota, quandoquidem hoc illi proprium est, ut in ea suum quisque priuatim spectet emolumentum, & cogitet, quæadmodum ipse, uel tueri sua possit, uel amplificare etiam. Quod ubi fit, quis alius expectari possit exitus, quàm qualem Græciæ fuisse uidemus: Quàm diu coniunctis uiribus et cōmunicatis consilijs, libertatem illi suam defendebant, erant inuicti. Distractis autem animis, et in sua priuatim commoda respicientibus, facti sunt præda Tyrannis, et ita pessundati, nullus ut hodie sit populus calamitosior, graui seruitute pressus immanissimi uastatoris: Qui quoniã in nostra propè uiscera penetrauit, quæ uiciniores illi sunt gentes, et nunc illum imminentem metuunt, miserabilibus lachrymis & suspirijs opem uestram implorant & expectant, ut liberos infantes, parentes decrepitos, filias uirgines, atque uxores pudicas, ab illius et gladijs et nefarijs libidinibus, & stupris eripiant. Qua quidem ope, si destituantur, certò statuunt et uident, euitare se non posse illas ærumnas, in quas & alij complures ante ipsos inciderunt, & nos, ipsis oppressis, dubio procul incurremus.

mus.

L iij

Ioan

IOANNIS SLEI
DANI ORATIO AD CA
rolum Quintum Cæsa
rem.

ETERES omnes, qui nul
lam habuerunt Dei cognitio
nem, sollicitè admodum inue
stigarunt, Carole Cæsar, ut cer
tò cognoscerēt, cuiusmodi sit,
orbis terrarum, & huius, quod
intuemur, cœli, fabrica, quo sit
authore condita, quomodo gubernetur, qui sit ho
mînum ortus, quæ rerum humanarum conditio, et
quemadmodum hæc omnia, quæ cadunt in hâc uis
tam, singulis temporibus, consistant, immutentur
& occidant. Non una fuit, nec eadem illorum sen
tentia, sed qui propius ad ueritatem accesserunt, illi
sic iudicarunt, proficisci omnia & emanare, ab uno
aliquo et perhenni fonte, ac necessario tenere illum,
quem uidemus, cursum. Et quoniam erant desti
tuti uera Dei notitia, Fatum appellarunt, rem scilicet
iam inde à primis mundi incunabulis ita consti
tutam, rem fixam & immobilem, quæ omnino uita
ri non possit. Nos uero, quibus beneficio Dei, ueris
tatis lumen illuxit, certò scimus, omnium rerum or
iginem

ORATIO SLEIDANI

riginem, statum, progressus, & moderationem, ab uno Deo pendere. Conditum enim est ab eo, quicquid usquam oculis conspici, quicquid omnino sensu comprehendi potest, ab eo constituta sunt regna & imperia, solus ipse conseruat eadem, solus amplificat, & cum uult, labefactat, ipse est qui transfert illa, nunc ad hanc, nunc in illam gentem, ut certo statuamus, ipsum esse illum Iouem, cuius omnia plena sunt. Iam uero, inter alia multa, quæ per orbem terrarum extiterunt, Imperia, quatuor fuerunt, eximia præ cæteris, & tanquam præcipuæ Monarchiæ: Quarum & potentissima fuit atq; etiam postrema, Romanorum, ut scriptura multis ante seculis præsignificauit. Quod quidem Imperium tandem occidit, & dissipatum est, ut & illa tria, quæ ordine præcesserunt ipsum. Nam & ad Orientem & Occidentem Solem latissime regnauit. Quicquid in Asia tenuit, & quicquid in Africa, totum est amissum. Maximam Europæ & fertilissimam partem possedit: nunc autem ex illa ueluti mole, creuerunt alia multa regna, prorsus ab ipso corpore separata, & nihil omnino reliquum est, præter titulum et nomen, quod adhuc Germania retinet, ad quam postremo est delata potestas creandi Cæsaris: Qui tamen adeò nulla ex parte conferri potest cum ueteribus illis Romanorum Imperatoribus, ut ne sedem quidem ipsam Cæsarium auitam, et priscum domicilium, urbem Romam, teneat. Cæterum,

ORATIO SLEIDANI

rum, unâ cum occasu Romani Imperij, magnam cladem acceperunt omnes bonę disciplinæ, quę tandem, augeſcente quotidie malo, prorsus fuerunt oppressa & extincta.

Postquam hæc tanta caligo literas & artes omnes inuasit, magnæ quoq; tenebræ sunt consecutæ in Religione & doctrina Ecclesiastica. Et quantum ad deprauationem literarum attinet, uel nostrorum temporum senes, hoc ipsum non ignorant. Quod autem artium studia magnum adferant momentum ad Ecclesiasticam administrationem bene gerendam, hoc in sua domo qui uis paterfamilias priuatim, & publicè Magistratus ipsi testantur. Adolescentes enim idcirco mittimus in literarum ludos & ad præceptores, ut cognitione bonarum rerum exculti, melius & fructuosius inseruiant Ecclesijs & Reipub. Est igitur ea, quam diximus, ingens quædam calamitas, & tanta quidem, ut à Diluuij tempore, quo totus hic orbis fuit inuolutus & obrutus undis, nulla fuerit maior, imò nec maior esse queat, tantam uidelicet, ac tam illustrem Monarchiam, interiisse propè totam, & unâ cum eius interitu, præclaras etiam artes, ac ueram de religione doctrinam, amisisse decus & omnem suum splendorem. Quæ possit enim alia euenire horribilior clades, cum in rebus humanis nihil sit uel melius, uel præstantius, uel augustius, quàm hæc ipsa, Religionem dico, literas & Imperium. Et hoc tantum malum

malum, temporibus, ut fit, auctum est etiam, atq;
magis inualuit.

Sed respexit nos tandem Deus, & in Germania
rursus excitauit artes, optimarumq; rerum scienti-
am, liberaliter admodum & abunde. Atq; hæc tam
insignis & læta uicissitudo incidit in tempus proa-
ui tui, Cæsar, Friderici Imperatoris, ac post eius mor-
tem, fœlicissimos habuit progressus imperante auo
tuo Maximiliano Cæsare: Quod ipsum, tanquam
summum & incredibile beneficium, debemus am-
plecti, quoniam artes omnes Deus & hominibus
largitur, & pro suo arbitrio distribuit. Ac inter cæ-
teras quidem Austriacæ domus tuæ laudes, illud
etiam in primis numerabit posteritas nostra, quod,
quo tempore Cæsareus honos, in uestram familiã,
alioqui clarissimam, uelut illufiris quidam sol, illa-
tus est, eo ipso tempore tam pulchra, tamq; læta re-
rum est ilico secuta commutatio: Quam alia dein-
de, multò maior & splendidior excepit Dei benefi-
centia, quæ tunc demum, posteaquam tu Germa-
niæ Principum uoce nominatus es Cæsar, initium
habuit, & hodierno die mirabilem in modum ui-
get. Atqui, si quis est omnium hominum, cui rem
tantam oportet esse curæ, tu certè hic eris, quem
Deus Reipub. Christianæ, ueluti summum iuris
præfectum, in hoc nostro orbe constituit. Et quem
admodum hoc ipsum negocium est facile primum
inter omnia, quæ cadere possunt in hominum ui-

ORATIO SLEIDANI

tam atq; cogitationem, ita quoq; summā postulat
moderationem & prudentiam, ne quid in eo uel im
peritè, uel inconsideratè, uel etiā iniquè suscipi
atur.

Iam uero, si cum emanaret primum causa ista,
secuti fuissent homines illud Gamalielis consilium,
in Phariseorum senatu suadentis, ui nihil experi
endum esse; futurum enim, ut si Deus approbaret,
nemo posset resistere; sin minus, facili momento
et sua sponte collaberetur, quod agebatur; sanè pru
denter fecissent. Et qui simile consilium id tempo
ris tibi, Cæsar, impertiuisset, immortalē ille & so
lidam fuisset meritis laudem; Quod hodie pulchrè
iudicari potest, quando constat, causam hanc, præ
ter omnium hominum expectationem, ingentes ac
cepisse uires. Verum adeo crassa fuit per id tempus
& densa rerū ignoratio, ut irradiantem lucem ab se
uellent etiā arcere & amoliri homines, existiman
tes, ut est apud Platonem, nullum esse melius, aut
illustrius uitæ genus, quàm illud, in quo tam lon
go tempore essent uersati. Potest igitur hac ratio
ne probabiliter excusari, quòd initio restiterunt.
Nunc autem, quando propter temporis interuallū,
ignoratio non potest non esse coniuncta cum obsti
natione, longe aliter statuendum est, atq; conside
randa sunt initia, incrementum & progressus. Ac
principio quidem, tempore Leonis Pontificis, tan
ta fuit caligo & fœditas in Christianam inuecta do
ctrinam,

ctinam, ut etiam cœlum precio uenderetur, tam non infœliciter, ut negociatores ipsi, benedistractis mercibus, non semel redirent in eadem loca, quæstus uberioris gratia.

Porro, non est quòd existimemus leuem hunc esse atq; uulgarem abufum, errore quodam & temporibus introductum: Sed cogitandum est, grauius ac ferio, diu & multum, quam miserè tum fuerit obscurata pia doctrina, quam deplorata fuerit rerũ facies per hunc nostrum orbem, quando ueteratores resisti non uerebantur eiusmodi suas merces apud nos circumferre, quando non dubitabant pro concione recitare populo quiduis etiam, quantumuis ineptum, impiũ et absurdum, quando non modo uulgus hominũ, sed Reges etiam ac Principes, in tam tetrís & miseris opinionibus herebant. Non hic tantum error in eo reprehendendus uenit, sed maius quoddam latet haud dubie mysterium, & in exhausta quædam fœdissimarum persuasionũ coluuijs in ista sentina reconditur. Habebant olim domini potestatem omnem in seruos, nõ secus atq; in pecudes. Consulit autem Plato, ne uel acerbè uel iracundè nimium, aut crudeliter & durè habeantur. Quod ut facilius persuadeat, hanc addit insignem sententiam, esse optimæ & laudatissimæ naturæ signum, quando moderate quis agit & clementer in illos, in quos alioqui sauire possit. Maxime seruilis & ignominiosa uita fuit, quam sub

ORATIO SLEIDANI

Pontificatu Romano, sub domina meretrice uiximus. Ille uero non tractauit nos, ut herum liberalem & moderatum decet, uerum affecit nos omnis generis contumelia, & onera nobis imposuit, qualiacunq; uoluit, non secus atq; brutis animantibus. Nihil mouit eum nostra, tum inscitia, tum miseria, sed quod crassio rem in nobis ignorationem deprehendit, eò maiorem sibi quæstum ausus est polliceri. Iam, quo tempore nundinationem illam, cuius antea meminimus, per hunc nostrum orbem instituit, necesse est, ipsum aut idem putasse, quod miseris hominibus persuadebat, probam esse uidelicet hanc mercem & minime fucatam, aut non ignorasse, fraudem in ea maximam esse & ludificationem. Alterutrum ut eligat, oportet. Si serio rem egit & ex animo, fatendum erit, ipsum esse uere natiuum Antichristum, cuius auctoritate & iussu, res tam tetra primum est excogitata. Sin autem ludum esse putauit ipse, quod est uerisimilius, tyrannum ut appellemus eum, oportet, omnium, qui iam inde fuerunt ab orbe condito, longè crudelissimum, qui nos miseros, in extremam seruitutem reductos, non solum non respexit humane, neq; exilis, tam densis & horridis opinionum tenebris eripuit, uerum etiam, ut magis affligeret, in rem nostram familiarem & arculas, uelut in medullas & ossa, peruasit. Certò statuendum est igitur, fuisse Deum hoc uno scelere uehementer offensum & ir-

ritatum

ritatum, neq; permissurū, ut his Gigantibus id imā
punēlicuerit. Nec enim ullis unquam temporibus
ferre potuit Idolorum cultus. Fœdiorem autem et
immaniorem Idololatriam mens humana comprē
hendere non potest. Illam igitur ultus est tandem,
quo primum tempore tibi, Carole, Cæsareus honos
oblatus est, tunc demum ad uindictam sibi depopo
scit aduersarium suum Deus, eumq; sua inuicta mā
nū sic constrinxit, ut elabi non possit.

Gubernari autem à Deo negocium istud, mul
tò clarius nunc uideri potest, quàm antea, propter
ea, quæ nouimus in hanc causam incidisse. Maxi
ma contentione totisq; uiribus, doctrinam hanc,
Romanus Pontifex ab initio statim oppugnabat,
quia præuidebat luculentum damnum. Fulmina
bat igitur suo more, si quando aliās, potentissimè,
deinde, quod proximum erat, fidem & auxilium
tuum, Cæsar, implorans, hoc tandem obtinuit, ut in
frequentissimo Germaniæ conuentu, causam hanc
totam & authorem eius, grati damnare edicto, po
testate facta, ut cuiq; liberum esset, manus in eum
inijcere, & in carcerem publicum pertrahere. Quid
autem? num ratam Deus habuit hanc sententiam?
Minime, sed interuertit & aboleuit eam, sic ut uiri
bus omnino careret: Atq; uicesimus tertius hic est
annus, cum promulgaretur. Non uoluit in ea quic
quam ex hominum iudicijs aut uoluntate perfici:
cum tamen tota moles uideretur pendere ab uno se

lum homine, minime potente quidem illo, sed omnino tali, qui leuiter potuisset, ut existimabant omnes, una cum scriptis deleri & opprimi. Spectaculum igitur exhibuit Deus, illustre admodum, ut uiderent omnes, humana consilia temere contra ueritatem suscipi. Quid igitur actum est? Vix lata sententia, statim exorta sunt bella, quibus ita fuisti, Cæsar, impeditus, ut huic causæ temporis & ocij satis ad incrementum superesset. Quæ quidem bella gerebas contra potentissimum hostem, per annos nouem, quem si pacatum habuisses, facile poteras, & tuo, et Pontificis, quem tuebaris, desiderio satisfacere. Nam meminisse potes, atq; memoria repetere, si nullum interuenisset maius obstaculum, an non fueris ipsa re, quod uerbis antea feceras, declaraturus, præsertim, cum id temporis per ætatem non posses rei magnitudinem peruidere totam, & ab eorum penderes consilio, qui doctrinam hanc oderant infestissime. Certè pleriq; omnes in ea sunt sententia, te non fuisse defuturum expectationi plurimorū, & Pontificij omnes per Germaniam, quoties infortunia sua deplorant, diserte pronunciant, res non fuisse casuras in eum, quo nūc sunt, locum, si non maximis ipse negocijs & inextricabilibus fuisset implicatus.

Constantem quoq; te fuisse in hac uoluntate, uel ex eo satis apparet, quòd annis quinque post illud tuum primum edictum, in ea pacificatione, quam
cum

AD CAROLVM V. CAES.

cum Galliarum rege capto constituisti, claris uerbis hoc insertum est, inter alia fœderis capita, uelle uos coniunctis uiribus Lutheranam sectam euellere totam & extirpare. Magna fuit hæc sanè conspici ratio, neq; mediocriter extimescenda multis. Quid autem est consecutum? Deus iterum obiecit clypeum, quem nulla cuspis transuerberare potuit. Nam illa tantopere captata beneuolentia, non potuit coallescere, sed paulò post dissilijt. Redintegratum est bellum, quo sic impediti fuistis ambo, ut decretum illud uestrum, magno plurimorum terrore propositum, & fœdere sancitum, uim omnem amitteret. Sed eo non contenti, triennio post, cum noua fuisset inita pactio, caput illud fœderis idem, repetitum fuit à uobis, & hoc insuper additum, impetrandam esse à Pontifice Romano, illam, quam ipsi uocant, Cruciatam, & hac ratione colligendam undecunq; pecuniam, ueluti neruos futuri belli, tam aduersum Lutheranos, quam in Turcam Christiani nominis hostem. Compositis igitur bellis, in Germaniam denuo uenisti, dissidium hoc in Religione ortum, sedaturus.

Cumq; in illo Augustæ Vindelicorum Concilio, principes aliquot & ciuitates, qui interea, dum tu bellicis tumultibus obrutus, diu multumq; & longe aberas, doctrinam hanc erant amplexi, religionis & fidei suæ rationem, scripto comprehensam, apud te, senatumq; principum & ordinum exposu-

posuissent: decretum quoddam tunc faciebas graue profecto & durum: In eoq; fuit hoc insertum, ut intra praefinitum tempus, & menses ferè quinq;, statuerent illi, num uellent susceptam sententiam tueri, an potius eandem, quam tu, quam alij multi, Religionem sectari. Quod quidem decretum fuit haud dubie Pontifici pergratum, à quo recens inaugurationem Imperij susceperas: Quo tempore, uerisimile est, illum tibi suam dignitatem magnificis uerbis, & eximie commendasse, maximamq; in te spem repositam habuisse. Porro, si quid eo tempore, per uim & arma tentatum fuisset, difficilius id futurum erat, quàm aliquot annis antea, quum tota res, omnium iudicio, penderet ab uno solum homine: Verumtamen, non paulò facilius tum futurum etiã erat, quàm fortassis hodie sit. Sed pro ingenij dexteritate, uidebas ingens & luctuosum ciuile bellum excitatũ iri, siquidem arma plus, quàm æquitas & ratio ualere, praesertim, quum negocium istud, non iam solum disceptaretur ab hominibus priuatis, uerum etiam patronos haberet principes aliquot & ciuitates.

Cumq; in hac tam graui & seria deliberatione totus haereres, ecce aliud quoddam interuenit obstaculum, tantũ quidem momenti, ut circumspiciendum esset, quemadmodum ordines omnes conciliarentur, & ne cui praberetur ulla offensionis causa. Corro gandũ fuit magna celeritate, quicquid
 uspi

uspiam erat auxiliorum, ut irruenti totis uiribus in
 Austriam Turcae, iustus opponeretur exercitus.
 Quares occasionem dedit, ut decretum illud, cuius
 meminimus, alio leniori commutaretur, ad eum
 sane modum, qui causam ipsam deinde non medi-
 ocriter promouit. Et quia constantiam in nostris
 hominibus insignem haud dubie deprehenderas,
 uisus es deinceps non paulo remissius agere, quam
 antea. Reuersus enim in Hispanias, duobus inter-
 iectis annis, Africanam illam suscipiebas nobilem
 expeditionem, eoque bello feliciter confecto, Nea-
 polim, ac in Italiam inde citeriorem uenisti. Quo
 tempore, quum exultarent Pontificij, tuamque, Cae-
 sar, uictoriam, suam esse putarent, ipsorum aduer-
 sarij principes ac ordines Imperij, quos eiusmodi
 plenae minarum iactationes latere non poterant,
 missis ad te in Italiam literis, exponebant, cuiusmo-
 di spargerentur rumores, & quam non obscure qui-
 dam praeseferrent, pactum illud Norenbergicum,
 & huic annexum edictum tuum Ratisbonense, non
 seruatum iri. Quibus ipsorum literis, abs teleniter
 responsum fuit, uelle te, maximeque cupere, dissidi-
 um Religionis, ortum in Germania, componere,
 non uin nec armis, uerum aequitate, ratione a bene-
 uolentia, ut hoc certo statuerent, nec aliud sibi pas-
 terentur persuaderi. Et ita quidem respondebas,
 cum esses in procinctu, inque Massiliensem prouinci-
 am exercitum ipse duceres, aduersus Galliae Res-

N gem.

ORATIO SLEIDANI

gem. Cui cum esses denuo post reconciliatus, atq; Pontificij nouam hoc ipso crederent sibi oblatam esse rei bene gerendæ occasionem, ac multa sinistre molirentur, eaq; deinde præter omnium expectationem detecta, magnas uiderentur excitatura seditiones, tu missis ab Hispania legatis, & datis arbitraris, non recusabas, quòminus de Religionis doctrina, uiri docti, pacis & quietis publicæ studiosi, comiter & amicè aliquando disceptarent, ut ab ipsis patefacta uia, & ostensa concordia ratio, iussu & authoritate tua cõfirmaretur. Aliquot deinde post mensibus, per Galliam facto itinere, in Belgicam tuam reuertisti: Cumq; sub tuum aduentum, aliquot quietis impatientes homines, belli ciuilibus per Germaniam fundamenta iecissent, ac illam tuam cum Galliarum rege, talem, tamq; arctam consociationem, sibi quoq; futuram utilem arbitrarentur, iamq; propemodum insultarent ferociter suis aduersarijs: tu fidei promissiq; memor, & fortasse respiciens, quantopere iam esset amplificata causa, cõuentum indixisti publicum: In quo, licet ad uim spectarent illi ipsi, qui te Gallia regi nuper coniunctum, nihil non posse perficere putabant, tu tamen singulari usus humanitate prudentiaq;, rem permittebas in alio Comitio disceptandam inter utriusq; partis homines doctos: Qui paucorum dierum colloctionibus habitis, tanquam præludijs quibusdam & uelitationibus, Ratisbonam abs te sunt

sunt euocati. Quò cum & alij Principes magno numero uenissent, tu ueram atq; legitimam rationem ingressus, aliud instituebas amplius colloquium, in quo quid actum sit, & quemadmodum, nihil attinet repetere.

Quæ cum ita sint, quid aliud iudicari debet, quàm repressisse Deum, & cohibuisse consilia tua: sed et ita gubernasse deinceps, ut integrum tibi non fuerit, armis & potentia causam hanc obruere? Si hoc non est illustre quoddam, à Deo præfixum nobis, in quod intueamur, miraculum, quid tum erit? Cogitare nunc Cæsar debes, quàm fuerit periculi plenum eorum consilium, qui tibi fuerunt auctores, ut illa, de quibus diximus, decreta proponeres, qui tam ardentem sollicitarunt, ut armis rem aggredereris. Volebant & initio, & multis post annis, totam hanc doctrinam, funditus deleri, atq; huc omnem ingenij uim conuertebant. Et nunc in postrema disceptatione, conuenit de certis quibusdam doctrinæ capitibus, quæ superioribus annis, auctoritate quidem tua, sed ipsorum hortatu & consilio damnata fuerunt. Nunc ita iudicatum est à plerisque omnibus minime obscure, doctrinam hanc, magna ex parte, non modo tolerabilem esse, uerum etiam utilem, salutarem & necessariam, propter quam tamen doctrinam, à uiginti annis, & eò amplius, complures fortunarum omnium iacturam, & uitæ periculum subire coacti sunt. Negari enim non pos-

ORATIO SLEIDANICA

test, ob solum illud doctrinæ caput, quod est de iustificatione, latissimè patēs, miserabiliter esse quàm plurimos uexatos & afflictos. Hanc enim Euangelij partem, ut præcipuam, ferre non possunt, sed crudelissime persequuntur & oppugnant, eò, quod omnis ipsorum quæstus, gloria, splendor & luxus consistit in illa tenebricosa, & impia persuasione, qua locum hunc de iustificatione totum obruerunt & contaminarunt. Quid nunc adferant, aut quomodo hanc suram, plusquàm Giganteam audaciam excusent, quòd huius doctrinæ odio, tam multos homines in extremas consecerunt calamitates? Resilire non possunt: præcipuum nostræ religionis caput, quod est, ut diximus, de iustificatione, sic est illustratum, ut inficiationi non sit ullus locus. Patefactus est atq; ob oculos positus, errorum Labyrinthus, quibus erant intricatæ omnium hominū mentes. Concedi possit hoc eis fortasse, quòd initio non tam ingenij prauitate & malitia, quàm ignoratione quadam, ex longinquitate temporis & consuetudine collecta, peccarint. Esto, largiamur hoc eis. Quid autem rei est, aut quomodo ueniam mereantur, qui etiam hodierno die, post tam longum tempus, in hac clarissima ueritatis luce, tam obstinatè resistūt? Excusari profecto non potest ulla ratione hæc pertinacia. Nec enim uocari iam potest simplex ista ignotio, quæ ueniam impetrat, sed duplex illa, quam Plato describit, quum quis indurctus

ctus fastu quodam & superbia, sibi sumit alicuius
rei peritiam, aut aliquid tuetur, quod uel nescit,
uel recte defendi non potest. Et hic quidem affe-
ctus, quum incidit in hominem alioqui potentem
& locupletem, magnas concitare solet turbas, ut in-
quit ille, sicut & hoc nostro tempore coram uide-
mus, & experimur.

Ac profecto, si nullum haberes aliud, Caesar, in-
dicium, facile tamen uideas ex eis, quae sunt acta
Ratisbonae, praefractum eos & amarulentum ani-
mum ad huius causae tractationem semper adferre.
Complures nunc annos litigatum est, multa fue-
runt ordinum Imperij Comitia, non semel in maxi-
mo fuit discrimine tota Germania propter hoc ne-
gocium, nec unquam eo res deduci potuit, obsisten-
tibus aduersarijs, ut familiaris & amica instituere-
tur collocutio: Quae posteaquam nunc tandem a te
permissa fuit, in eaq; de non paucis controuersijs,
quae turbas illas omnes excitauerant antea, conue-
nit, tergiuersantur & pedem referunt, adeoq; uerita-
tem expositam omnium oculis excludunt, & cause
cognitionem ad Conciliũ timide reijciunt. Conati
sunt antehac persuadere hominibus, non esse dispu-
tandum, & credebantur adeo esse referti telis argu-
mentorum, ut aduersarij uix momentum unum
possent in acie consistere, uel pedem conferre. Quis
uero putasset rem eo deductam iri, ut omnem acti-
onem in Concilij tempus relegarent, hoc est, ut le-

ORATIO SLEIDANI

gitimæ cognitioni se subducerent, nec auderent co-
minus cum hoste congregari, suamq; defendere solidis
ac ueris argumentis? Promiserant sibi & spem cer-
tam conceperant, futurum, ut armatus legem fer-
res, Carole Cæsar, prorsus ex ipsorum sententia &
uoto, qua quidem spe cum se nunc decidisse uident,
anguntur animis, & condolescunt supra quàm cre-
di possit, neq; causam esse putant ullam, cur te ma-
gnopere complecti debeant. Meminisse potes, q̄
atrociter & multipliciter, apud te, suos aduersarios
non semel detulerint. Iam uero non potes ignorare
quàm id fecerint, non odiose tantum & acerbè, ue-
rum etiam falsò.

Quoniam igitur ex his quæ recitauimus, mania
festum est, hanc causam, nullis humanis aut uiribus
aut arte, sed solius Dei mirifico & inenarrabili cons-
ilio gubernari: Deinde, quoniam omnes omnium
hominum rationes contrà susceptæ & inita, mira-
biliter dissipatæ sunt, ut constat, æquum est, ut tu
Cæsar, qui primus es omnium Regum, grauiter &
ferio tecum ista cogites. Nam si spectemus huma-
na, permultum sanè in te uno positum est. Reges
aliquot, item principes non pauci & ordines in te so-
lum respiciunt, & quorundam res ita se habent, ut
ex te toti pendeant. Contulit in te unum Deus
complures & florentissimas prouincias, ac te nobis
Cæsarem dedit longe potentissimum, qualis à mul-
tis iam sæculis Germania nullum habuit. His tam
multis

AD CAROLVM V. CAES.

multis & egregijs populis à Deo præfectus es, non solum, ut civilem iustitiam administres, eosq; ab hostium impetu defendas, uerum etiam ut prouideas & operam des, quò piè uiuant, nec ulla falsa doctrina ducantur in errorem. Per Hispanias, aut tam possessionem & regnum tuum, uiget supra modum, ea quæ dicitur Inquisitio, & ita quidem uiget, ut & nihil cuiquam effari liceat, & in testimonijs cognoscendis magna sit iniquitas. Quod eò periculosius est atq; indignius, quòd huius inquisitionis præfecti, sunt & indocti & auari, & ex eo solum au cupio uiuunt. Hic certè authoritate tua uehementer opus est. Cum enim longo rerum usu peritior factus, multa, quæ cognosci debent, ignorare Cæsar non possis, & rectius intelligas, ut est credibile, non debes profecto hoc tantum donum negligere, sed pro insita humanitate tua, liberaliter illud ipsum impartiri tuo populo, & sic apud te certò stauerè, quòd si Germaniæ sit utilis & salutaris hæc doctrina, non posse illam non esse commodam & necessariam quoq; non tuis modo ditionibus, uerum etiam toti terrarum orbi. Qua de causa Hispaniarum rex Ferdinandus, auus tuus maternus, inquisitionem illam instituerit, notum est, ea nunc sublata causa, debet etiam aboleri prorsus inquisitio. Rescè quidem & legitime fuit usurpata, in Christianæ professionis homines, Iudaismum sequentes, uerum præter causam et rationem exercetur in eos, qui cupiunt

cupiunt agnoscere Christum, & falsam doctrinam omnem student euitare. Quamobrem, si regni tui proceres, ac ordines cō permouere posses, ut emendaretur illa, permultum in eo sanè feceris, pro nominis Christi gloria, et plurimorum salute. Nam si quod est in ea uitiosum, non tollatur, asperitatem in se nimis profecto magnam continet, ac omnino talem, cuius exemplum in nullis extat rerum monumentis.

Eadem est plane ratio in tua tota Belgica, quibus in locis multa subinde fiunt decreta, quibus coercentur homines, ne doctrinam hanc recipiant. Et quo ferè tempore in Germaniam inde proficisceris, motuum dissidiorumq; componendorum causa, diligenter & serio mandare soles per tuas ditiones omnes, ut in eos, qui doctrinam istam ullo modo sint amplexi, grauius animaduertatur. Hoc si facis eo consilio, Cæsar, ut interea, dum in Comitio res agitur, nihil illi mutant aut innouent, iam certe causam habes, ut illud tuum perpetuum, & quod singulis annis aliquoties repetitur apud tuos, Edictum, si non aboleas totum, saltem lenias & mitiges, ut ne sic accipiatur, quasi nihil omnino boni sit in illis ipsis libris, quorum nomina tuum illud decretum complectitur & damnat. Nimis enim durum fuerit, si non accedat lenior interpretatio, neq; potuisset in initio, cum abhorreret adhuc totus orbis, grauius quicquam à te proponi. Debes autem eo magis

magis uel abolere illud, totum, uel moderari prudenter, quòd in illis Ratisbonæ Comitibus ita sancitum fuit, ut magistratus in sua quisque ditione emendant, quæ sine uitio dissimulari non possunt. Rectè quidem decretum est illud, sed ò utinam rectè accipiatur ab omnibus. Parum enim est emendare crassos abusus illos & notos omnibus, item cauere, ne quis plura teneat sacerdotia, & ut suæ quisque præsideat Ecclesiæ. Nisi enim fundamentum illud uerum iaciatur, ipsa doctrina, corruet quicquid inædificabitur. Nam simulatque uera doctrina contaminata fuit obrutaque falsis opinionibus, illicò magnis uiribus & impetu, uelut inundarunt isti, quos conspiciamus, errores atque morbi. Ait Plato sæpe ita fieri, ut qui per intemperantiam & gulam incidunt in aduersam ualetudinem, nolint frugalius uiuere: sed consuetum uitæ genus retineant, & interim faciant quomocunque morbos, & eo ipso tamen nihil efficiant aliud, quàm quòd malum exasperant & augment. Ac si quis hortetur eos ad uitam magis sobriam, ad corporis exercitium, ad uitandum ocium & uenereum, alioqui medicinam omnem frustra fieri, hunc, ait, ferre non possunt, & indignantur acerbè. Similem, inquit, esse statum Reipub. malè constitutæ, in qua ciuibus mandatur, magna proposita pœna, ut præsentem Reipub. formam laudent, nec immutare quicquam in ea studeant, aut emendare. In eiusmodi ciuitate semper aliquid occurrit,

O quod

ORATIO SLEIDANI

quod publicè corrigendum sit & sarcinendum: sed huius emendationis nullum ait futurum finem aut modum prius, quàm præcipua illa capita, quæ commemorantur ibi, sint à populo recepta, & in usum admissa. Quod nisi fiat, simile quiddam dicit euenire magistratui harum ciuitatum, quale fertur de Hercule, qui cum unum aliquod caput amputasset Hydrae serpenti, subinde cogebatur eundem repetere laborem, idemque subire periculum, nouis perpetuò succrescētibus in illa belua monstris. Similis est planè ratio earum, quas hæcenus instituisse uidemur, reformationum.

Sin autem ideo talibus Edictis populum tuum, Cæsar, coërces, quòd existimes doctrinam hanc præbere turbis atque seditionibus occasionem, ideoque minimè debere concedi, deplorandum id certe foret, atque optandum in primis, aliter te sentire. Porro, illi, qui conantur auertere Principes ab ista causa, potissimum hoc urgent & inculcāt, quasi in his locis, ubi doctrina ista locum habet, oriatur populi contra magistratus alienatio, quasi luctuose & tristes ibi fiant rerum immutationes. Vehemens quidem est hoc argumentum, & ad absterrendum uim magnam habet: sed hi, quibus illud est frequens & usitatum in sermone, rationem eius aliquando sunt reddituri coràm illo supremo tribunali, quod nullam admittit prouocationem. Nec enim ipsi nesciunt, falsum esse, quod affirmant, uerum, quia

solidis

solidis & ueris destituti sunt praesidijs, confugiunt ad ista nugatoria. Quid autem est facilius, quam eos conuincere falsi? Scriptura clare testatur, a Deo constitutos esse magistratus, & datum eis esse ius gladij diuinitus, quinetiam iubet nos parere minus comodo magistratui: Qua in re iussui & mandato Dei satisfieri dicit. Hicli forte dicant, recte quidem praecipere sacras literas: uerum eos, qui populo praesunt, negligere suum officium, neque dignitatem magistratum satis commendare, iam incumbet eis probandi necessitas, ut demonstrent, quibus in populis existant propter hanc doctrinam seditiones. Herebunt istic haud dubie, et probationibus destituentur: Vtque largiamur hoc eis, alicubi novos oriri motus & turbas, ideo ne sequitur ex eo, debere totum hoc imputari doctrinae? Sed falsi praeterea conuinci possunt argumento penè domestico, familiari & quotidiano.

Videmus, ut multi principes & ordines accedant, alij post alios, ad huius causae defensionem. Si uel seditionem populi metuerent, aut luctuosum aliquod exemplum eius rei conspexissent in uicinis, an est credibile, tantam fuisse futuram accessionem? Certum enim hoc est, magistratus omnes nihil minus posse ferre, quam rebellionem. Cum igitur usitatum hoc illorum argumentum, insidiosè constat sit ex calumnijs, prouidere debent principes, ac cauere sibi, ne decipiantur ab eiusmodi susurro-

ORATIO SLEIDANI

nibus. Nam ipsimet adeo, ipsi, inquam, sunt authores
 omnis, quæ possit inter populum & magistratum
 oriri, alienationis, ut palam est ex eo, quod in
 Austria nuper contigit. Qua quidem in regione
 ualde fauoratum est hæcenus in homines Euangelij
 cupidos, authoribus nimirum illis, qui ueritatem
 ferre non possunt. Et hac tandem asperitate com-
 moti proceres nobilium met ciuitatum, supplices ob-
 testati sunt principem suum, fratrem tuum, Cæsar,
 ut à supplicijs abstineretur, & Euangelij prædicatio
 locum in Ecclesijs obtineret. Qui summis & pijs
 precibus hoc obtestantur, sunt neq; numero pauci,
 nec conditione tenues, ut contemni possint, uerum
 tales, qui modis omnibus cupiunt gratificari & ob-
 temperare suo, quem diuinitus acceperunt, prin-
 cipi. Si uero non impetrent aliquando, quod tanto
 studio petunt & optant, eaq; tandem occasione for-
 tasse motus & turbæ nascantur, quibus imputan-
 dū sit illud potius, quàm ijs, qui principem hortan-
 tur, ne quid de seueritate remittat, & ut constanter
 pergat. Hi tamen ipsi consultores pessimi: cedo,
 quinam sunt? profecto pauci quidam, & omnino
 tales, ut nemini mirum uideri possit, eis doctrinam
 hanc ingratham & iniucundam esse. Itaq; prudenter
 & recte fecerunt ij, quos diximus, proceres, qd' regē
 suum interpellarunt, & ad moderationem hortati
 sunt, ne quod grauius inde malum exoriatur. Cla-
 rum igitur est ac indubitatum, doctrinam hanc nō
 modo

modo non parere seditionem ullam, uerum etiam illustrare maximè dignitatem Magistratum, & incitare populum, ut ijs ex animo pareant. Si ergo propter alteram harum causarum, aut propter utramque simul, decretum illud, cuius meminimus, fecisti: iam certe rationem uides, cur aliter statui debeat, ut ne arbitrentur homines, non te fuisse per Imperium rationes illas initurum componendi disfidij, si, quemadmodum tuis populis imperas, ita quoque Germaniæ posses imperare. Voluntatem atque studium tuum, in comitio Ratisbonæ, multum prædicant omnes concordia studiosi, tibi que maximam eo nomine gratiam habent: Verum, si per tuas ditiones illa seueritas Edictorum perpetuo uigeat, cogitare, Cæsar, potes, quæ sint hominum futura iudicia.

Cum autem apud tuos piam emendationem Ecclesiarum institues, tunc intelligunt omnes, rem serio tandem agi, posteaquam ijs locis, ubi solus imperas, & gubernas omnia, statuis exemplum, quod imitentur alij: Tunc aperte uidebunt, eandem te rationem cupere per totam Germaniam retinere, nisi quidam obstarent, quorum affectibus fortasse non possis omnino repugnare. Cor hominis intuetur Deus, nec eum potest quicquam latere: Si quid simulatione, favore, gratia, uel spe commodi fiat, non etiam ex animo, detestatur illud, nec impunitum sinit, cuius rei multum habemus illustre no-

stris temporibus exemplum. Quod igitur in Austria uides euenisse, debes putare ad tuas quoque ditiones omnes hoc ipsum pertinere. Cupiunt enim homines recte institui, sed & Deus hoc requirit & poscit officium a magistratu. Si nimium seuerè & aspere cum ipsis agatur, si quis animis dominari uelit, quid aliud tandem ex eo possit oriri, quam moeror & offensio? Non ignorant, alieniorem te semper ab hac causa fuisse; deinde autem uident, temporibus adductum te, permisisse legitimam disceptionem, & quae fuerunt ibi conciliata doctrinae capita, non improbasse. Contra uident, quibus indimentis, ac ueluti septis edictorum coherceantur, & quantum ipsis, cum fortunarum, tum uitae periculum impendat, si profiteantur illa ipsa, de quibus in postrema collocutione, tuo iussu instituta, conuenit. Nonne uero credibile est, hanc seueritatem excitare magnos gemitus in animis piorum?

Pertinet igitur hoc Austriacum exemplum ad te quoque, Caesar, & ad tuas prouincias omnes, pertinet ad omnes aequè reges. Debent enim principes, tanquam fidi pastores, populi salutem per omnia spectare, nec habere quicquam in rebus humanis antiquius. In causis etiam grauibus & communibus, populi iudicium & uoluntatem debent non aspernari; Sed & officiose faciunt ordines cuiusque regni, quando suam sententiam, in rebus ad communem

nem salutem pertinentibus, bona fide, suis principibus aperiunt. Cogitandum est, omnia regna pendere ab uno Deo, qui solus ea distribuit & transfert pro suo arbitratu, qui multis aliquando regibus sceptrum ademit, eò, quòd uerbum ipsius negligeret, quodq; falsam doctrinam & Idolorum cultus non abrogarent. Hic oculos & mentem attollant principes, ac uideant, quomodo se possint approbare Deo. Patefacta nunc est ueritas, & sunt depulsæ tenebræ, nullus est deinceps excusationi locus. Sed aduersarij, ueritatis confessione, ipsis, licet inuitissimis, extortam, reiecerunt in tempus Concilij, sicut antea diximus, qua sola re satis demonstrat, se nihil reformidare magis & expauescere, quàm lucem atq; solis radios. Causæ cognitionem ei deferunt, cuius & mores, & uita, & doctrina, non capiunt ullam commendationem. Concilium illud nationis nostræ, admittere potius, & saltem uerbis polliceri maluerunt, quàm ea, de quibus in illa disceptatione conuenerat, tum approbare. Tergiuersantur, resiliunt, & quærunt omnis generis diuerticula, ne constringi possint, & tamen uident interim ob oculos, deficere multos ab ipsis quotidie: Vident, modo principem, modo ciuitatem, nunc regnum aliquod in aduersariorum castra transire. Belli tempore de Concilio loquuntur, et ferè fit, ut posteaquam uno aliquo bello liberatus es, incidas in aliud, quod inde ab Imperij tui primordio, sic propemodum euenisse uide-

mus.

mus. Hoc simplices isti ueteratores non ignorant: Itaque differunt actionem, & putant tempus ipsum adferre posse remedium aliquod, ipsis oportunum. Interea sunt extra telorum iactus, & helluantur in pauperum ac miserorum facultatibus. Ea quæ diximus omnia, huc spectant, Cæsar, ut cogites, quem te principem in terris Deus esse uoluit, quid à te requirat, quid muneris iniunxit, hoc uidelicet, ut nomen ipsius ueræ doctrinæ confessione celebres, ac populum tibi commissum rectè præcipias erudiri, & ita existimes, nullum te posse præbere Deo magis gratum sacrificiū: Qui te uicissim haud dubie respiciet, uires etiam & animum & prudentiam supereditabit, ut quæ tibi dedit amplissima regna, feliciter ad ipsius nominis gloriam gubernes.

Quæ nunc sequitur, altera pars orationis meæ, coheret omnino cum præcedenti argumento, neque prætermitti potest, quam ut patienter admittas, plurimum obtestor. Nam etsi paulo prolixior esse uis detur, dabo tamen operam, ut extra propositum nihil adferam. Præter multas & florentissimas ditio- nes, ingenio te quoque Deus ornauit excellenti, Cæsar, sic ut inter heroas illos & præscos imperatores merito debeas numerari. Quò magis mirum uideri potest, cur à tam multis nunc annis, nihil amplius in hac causa perfeceris, præsertim, cum fieri non possit, quin longo rerum usu multa didiceris. Voluntatem quidem & consilia nostra Deus in sua manu possit

nu possidet: Verum, si iudicium spectemus ratio-
 nis, & ciuiler loquamur, apparet, idcirco te remis-
 sius agere, quòd Pontifici Romano sis obligatus iu-
 reiurando, & quòd nihil ferè commouere possis aut
 immutare, quin illum offendas. Quod si ita est, op-
 ptandum sit in primis, ut ex ea te seruitute rursus in
 libertatem assereres. Callidum fuisse oportet, ac mi-
 rabiliter prouidum Sathanam, qui rem eò deduxit.
 Inuestigandum est igitur, quæ sit huius iurissuran-
 diratio, quomodo natū sit & usurpatum, ex eo pos-
 stea liquidum fiet, quam uim habeat, & quomodo
 constringat. Sed interea dum hoc agitur, deponen-
 da est ea, quæ apud nos hæctenus regnauit, per-
 suasio, sanctissimum scilicet illum esse patrem, &
 quid non? Hæc, inquam, præiudicia, & priuilegia,
 & fastuosi tituli sunt aliquousq; relegandi, & inspi-
 ciendum, non qui sit hodierno die, sed quis olim fu-
 erit, & quis esse debeat. Optandum esset ante om-
 nia, quæstionem hanc non extare, nec in controuer-
 siam uenire. Sed idem prorsus accidit nobis, quod
 Plato sibi dicit euenire, multisq; alijs, quum est de-
 monstrandum, esse deos, qui curam habent rerum
 humanarum, qui præmia digna reddunt pijs, & sce-
 lerosos etiã à morte puniunt. Nisi complures, in-
 quit, docerēt, nullos esse deos, facile disputationem
 hanc uitaremus. Nunc uero, quando non ueren-
 tur opinionem hanc profiteri palàm, & ipsa quoq;
 uita moribusq; testari, non possum, quæ mea sit sen-
 P tentia,

ORATIO SLEIDANI

tentia, dissimulare: Alioqui, si de Deo piè sentirent omnes, ut decet, non ueniret in mentem ulli, disceptare de re, quam nemo neget. Similis planè ratio est nostrorum temporum. Si non conspurcassent omnia Pontifices, nisi crudeliter & auarè egissent, & si mandatum ipsi à Deo munus diligenter obiuissent, nihil opus esset hodie litigare super hoc argumento, & ne cogitassent quidem homines aliud quid huiusce rei. Sed quoniam ipsi materiam, ac ueluti segetem perpetuæ litis inuexerunt, eamq; uehementer hodie persequuntur, opus est, ut lumen aliquod inferatur, quò propius uideri causa possit & dijudicari.

Et principio quidem certum est, eum fuisse duntaxat Ecclesiæ Romanæ Episcopum: Cur enim alius esse debeat, aut maior, quàm illi, qui per ceteras ditiones, Asiam, Syriam, & Aegyptum, Ecclesijs præfuerunt? Adeò uero nullam tunc temporis habuit potestatem, ut etiam in latebras abdere se non raro cogeretur, persequentibus Euangelij professionem Imperatoribus, ad trecentos circiter annos, quo tempore Constantinus Cæsar, Christi religionem amplexus fuit. Et hic sanè, dubium non est, quin magna charitate, beneuolentiâq; sit persecutus ministros & doctores uerbi: Sed tantam eius liberalitatem fuisse, uel prodigalitatem potius, totam ut illis, quæ spectat occidentem solem, Imperij Romani partem, unâ cum sceptro, & Imperatorum sede
 uetusta

uetusta, urbe Roma, dederit: hoc sanè fidem om-
 nem excedit. Et quanquam tu, Cæsar, Ecclesiarum
 dignitatem integram esse cupis, non temere tamen
 ita profundas Imperij possessiones, & ut id facias,
 inuitis ordinibus, irrita sit futura donatio, uel ut au-
 thoritate priuata facias, liberum sit nihilominus fu-
 turum successorì tuo cuiuís, reuocare donationem,
 & plagam illam, in Imperij corpus inflictam, resar-
 cire atq; curare. Constantinum autem fuisse tam
 immense prodigum & immoderatè, nulla testatur
 historia, solum hoc extat, ædificasse templa, mul-
 tasq; domos, pecuniam quoq; contulisse non medi-
 ocrem in pauperum usus, & prouentus annuos mi-
 nistris Ecclesiarum constituísse. Verum homines,
 & auari & ambitiosi, & rerum successibus elati, sin-
 xerunt ipsi quod de donatione iactant, & suis con-
 stitutionibus inseruerunt, non sine crimine falsi,
 dum illud, quod ab ipsis magna temeritate confi-
 ctum est, obtrudunt orbi, uelut sacrosanctum &
 authenticum. Sed utcunq; sit, à Constantini tempo-
 ribus extulerunt animos, neq; pares uoluerunt esse
 reliquis Episcopis: Et quia propensam erga se uis-
 debant Cæsarum uoluntatem, putabant occasio-
 nem hanc minimè prætermittendam, & auferen-
 dum ab Imperatoribus, quantum fieri posset, inte-
 rea dum illi nouam religionem & admirarentur &
 uehementer amarent. Scopus, quo sua tela dirige-
 bant, hic erat, ut Cæsarum uoluntate liceret ipsis

ORATIO SLEIDANI

authoritatem usurpare in reliquarum prouinciarū
 Episcopos. Durauit hæc ambitio per annos ferè tre
 centos, quo primum tempore, quod uolebant, im
 petrarunt ab Imperatore Phoca. Sed multis annis
 antea, quàm hoc impetrassent, amiserant Romani,
 quicquid uersus occidentem solem possederant, &
 occuparant illa nationes Barbaræ: Sed & Italia diu
 turnis admodū grauiusq; bellis affligebatur. Sic
 adeò Cæsares omne studium ad Orientales oras
 conuerterunt, quibus in locis cum haberent, natum
 est tandem inter eos & Romanum Episcopum, nõ
 leue dissidium, uarijs de causis: Quod cum esset per
 tinacius, & indies magis atq; magis aufereret, Ro
 mani Pontifices inibant rationes cum Galliarū Re
 gibus, non admodum longinquis, quorum auxili
 lijs non semel restituti fuerant & seruati, ut ad Cæ
 sareum honorem atq; sceptrum adijcerēt animum:
 Idq; fecerunt non alio consilio, quàm ut ægrè face
 rent prisco Romano Cæsari, cuius à maioribus ta
 men ornati fuerant, & in illud fastigium euecti:
 Deinde, ut perpetuum haberent defensorem aduer
 sus ingruentem uim hostium: Hac tandem ratio
 ne, Carolus, Gallorum Rex, factus est Imperator
 Occidentis.

Haftenus autem nullum extitisse iusiurandum,
 dubitari non potest. Cum enim uigerent per Itali
 am, & in primis Romæ, persecutiones, cum sollici
 tarēt illi ambitiose, ut haberentur supra cõmunem
 aliorum

aliorum Episcoporum sortem; cum deinde Carolus Magnus ipsos beneficijs deuinciret, facile cogitari potest, quàm nihil eis detulerint Cæsares præcipui honoris: Ab Orientis autem illo prisco Cæsare, non erat, quòd ullum, non honorem modo, sed ne signum quidem amoris expectarent. Certum est igitur, non solum non extitisse tunc ullum iusiurandum, sed doceri quoque potest historiarum testimonijs, ipsorum dignitatem omnem dependisse tum ex autoritate Cæsarum, ita quidem, ut ad confirmationem Pontificatus ipsorum, necessarius esset Cæsarum assensus, eademque ratio fuit obseruata Caroli Magni temporibus. Creuit tamen ad hæc ferè tempora fastus illorum & dominatus, multum eos amplificante Carolo: Post cuius mortem, aiunt Ludouicum Cæsarem eius nominis primum, renunciaisse iuri confirmationis, atque ita in suis, quas finxerunt ipsi, constitutionibus affirmant: adeoque dicunt, Ludouico secundo Cæsare, non expectasse Pontificem, donec assentiretur ille. Multis deinde post annis, Ottoni primo redditum fuisse ius confirmationis, in suis monumentis ipsimet scriptum reliquerunt.

Sed postquam Imperij dignitas in Germaniam migrauit, & Principes Electores ibi constituti fuerunt, intercudit paulatim ius illud omne, & Pontifices Romani mirifice locupletati, cœperunt pedetentim attollere cristas, & postremò, non contenti

ORATIO SLEIDANI

hac libertate, rationes inibant subiugandi Cæsaris, neq̄ ueriti sunt tandem postulare iusiurandum ab eo, quale solent clientes præstare suis patronis. Hoc inde profectum est, quoniam inauguratione facta, cõsecrabant Cæsares: Qui magnis animis initio resistebant huic illorum importunitati & audaciæ. Nam & hodie nemo est, qui non obstupesceret ad rem adeò nouam, cogi scilicet fidem & obsequium illi præstare, qui tuus antea fuisset cliens, cuius dependisset omnis, non ita pridem, à tua uoluntate & assensu authoritas.

Quid enim istud est rei nouæ, mi Romane Pontifex, aut quid sibi uult hic tam improbus conatus? Quod si uestra opera contulit aliquid, ut ius constituendi Cæsaris, ad nostram gentem perueniret: certè & nostri uicissim maiores, his tantis possessionibus uos locupletarunt, imò nos atq̄ maiores nostri maxima sæpe pericula suscepimus, ut uestra uobis dignitas constaret. Si tam essetis tenues, quàm aliquando fuistis, nullū esset inter nos ortum haud dubie dissidium. An uero, quia nostri proauit uos amplificarunt ad hunc modum, idcirco nos plectimur, & uestro ordini sumus inuisi? Num similem gratiam nobis reponitis, qualem retulistis olim præscis Imperatoribus, qui uos Ecclesiarum principes fecerunt, quibus tamen adeò nullum exhibuistis gratitudinis argumentum, ut etiam acerbissimè sitis eos persecuti? Ciuilis Imperij potestas nihil quicquam

AD CAROLVM V. CAES.

quam ad uos pertinet. Si uos nihilominus pergitis, & hanc quoque uobis administrationem sumitis, quid aliud iudicabunt homines, quam affectare uos utrumque simul, ut & sitis Imperatores atque Pontifices? Repugnat ratio, reclamant res ante gestae: longè aliud habent maiorum uestrorum decreta, quae diserte cauent, ne uos rebus ullis alijs, praeterquam Ecclesiasticis, immisceatis. Cur autem iure iurando nos uultis astringere? Quid si obtemperemus, & faciamus, quod nullo tamen iure petitis, num idcirco, ueluti seruitute quadam depressos, retinere nos cogitatis? Ut maximè fidem uobis & obsequia polliceamur, nihil tamen, quod uel minus honestum, uel illicitum, uel etiam nobis indignum sit, commitemus. Hoc igitur certò statuite, nullam nos subituros seruitutem, sed eum esse defensuros locum, qui nobis ueluti per manus est traditus à maioribus nostris, neque patiemur quicquam libertatis nostrae nobis eripi. Cum ad eum modum crescerent utrinque contentiones, Pontifex non modo non urgebat institutum suum, sed quicquid omnino ad contumeliam & iniuriam Caesarum spectabat, in eo nihil praetermittebat. Nam & Henricus quartus, & quintus, & Fridericus primus, & eius è filio nepos, Fridericus secundus, & huius pater, Philippus, & Albertus, & Henricus septimus, & Ludouicus Baurarus, Caesares omnes, non obscure sunt experti, quam sit effrenis, & indomita, & ingrata bestia,

lura, mendicus aliquis locupletatus: Experti sunt, quàm uirulentam uiperam maiores ipsorum eduxissent, & tanquam in sinu fouissent, dum Episcopo Rom. paulatim largirentur omnia, suumq; studium omne conferrent ad amplificandum illum, & ornandum.

Germanos uero Cæsares perpetuo repugnasse, neq; uoluisse illud iurifurandi uinculū subire, tanquam rem nouam, absurdam & inauditam, uel ex eo satis constat, quòd Henricus septimus ante annos ducentos, acres habuit ob hanc causam aduersus Pontificem, contentiones. Etenim si superiorum temporum Imperatores, illum, ut dominum, agnouissent, & fidem ei præstitissent: dubitari non debet, quin & isti posteriores libenter fuissent imitati maiorū morem atq; uestigia, præsertim, cum in constituendo iure & priuilegio, Romanum Cæsarem eligendi, Pontifex aliquam operam Germanis præbuisset antea. Quò uehementius autem resisterent Cæsares, eò duriores leges ferebant Pontifices, ac eò tandem uesaniæ deuenerunt, ut ambitione, superbia & auaritia uelut excoecati, non sint ueriti, sacram quoq; scripturam suis immoderatissimis affectibus accommodare. Tunc illud celebre decretum exiit, & literarum monumentis continetur, quod est de duobus magnis luminibus huius orbis, Luna & Sole, quando Soli se comparat Pontifex, Lunæ uero Cæsarem: Tunc inuentum est & illud

illud in sacris literis, uelut reconditus quidam, & superioris aetatis non cognitus thesaurus, largitum esse Deum Pontifici, tam prophanam, quam Ecclesiarum auctoritatem, ubi loquitur ad Petrum de duobus gladijs. Tunc & illud sancitum fuit atque memoriae proditum, Pontificem esse non Imperij tantum, sed & totius orbis dominum, & Reges omnes debere ipsum, ueluti supremum in terris magistratum, agnoscere. Testimonium adferebatur e Psalms, ubi Propheta regius ait, Domini esse totum terrarum orbem, quo quidem ex loco dicunt talem fieri syllogismum: Si Domini est terra, ergo etiam est eius, qui uicem gerit Domini. Ita creuit ipsorum audacia, mirandum in modum. Liquet igitur ex his, quae recitata sunt, iusiurandum illud solenne, quod nunc in consuetudinem necessariam, ac prope sacrosanctam abiit, stabilitum esse primum, ab Henrici Caesaris temporibus, qui magna contentione repugnabat, neque frenum istud pati uoluit sibi iniici.

Num uero maius aut illustrius requirimus testimonium, quam illud, quod post Henrici Caesaris mortem accidit? Erat infestissimus Ludouico Bauaro, Caesari, laudato principi, qui secutus est Henricum septimum, Benedictus duodecimus Pontifex, cumque omnis generis execrationibus persequeretur, ita quidem, ut Ludouicus, Italia relicta, cum insidias & uenenum metueret, reuersus in Germaniam

Q uiam

niam, conuentus ageret principum omnium, & do-
 ctorum hominum, Francoforti: In quibus recita-
 bat intolerabiles contumelias, iniuriasq; sibi factas
 à Pontifice. Repetens deinde superiorum tempo-
 rum historias, & suorum maiorum, Romanorum
 Cæsarum, morem, multa decernebat ex Imperij di-
 gnitate, in hanc sententiam: Vt soli Electores Prin-
 cipes Imperij, potestatem & ius habeant creandi
 Cæsaris: Vt dissidentibus Electoribus, ille sit Cæ-
 sar, quem maior pars crearit: Vt citra Pontificis
 Romani confirmationem, Cæsar administret om-
 nia: Vt creatis Cæsar, inaugurationem accipiat à
 Pontifice Romano: & si quidem is recuset, à quo-
 cunq; alio Episcopo. Nam inaugurationem illam,
 & quam ipsi uocant, Inunctionem, esse quandam
 aduentitiam solennitatem, excogitatam à Pontifi-
 cibus, ueluti symbolum quoddam perpetuæ con-
 cordiæ, futurę inter Imperium & Ecclesiam: Item,
 illud, quod Pontifex urget iusiurandum, eò solum
 reuera spectare, ut religionis & fidei nostrę propu-
 gnationem suscipiant Cæsares, non etiam ut Pon-
 tifici pareant, ac ueluti summum agnoscant magis-
 tratum. Postremo, falsum esse demonstrabat, quod
 Pontifex affirmat, uacantis Imperij ius ad se deuolu-
 ui. Nam pertinere illud ad Comitem Rheni Pala-
 tinum, qui ius habeat Imperium administrandi, do-
 nec creatus sit nouus Cæsar. Hęc ille promulgauit
 & decreuit in his comitijs, assentiente modis omni-
 bus

bus principum & ordinum omnium cœtu. Dignas res, quæ per omnes Imperij Germanici prouincias & ciuitates insculpta sit publicis locis, quæ in omnibus Imperij conuentibus palàm recitetur. Atq; utinam eius decreti perpetuam habuissent memoriam, qui Ludouicum secuti sunt, Cæsares, Carolus quartus, & Venceslaus, & Robertus, & Sigismundus, aliq; post eos. Quòd autē hi colla submiserunt indignissimo iugo, dubium non est, quin illud fecerint, partim opinione Religionis, partim circumuenti Pontificum calliditate. Nam electus aliquis, & designatus Cæsar à principibus Germaniæ, si fidem illam & obsequium denegabat, non poterat à Pontifice consequi solennem inaugurationem. Si iam in eo proposito constanter herebat, non erat inusitatum Pontifici, permouere principes, ut alium crearet, quod facile impetrabat, quando tres illi Electores, qui propter ordinis & sacerdotij communionem, alioqui sunt Romanæ sedis arctissime deuincti, studebant ei per omnia gratificari. Iam ille, qui sic eligebatur Cæsar, ualde se putabat beatum, si quocunq; modo Pontificem haberet non auersum nec alienum, ut eò se commodius tureretur aduersus illum, in cuius odium ipse, præter omnem expectationem, ad eos honores peruenisset. Huiusmodi technis, & his artibus perpetuò sunt usi, quoad perdomiti essent Cæsares, neq; grauatè iusiurandum illud susciperent.

ORATIO SLEIDANI

Hinc adeò fit, quòd scriptum reliquerunt in suis monumentis, habere quidem Germaniæ principes auctoritatem designandi Cæsaris: uerum ad Romanæ sedis antistites pertinere confirmationem eius: neq; licere cuiquam, usurpare titulum aut ius Imperatorium, qui non sit ab ipsis approbatus. Neq; uero solum intra eiusmodi uoces constituerunt, sed ipsa quoq; re uoluntatem suam non semel declararunt: Cuius rei testimoniũ præbere possunt multi Cæsares, ut antea demonstratum est: ne quid dicam interim, quàm acerbe per alia regna, maximè uero per Siciliam, grassati sint. Qui iam hinc recitare uelit, quàm prodigiosis, quàm fœdis, & non humanis assentationibus referti sint Iurisconsultorum Pontificiorum libri, quibus in cœlum usq; efferunt Pontifices, magnum ille sanè uolumen conscripserit. Planè Deum faciunt illum, & omnino talem, qualis depingitur in sacris literis. Adulantur ei supra omnem modum, neq; nihil non tribuunt, impudenter tamen omnes, ac infelici planè consilio. Nam eiusmodi præstigijs mentem illi omnem & iudicium excantarunt, ita quidem, ut miser, uelut extra se positus, & humanæ conditionis oblitus, putet diuinum & Apostolicum esse, quicquid sentit, quicquid loquitur, quicquid etiam corpore suo contingit. Opinione istam habet, quasi exemplo Salomonis, prudentiam elegerit inter cætera Dei dona: Ideoq; se non minus, quàm Salomonem, diuinijs

tijs amplissimis dignum esse. Quæ uero causa im-
 pulit eos, ut iusurandum istud tam uehementer as-
 sectarent? Dicam equidem. Posteaquam perfricta
 fronte & ambitione perpetua, dominatum in reli-
 quos Episcopos impetrassent, eaq; res minime pro-
 baretur alijs Ecclesijs: Posteaquam Cæsarem se po-
 testati & confirmationi subduxissent: postquam
 miris artibus ac technis excreuissent in immensum,
 adeoq; prouinciarum et ciuitatum possessionem na-
 cti fuissent, ac tandem, ubi multis decretis, ueluti se-
 ptis, unde quaq; se muniuissent, prudenter apud se co-
 gitabant, non satis esse, magnas aliquem sibi para-
 se commoditates, nisi tueretur etiam easdem & cõ-
 seruaret. Hoc ipsum uidebant fieri posse omnium
 optime, si Cæsares haberent sibi deuinctos. Itaq; ce-
 perunt eos urgere, ut sancte pollicerentur, se nullis
 unquam temporibus quicquam facturos, quod ul-
 lo modo sit aduersus Ecclesiæ Romanæ & Ponti-
 ficum dignitatem, aut commoditatem: Sed im-
 pensuros omnia, quantum fieri posset, ad amplifi-
 candum eos & ornandum. Hunc sibi scopum ha-
 buerunt iam inde ab initio præfixum, nec prius con-
 quieuerunt, quam eò, quò uolebant, peruenissent,
 ut coràm uideamus. Ex his igitur constat, eos, uì qua-
 dam & malis artibus circumuenisse Cæsares, deins-
 de, iusurandum illud, post Henrici septimi, & Lu-
 douici quarti tempora, firmatum esse primum, &
 in eas redactum formulas, ut nunc conspiciamus:

Idēq; notum est ex ipsorummet libris, itaq; negari non potest. Et potissimum argumentum defensionis ipsorum est, quòd consuetudinem adferunt, & ius præscriptionis.

Hoc ut largiamur eis, tamen ex eo non sequitur, oportere Cæsarem, in rebus omnibus parere Pontifici, & non solum non oppugnare quæ statuit ille, uerum etiam adiuuare modis omnibus, & amplificare. Nimis enim magna sit ea seruitus, & omnino talis, quæ careat exemplo. Cliens aliquis, aut libertus debet patrono fidem, operas, & obsequium, sed in rebus honestis, & quæ non sint contra bonos mores. Iam, si Pontifex in rebus ciuilibus aliquid præter ius & æquum moliat, num Cæsar iureiurando sic cohercebitur, ut illud permittat & dissimulet. Si Pontifex impiam doctrinam & Idolorum cultus in Ecclesias non inferat modo, sed & propugnet, si confirmet errores & abusus: num in eo conuincetur Cæsar, & totum hoc laudabit? Si Pontifex de his rebus omnibus accusatus, legitimo iudicio se nolit sistere, num Cæsar, metu iurisiurandi, uidens, nihil uidebit, audiens, nihil audiet: num accusato de grauissimis criminibus, permittet, ut in sua ipse causa iudex & cognitor sedeat, & sua damnet ipse flagitia? Et, si Cæsar, quod est officij sui, faciat, si causę cognitionem ad se transferat, & pro tribunali sedeat, num absterrebitur & à suo munere discedet, quando Pontifex iusiurandum obijciat, eumq; cõ-

monefas

AD CAROLVM V. CAES.

monefaciet, ne quid omnino molliatur, nisi uelit in
 periurij notam & famæ discrimē incurrere. Quem
 admodum autem Pontifices ab aliquot iam sæcu-
 lis, non modo contra Cæsares, aliosq; reges, in cau-
 sis prophanis & ciuilibus, iniquè & proteruè multa
 fecerint, uerumetiam infinitos errores et impuram
 doctrinam, & falsos Idolorum cultus in nostrum
 orbem inuexerint; atq; de his tantis criminibus pa-
 lam sint accusati, hoc adeò manifestum est, ut etiam
 ipsimet suæ causæ diffidentes, modis omnibus la-
 borent, ne quis alius, præter ipsos, de illa cognoscat.
 Hoc uero, quia cōtra legum est authoritatem, quia
 rationi pariter & æquitati repugnat, concedi non
 potest: Ita uero sentiunt omnes iudicio præditi, or-
 portare sentinam istam, publico nostri orbis Con-
 cilio, repurgari. Abhorrent autem ab eiusmodi
 Cōcilijs Pontifices, quia nequitiam suam detegi no-
 lunt, & à Basiliensi postremo, non admiserunt al-
 liud, omnino contra morem & decreta superiorum
 temporum. Nam eò fastus & arrogantia deuen-
 rant, ut nihil eos puderet affirmare, Concilij non
 esse tantam, quantam Romani Pontificis, hoc est,
 unius miseri hominis, authoritatem, nequim ul-
 lam habere Conciliorum decreta, nisi Pontificis ac-
 cedat iussus atq; uoluntas. Istud est profecto sapere
 & imperare. Plurimis antea constitutionibus, tan-
 quam uallo quodam & aggere, diligenter se com-
 muniuerant, solum deerat istud præsidium, lon-
 gissimè

ORATIO SLEIDANI

gissimè petitum, & uix tandem castris ipsorum ad
iunctum. Verumtamen, & in illo Constantiensi &
Basilienfi Concilio iniecta fuit securis huic tam ef-
freni & immoderatae impudentiae, & decreto sancit-
tum est, auctoritatem Conciliorum, multò superi-
orem esse. Quae quidem res, ita ipsis placuit, ut ab
eo tempore, nihil æquè reformident, atq; publica iu-
dicia: Quanquam tunc temporis nihil extabat es-
mendandum, præter abusus, & quaedam ad politi-
cam Ecclesiarum gubernationem pertinentia: De
doctrinae genere non erat lis ulla. Si uero tum adeò
refugerunt publicam cognitionem, quomodo susti-
neant illà hodierno die? Quàm etiam ferre non pos-
sint nationis nostrae Comitium, non obscure signi-
ficauit Cardinalis Contarenus: Qui cum esset Ra-
tisbonæ, Pontificis Legatus, & audiisset, unà tes-
cum, Cæsar, ordines Imperij decreuisse per Germa-
niam eiusmodi Concilium, nisi publicum illud in-
tra menses aliquot inchoaretur, opposuit se graui-
ter, neq; ueritus est causam hanc adferre, Pontificis
dignitatem labefactari, si quidem hoc fieret. Opa-
tientes nimium animos, & remissos, qui citra fasti-
diū hæc audire possunt atq; tolerare. Sed quocunq;
tandem modo nos illi tractent, & quibuscunq; sint
usuri præstigijs: hoc tamen interim indubitatum
est, etiam si nullus esset Deus, scelerum uindex, ip-
sorum tamen ferociam & improbitatem non fore
diuturnam. Persarum Imperium, ait Plato, corrup-
isse

isse totum, eò, quòd nimis magna seruitute preme-
retur populus. Ita quoq; futurum est dubioprocul,
ut & istorum impotentissimus dominatus intereat,
quia supra modum est uiolentus, & quoniam flecti
non potest, uí ut rumpatur, oportet.

Ad exitum properant, & in suam ipsi ruinam
præcipites feruntur, eiusq; rei manifestiora quoti-
die præbent argumenta. Qui nunc rerum potitur,
Paulus Tertius, in ijs literis, quas nuper, ad quar-
tum Calendas Martias dedit ad quosdam in Comi-
tio Spiræ, Germaniæ principes, originem commu-
nium malorum refert ad bella dissidiaq; regum, &
scribit ante hæc bella, nec in Germania extitisse hæ-
reses, nec in Pannonias, Italiamq; uenisse Turcas:
Vnicum igitur & summum esse remedium dicit, ut
potentissimorum regum animi reconcilientur. Ita
futurum, ut & Turcarum impetus reiiciatur, & hæ-
reses profligentur, & orbi pristina sua redeat tran-
quillitas. Quodnam istud est quæso, paradoxum?
aut, cur sic inuertit rerum ordinem? Nostris qui-
dem factionibus & odijs creuit & amplificatum est
Turcarum Imperium: Hac enim ratione & Græci-
am, & Epirum, & Mysiam utranq; tenent: Hunga-
riam quoq; interea, dum in nostra ipsi uiscera gras-
samur, occuparunt. Si iam penetrant uel in Austris-
am & loca uicina, uel in Italiam, nihil præter opini-
onem faciunt, qui & antea sibi uiam patefecerunt,
& nos ita uident impeditos ciuilibus malis, ut uix

R agre

ORATIO SLEIDANI

ægre possimus obuiam ipsi properare. Vera sunt ista: Sed non est hic consistendum, uelut ad fontem & originem mali, sicut ille facit, omnino ueteratorie & insidiosæ. Turcicum furorem & postremi temporis maximas acerbitates prænunciarunt sacræ literæ. Harum uero calamitatum efficiens causa nõ est bellum aliquod nostrum intestinum, sed hoc ipsum bellum numerari debet inter effectus, aliasq; clades, quibus à Deo uerberamur. Quæ sit autem huius tantæ iræ, & offensionis diuinæ causa, inuestigandum est.

Cum igitur omnia diligenter perquisiuerimus, certò comperiemus, Deum nulla re tantopere offendi, q̃ idololatria, & uerbi sui contemptu. Nimis enim multa sunt scripturæ testimonia, quibus hoc probatur, & solus Israëliticus populus, in Assyrios & Babylonios abductus, illustre nobis documentum præbuit. Hic est ille fons, quem requirimus, hoc caput, & seges omnium incommodorum: hinc immorandum est, neq; longius progrediendum. Iam uero Turcica rabies, quo primum tempore cœpit in nostris finibus grassari? Certè, quò superbiores facti sunt Romani Pontifices, quoq; maiorem fecerunt iniuriam uerbo Dei, quod suæ tyrannidis confirmandæ causa totum contaminarunt, eò fuerunt foeliciores Turcarum progressus: Et quò maior fuit per nostras prouincias, Romani Pontificis auctoritas, eò uicinior nobis factus est Turca: Qui trans

transmisso tandem Hellesponto, penetrauit in Europam, eiusq; loci firmissimo capto propugnaculo, totum se nobis iam insinuauit. Illo igitur tempore fauere coepit in nos, & hodierno die, quoniam praesens ac insigne beneficium Dei non agnoscimus, qui in his tantis miserijs, Euangelij sui doctrinam nobis reddidit, omnium crudelissime belligeratur, & ita quidem faeliciter, ut, quoties in nos exercitum educit, de uictoria prope nihil dubitet. Hanc autem rerum uastitatem profligari posse credit ille, si bellum nullum esset apud nos ciuile: Sed quam rem, ingrauescentis morbi medicinam esse putat, haec ipsa res, morbus est, atq; praesenti opus habet remedio. Hic obmutescit & dissimulat, neq; uulnus detegit, & reconciliatis principum animis, omnia sibi prospera pollicetur, & illud in primis, quod quas ipse uocat haereses, eas arbitratur tum facile posse radicitus euelli. Admodum foecunda sunt haec illius uerba, neq; facile totum exprimi potest, quod in illis tegitur inuolutum. Nam existimationem sibi parat hoc ipso, quasi publicam orbis quietem cupiat: quasi Concilium optet: principes etiam, quibus illa scripsit, oblique commonefacit, ut in ea, quam haecenus retinuerunt erga ipsum uoluntate & obseruantia, sint constantes, neq; doctrinam admittant illam, quam inter alias orbis calamitates recenset, ac facile sperat, adeoq; promittit opprimi posse totam, coniunctis regum uiribus &

R ij armis:

ORATIO SLEIDANI

armis: Deinde, dum sic ad perseverantiam eos hortatur, alit factiones, & ad maiorem acerbiteriam inflamat animos, & tanquam digito indicat, in ijs Comitibus, & quibuscumque alijs, tractandum esse de causis tantum civilibus, & religionis negocium debere ad Concilium publicum rejici: Quod facile possit cogi sedato bello, cuius pacificationem, quia difficillimam & supra modum arduam esse videt, ideo vehementius urget, ut quocumque modo res cadat, pro Repub. fecisse aliquid videatur. Quid, an ullum hic apparet poenitentis animi uestigium? an ulla spes emendationis affulget? Nonne, uel hac sola eius epistola testatur, ipsum ideo potissimum & in primis cupere pacificari monarchas, ut horum adiutus praesidio, funditus delere possit, quod sibi omnium rerum minime ferendum esse videt, doctrinae genus? Ante bellum autem in Germania non extitisse haereses: Imo uero, quoniam ipse per omnes Europae prouincias disseminauit foedas & ignominiosas haereses, idcirco non bellis tantum, sed alijs quoque multis acerbitatibus diuexamur. Sed & ea doctrina, quam haeresim uocat, ortum habuit ante bellum istud, de quo loquitur, & quam sperat futuram rerum uicissitudinem, ea nunc est adducta pridem, & rebus humanis illata, Dei beneficio, laeta quidem pijs & iucunda: impijs autem ingrata & luctuosa: Quod ipsum, quia uel non intelligit, uel inuidiose dissimulat, & pristinae suae dignitatis poenitentiamque

sententiæq; recuperationem sibi promittit, ideo maxime deploranda est ipsius conditio, ut quem Deus proposuit nobis, uelut insigne quoddam exemplar, in quo magnitudinem iræ ipsius & uehementiam contemplemur.

Cum igitur ad hunc modum res ipsorum habeant, nullam ut ferre queant legitimam cognitionem, & simul spem omnem præcidat emendationis cogitandum est tibi, Cæsar, deinceps, quid Deus requirat, nec habenda est ratio ulla tyranni, quite maioresq; tuos iureiurando sibi non alia de causa deuinxit, quæ ut tanto licentius et immoderatus omnia turbaret, misceret ac conspurcasset, non secus, ac si totus hic orbis terræ, & quicquid eo continetur, ob ipsius tantum sit factus commoditates, & quasi plus in ipso uno prudentiæ sit, & ingenij & probitatis, & sanctimoniæ, quæ in reliquis omnibus mortalibus: Hoc enim inter cætera de se iactat in suis illis egregijs decretorum monumentis, affirmans, errare se non posse, & potestatem habere se iudicandi omnibus: à nemine autem posse iudicari. Quod ipsum admodum uenuste probat testimonio Pauli, cum is ait: Hominem spirituales diiudicare omnia, sed à nemine ipsum iudicari. Cum enim hanc sententiam scriberet Paulus cogitabat scilicet de Pontifice Romano, & præuidebat futurum, ut is aliquando monstruosam potestatem haberet, utq; simul esset Pontifex atq; Cæsar Romanus.

ORATIO SLEIDANI

Recitatum est hactenus, quemadmodum illi se prophanis & ciuilibus negocijs immiscuerunt, quomodo uetus Imperij patrimonium, & ipsam adeo priscam Cæsarum sedem, urbem Romam, occuparunt, quomodo, præter inanem titulum & nomen, nihil Imperio reliquerunt, & quàm indigne sæpenumero tractarunt Cæsares, aliosq; Reges. Quàm autem sint sui perpetuo similes, atq; constantes in hac sua inexhausta cupiditate, potes facile æstimare, Cæsar, ex ijs, quæ nostris adeo temporibus, & in hac hominum memoria, contigerunt. Nemo nescit, quàm insignis fuerit bellator Iulius Pontifex. Maxima fuit regibus ipsis cum eo simultas, imò tuus etiã, Cæsar, auus Maximilianus, etsi laudatissimus princeps, uitare non potuit eius inimicitias, in causa longè iustissima, quando Concilium ille publicum, ut rem in primis orbi Christiano necessariam, decernebat: Iulius autem ab eo maxime abhorrebat: Qui licet totus erat obrutus opinionibus falsis & Epicureis, etsi uitæ erat immerfus altissimè, quanquam toto uitæ genere testabatur, non esse, ab ipso, alium expectandum Antichristum, cogere tamen uolebat homines, ut in ipsum intuerentur, & differrent omnem actionem, quoad sua ipse flagitia publicè damnaret. Sed quum nimium esset lentus emédator & censor ille, tuusq; Cæsar, auus, & alij cum eo principes, cuperent rebus nimium affectis mederi, continuo sulmen ille suum

AD CAROLVM V. CAES.

suum in ipsos ei aculabatur, nulla alia de causa, quod rem tantam, cuius contrectatio ad ipsum solum pertineat, ausi fuissent tentare. Sed interim, ut fucum aliquem faceret, Comitium euocauit Romam, in eoque nihil agebatur aliud, quam quod supra nubes eum efferebant adultores, ut patriae patrem, cui nihil esset antiquius, quam orbis Christiani salus & prosperitas. Quantum ad reliqua pertinet, talis omnino tunc ibi facta fuit rerum necessariorum emendatio, qualis hodie futura sit, si causae cognitio deferatur ipsi Pontifici, & Cardinalium senatui. Hunc excepit Leo Pontifex, atque hic, quod ascerbe tibi resisterit, ut qui totus in hoc fuerit, ne Caesaris honor, a morte Maximiliani tibi deferretur, non ignoras, & postquam hac expectatione decidit, tuque Germaniae Principum uoce nominatus es Caesar, non te fugit, quam odiose in tuam perniciem coniuravit, quale foedus inierit, quod eo uidelicet spectabat, ut & Siciliam amitteres, ac non solum regno Neapolitano, sed & Italia prorsus exuereris. Et quanquam ab eo postea foedere discessit, detecta coniuratione, tamen, ne quid alienum a Pontificio more faceret, uulnus infixit orbi Christiano, longe grauissimum, quod ne hodie quidem curatum est. Nam eius belli, quod inter te, Galliaeque regem est, author ille fuit, quantum in ipso erat: Quo in bello, tamen si fortunatus extitisti, fuit tamen illud excitatum ab eo, singulari quadam industria. Præuise
debat

ORATIO SLEIDANI

debat enim futurum, ut semel inchoatum diffidius
 um inter duos potentissimos Reges, diuturnum esse
 set, neque breui aliquo tempore finiretur. Putabat
 hoc suis rationibus multo magis conuenire, quam
 indicere publicum orbis Concilium: quod tunc fla
 gitabant omnes, ac in primis necessarium esse iudica
 bant, ob hanc ipsam, qua nunc quoque controuerti
 tur, & tunc adhuc recens erat, religionis causam. Et
 sane prudenter hanc rationem inierat, nec aberrauit
 ab eo, quem spectauerat, scopo.

Non nescis etiam Caesar, quemadmodum, a
 morte Leonis, in eodem bello se gesserit Clemens
 Pontifex erga te: quomodo nutauerit, quomodo
 duabus aliquando sellis federit, quam insidiose te
 cum egerit, quod foedus percusserit, quomodo bel
 lum tibi denunciarit, epistola multum atroci & ple
 na exprobrationum, quomodo libellis editis, no
 men tuum atque famam lacerarit: Non ignoras, quod
 liberaliter ipsum, captiuum, & belli iure tuum fa
 ctum, in pristinum locum & dignitatem restitueris,
 quanto opere illius res omnes tibi cure fuerint, quan
 do pacificatione facta cum Galliarum rege, pro
 mittebas, te simul & regem, daturus operam, ut op
 erida quaedam, quae dicuntur ad Ecclesiae Romanae
 patrimonium pertinere, manibus possessorum ere
 pta, restitueretis eidem. Meministi, quanta fide &
 diligentia iuueris ipsum eo bello, quod in Florentis
 nos mouit acerbissimum: Recordaris, quo tem
 pore

AD CAROLVM V. CAES.

pore Germaniæ Príncipes ac Ordines, grauiffime conquerebantur de Romanenfiũ auaritiã & tyrannide, cum eorum, quæ cupiebant emendari, capita, fcripto comprehẽfa, Pontificis legato exhibuiffent in publico Imperij Comitio, tuamq; fidem etiã in eo, Cæfar, imploraffent, recordaris inquam, ut in gratiam Pontificis hæc omnia diffimularis, ficut in quodam tuo fcripto fateris ipfe. Non excidit tibi, quã multa, pro dignitate eius tuenda, feceris in Comitijs Auguftanis: Hærent adhuc impreffi in animo tuo fermones illi, dubio procul, quos è Germania reuerfus in Italiã, inde nauigaturus in Hifpanias, cum eo contuliffi Bononiã, de publico indicendo Concilio: Non te fugit, quemadmodum ille poft hanc colloctionem fit profectus Maffiliã, & ibi fuam neptem in matrimonium dederit. Hoc an fecerit, quò pacificationem inter te, Galliãq; regem, proximis aliquot annis inãtam, confirmaret, ac publicam orbis tranquillitatem utriq; commendaret, fiue potius, quòd bellator ipfe, ac uindictæ cupidus, cogitabat ignominiam fuperiorum annorum, quando captus fuit à tuo milite, totam delere, tu, Cæfar, omnium optime iudicare potes.

Ecquid etiã Paulus Pontifex, in Ecclefiarum emendationem fit affectus, non potes non fcire, qui diuerfis temporibus, in colloctionẽ cum eo, quartum ueniffi. Præ fe tulit ille quidem, fuperiori Sa
S   baudico

ORATIO SLEIDANI

baudico bello, cum inter te Galliaeq; regem ardes-
 rent odia, quasi rem serio ageret, adeoq; concilium
 indicebat. Siue autem id fecerit, ut hac ratione uos
 reuocaret à cogitationibus belli, siue, qd' rem, quæ
 fieri non posset, moliri se uidebat ipse, hocq; solum
 spectabat, ut saltē uiderent homines, per ipsum nō
 stare, quōminus coiret Concilium, non facile quis
 dixerit: Quanquam, ut posteriùs hoc credamus,
 procliuius est, eò quòd post illam Niceæ factam
 inter uos pacificationem, Concilij mentionem nul-
 lam publicam iniecit, toto quadriennio. Si iam il-
 lud idcirco fecit, quoniam eius aduersarij, Concilii
 um ante indictum ab eo, reiecerunt, profecto non
 est, quod ullam deinceps operam sumat in eo con-
 uocando: Quia quæ causa tunc mouit eius aduer-
 sarios, ut non admitterent illud, eadem nunc quoq;
 manet. Nolunt enim ipsum ferre iudicem, sed res
 um agunt de grauissimis criminibus. Sin autem is
 deò tacuit, quòd metueret, ne temporibus facti pe-
 ritiores homines, Concilium quidem publicum nō
 recusarent, sed ipsum è solio detraherent, & accusa-
 tionibus cogèrent respōdere, iam certè palàm est, si-
 gmentum etiàm illud fuisse & ludibriū, quod antea
 præ se tulerat, adeoq; colligi potest ex eo facillimè,
 nunquam ipsos de Concilio cogitare ex animo, sed
 speculari solum temporis momenta, et tum demum
 facere Concilij mentionem, ac spem aliquam osten-
 dere, quando uident omnino fieri non posse, ut
coeat,

coeat. Quæ fuit enim alia causa, quòd ante biennium, apud Tridentinos, illud cogi uoluit, nisi quòd ipsissimo tempore, quo conscripsit illud, uidebat inter te Galliaeq; Regem, omnia spectare ad cruentissimum bellum: imò sciebat alterum esse iam in procinctu. Quod ipsum non ignorant, qui spectatores fuerunt huius apparatus, & qui tempus obseruarunt.

Verum, ut maximè Concilium habeatur, certum est tamen, eos non admissuros ullam solidam, piam & necessariam emendationem. Habent enim hanc persuasionem, ut aiunt, quasi futurum speret, ut ipsorum aduersarij tandem agnoscant errorem, & ad Ecclesiæ Romanæ sinum redeant, & in eo conuiescant, sicut in postremo Ratisbonæ Comitio, cui tu, Cæsar, præeras ipse, Cardinalis Contarenus, à Pontifice missus, profitebatur. Quæ sola res argumento nobis erit, ipsos à Deo destitutos esse, ineq; suum ruere exitium, uelut mente captos. Quid? tam crebra Comitia sint habita propter hanc causam? adeò multi præclari uiri, summos exhausserint labores? tu quoq; Cæsar, uarijs multisq; cogitationibus & molestijs propterea sis defatigatus? ipsa Germania non semel in maximum discrimen adducta sit? & nunc tandem, post tam laboriosas, tædijq; plenas consultationes, tritum illud & uulgare, leue illud & ridiculum adferatur, futurum scilicet, ut isti redeant ad mentem? Sed non sperant, quod dicunt,

S i j   quin

ORATIO SLEIDANI

quin potius extinctum cuperent totum istud doctrinae genus, & deletos ad unum omnes, qui profiterentur eam. Si spem istam habuerunt, cur infinitam hominum multitudinem, à plurimis nunc annis, tam acerbe sunt persecuti? Si principio, cum exiguus adhuc esset numerus & contemptus, non uenerunt in eam spem, id quod caedes ab ipsis perpetratae, satis demonstrant, quomodo credibile est, hanc spem in eis auctam esse temporibus, quando conspiciunt, omnes paulatim ordines ad defectio- nem spectare? Simulatus est igitur & fictus hic eorum sermo. Nam quia uident crucibus & flammis nihil quicquam effici posse, praeseferunt aliquam moderationem, & commiserationis quandam praebent speciem, quum interea nihilominus pestem, & uirus praesentissimum in pectore circumferant. Qui uolet igitur natiuam Pontificum indolem cognoscere, solum intueatur, & sibi proponat eos, quos uidimus ipsi & nouimus.

Verum quidem est illud, non fuisse omnes tam furiosos & amentes bellatores, quam fuit Iulius, tam perditos in omni genere uoluptatis & libidinum, quam fuit Leo: Non omnes tam insigniter perfidos & sceleratos, quam fuit Clemens, tam auros & uersutos, quam est Paulus Tertius: Verum est istud, & largior. Sed illud probari potest atque doceri, iam inde ab eo tempore, quo principatum in Ecclesias obtinuerunt, ipsos omnem ingenij uim
atq;

atq; cogitationes eò contulisse, ut & falsam doctrinam, & impios cultus excitarent, & fierent quàm locupletissimi, & splendide magnificeq; uiuerent, & imperarent omnibus, & fines ditionemq; suam amplificarent, & Regum Principumq; potestatem imminuerent ac debilitarent; Probari possunt ista dico, sed & illud, temporibus eos esse factos deteriores, adeò quidem, ut humane sortis obliti, diuinos propemodum honores & titulos non sint aspernati, quod luce meridiana clarius est. Quæ quidem superbia, tam foedè miscuit omnia, confudit & turbauit, tanta quoq; uitiorum & errorum colluuiès ab hoc pestifero fonte redundauit in omnes orbis Christiani prouincias, ut hodie magni etiàm uiri sapius obstupescant, & secum deliberent, qua potissimum ratione, malum istud, tam tetrum & inueteratum, curari possit. Quod ipsum exemplo nobis esse debet, omniq; posteritati, ut uideant homines, quàm horrendæ tenebræ nascantur ex ista licentia & temeritate, cum Euangelij doctrina rapitur ad quæstum, & in traditiones humanas omnino degenerat.

Socrates, ille, sapientiæ laude clarissimus, ait, talem esse hominis naturam, ut si potestatem omnem solus habeat, & pro suo arbitratu alijs imperare possit, euadat superbus, ferox, intolerabilis, ac planè tyrannus. Nec enim est cuiusuis, moderate & equaliter ferre prosperū fortunæ cursum.

S iij fuerunt

ORATIO SLEIDANI

fuerunt igitur singulis temporibus laudati reges, atq; Principes non pœnitendi, uiros bonos in consilium semper adhibuerunt, eorumq; secuti sunt auctoritatem. Cum enim unius arbitrio permittuntur omnia, fieri non potest, quin & impotenter, & seditiose, & iniquè multa fiant. Pontifex uero, quia solus dominari uoluit omnibus, eamq; potestatem sibi non uerbo tantum usurpat, sed re quoq; uendicat, non potuit non fieri tyrannus: Nec est, quod ullum speretur ab eo laudatum exemplum, quàm diu consistet in eo licentiæ gradu, quem hactenus obtinuit. Quæ cum ita sint, debes omnino providere, Cæsar, ut omnia tua consilia referas ad illustrandam gloriam Dei, & recuperandam Germaniæ tranquillitatem. Quod sanè fieri non potest, nisi ab illa Pontificia seruitute, in libertatem proclames, ac iusurandum illud uiolentum, tyrannicum, tibi, tuisq; maioribus extortum, & tuo splendore indignum, planè reijcias. Nam communis hominum salus, & Christi gloria, debent omnibus rebus humanis, maxime uero, priuatis paucissimorum quorundam utilitatibus, anteferri.

Si clamant, quod solent, & magno supercilio loquuntur de patribus, de concilijs & decretis, de longa consuetudine, de nauicula Petri, de sacrosancta Sede, ac Ecclesia catholica, nihil te moueant eiusmodi uoces. Hæc enim sunt illa suauiæ & blanda carmina, quæ multos in errorem & naufragia pertraxe

traxerunt. Hæ sunt illæ Syrenes, quas obturatis auribus, ut Vlysses fecit, præternavigare oportet, ut euitetur periculum. Hoc enim semel certo statuens dum est, omnium hominum opinionones, traditiones atq; scripta, debere esse consentanea uerbo Dei. Vidit hoc in ciuilibus rebus, & ausus est scribere, Plauto, cum affirmat, quæcunq; alia scripta, si diuersum sentiant à legibus, esse reijcienda. Leges autem putabant esse Dei donū, & ideo tantam eis tribuebant authoritatem. Ex quo potest intelligi, quàm non sine flagitio mutari possint illa, quæ Deus ipse, rerum conditor, ministerio Spiritus reliquit nobis, & scriptis cõprehendi uoluit, ut extaret, quod perpetuo sequeremur. Quanquam, si Pontifices, quicq; pendunt ab eo, probandi sint ad normam ueterum Canonum & constitutionum, bone Deus, quàm non queant locum suum tueri? Nam uiolarunt omnia salutaria decreta, neq; pudet eos, nihil eorum obseruare, nec id modo, sed glorientur etiam, hoc licere, neq; posse ipsos ullis maiorum suorum legibus astringi, quòd par in parem nullam habeat potestatem; Idcirco liberum ipsis & integrum esse, ueteres abrogare, atq; sancire nouas, id quod diligenter & studiosè fecerunt etiam. Quocunq; enim ipsos rapuit auaritia, fastus & ambitio, non sunt ueritatis, decretum aliquod, ipsorum accommodatum affectibus, edere & sancire. Quæ sanè res nec laudari potest, nec tolerari.

Nam

Nam quòd affirmant, pro ratione temporum mutari posse leges, minime iuuat causam ipsorum. Hoc enim ad politica solum referri debet, non etiã ad doctrinam religionis. Iam uero, quæ sint officia sacerdotum & Episcoporum: quomodo familiã, uxorem et liberos gubernare debeant: quò non oporteat eos ullis rebus extra munus Ecclesiasticum immisceri: quàm deceat eos esse remotos ab omni uel suspitione auaritię, libidinis, & sordidi quęstus: hæc inquam omnia sunt clare sacris literis expressa: Quòd autem nihil horum, ab aliquot nunc sæculis, obseruant: quòd semper in deteriora ruunt: quòd etiã hodie non dubitant affirmare, nunc aliam esse rationem, alia tempora, faciunt in eo nequiter, & à ueritate longissimè recedunt. Nec enim Bibliãca solum scripta, sed etiã maiorum suorum piã & salutare constitutiones seruare debent, eò quòd magistratus, est, non dominus, uerum minister legis. Hoc si locum habet in omni Repub. ciuili, bene constituta, quanto magis ualere debet in causa Religionis. Quoties conduntur leges, oportet eas, ut Plato sentit, ita esse temperatas, ne unì alicuì parti ciuitatis, aut factioni prosint, uerum, ut sint toti Reipub. salutare atq; utiles. Qui contrà facit, aut aliud spectat, hunc ait esse, non ciuem, sed perturbatorem potius & seditiosum, cuius decreta sint ab omnibus repudianda. Sed & illud addit, oportere magistratum, qui potestatem habet ferendi leges,

erga

erga Rempub. affectum esse, quemadmodum parentes affecti sunt erga suam familiam & liberos, hoc est, illorum leges atq; constitutiones oportet sic esse temperatas, ut appareat, nihil eos aliud spectasse, quàm populi salutem, ut nullum in eis deprehendatur maleuoli animi uestigium: Id quod Tyrannis proprium est, qui ferociter & imperiose mandant, nec tamen ullam probabilem, æquam, aut rationi consentaneam causam adferunt. Habendi sunt igitur & æstimandi Pontifices, tanquam seditiosi ciues orbis Christiani, quoniam illa, quæ nunc à sæculis aliquot fecerunt decreta, pertinent omnino ad ipsorum priuatas commoditates, & reliquis omnibus ordinibus planè sunt intolerabilia, ut constat, non ex libris tantum, sed ex quotidianis ipsorum actionibus, quæ tales omnino sunt, ut negotium hodie facessant multis & præstantibus uiris. Nam in æqualitas illa magna, non potest non parere animorum alienationem.

Sed ecce, quando Pontificatus honorem suscipiunt, iureiurando confirmant, sese obseruatuos, quæ pro dignitate Rom. sedis constituta sunt à maioribus, hoc est, inconsulto uel non assentiente Cardinalium senatu, nihil mutatuos, Hoc iusiurandum, si iam inde à primordio Rom. Ecclesiæ semper extitit, iam certè omnes, qui fuerunt à mille quadringentis, & eò pluribus annis, in periurium incurserunt, ut qui leges, latas ab Apostolo Petro, quem

T primum

primum ipsi commemorant ijs locis præfuisse, non obseruarunt: Si uero nullum tunc fuit tale ius iurandum, sed longo post interuallo temporis introductum est: profecto miseri sunt & omnino deplorati, qui non modo nihil recte agunt, uerum etiam eiusmodi uinculo se constringunt ipsi, ne quid unquam faciant ex officio. Notum est illud Iulij Cæsaris, & celebre dictum, si uiolanda sit fides, regni causa uiolanda esse. Memoria tenent hanc sententiam nostri Pontifices, eamque usu quotidiano sibi familiarem faciunt. Veteres illos primorum Episcoporum Canones, quia nimium erant frugales atque philosophici, resciderunt omnes, ac eos, qui postea sunt ab ipsis, tanquam humanarum rerum peritioribus, & hominibus politicis inuenti, diligenter obseruant. Et nisi quis hanc artem teneat, eorumque se moribus accommodet, aut si priscam alius quis tenuitatem & simplicitatem in usum reuocet, eum ferre non possunt, neque desunt eis technæ, quibus e medio tollant.

Nemo uir bonus & recti studiosus, uite genus ullum ingreditur, quod mores animumque deprauare possit, ac uelut extra sese ponere. Illud autem uitæ genus, in quo Pontifices, ac tota Pontificiorum turba uersantur, haud dubie periculi plenum est, nec in eo possunt euadere meliores, quam tunc erant, quum susciperent illud. Suscipiunt autem omnes, non alia de causa, quam ut omnium rerum
securi,

securi, splendide, & otiose, & molliter, & libidinoſe
 uiuāt, in ſummis honoribus: utq̄ liceat iſiſ, quod
 libet. Nimis enim eſt notum, non eſſe quenquam
 ex iſiſ in ulla gente uel populo, qui ſuum faciat of-
 ficiū; neq̄ te later, Caſar, quibus artibus & ra-
 tionibus inuolent in Eccleſiarum opes. Tuiſ enim
 aliorumq̄ Regum auxilijs & cōmendationibus eò
 perueniunt. Illaudata ferè ſunt & legibus etiam
 prohibita, quibus utuntur, auſpicia. Non poteſt
 igitur, uel ipſe dominatus, uel etiam exitus eius nō
 eſſe teter atq̄ luctuoſus. Ingenti ſæpe calamitate
 Deus puniuit Reges, qui uel per Tyrannidem, uel
 ſeditiones, uel cædes, uel per largitiones, idq̄ genus
 alias artes, in principatum inuaſerunt. Quantò mi-
 nus igitur hanc ſœditatem & deprauationem feret
 in adminiſtratione Eccleſiaſtica, ubi, præter uirtu-
 tem ac eruditionem, nihil aut ſpectari debet, aut uas-
 lere? Atq̄ interim tamen, quicquid decernunt &
 mandant, hoc totum diuino numini tribui, & ue-
 luti ſacroſanctum haberi uolunt. Nimis hæc eſt
 profecto magna temeritas, quam nec impunitam
 ſinet Deus. Quoties ergo Decretorum, Canonum,
 & Eccleſiæ cōſtitutionum faciunt mentionem, ex-
 plicare debent etiam, de quorum temporum Cano-
 nibus loquantur: quia pugnant inter ſe, quæ ſunt
 ab iſiſ condita. Et quanquam priores leges emen-
 dantur per poſteriores, eiſq̄ cedunt, longe tamen
 eſt alia ratio, quantum ad Ius Pontificiū pertinet.

ORATIO SLEIDANI

Nam illa, quæ facta sunt ante mille, & eò plures annos, decreta, multò sunt meliora, quàm ea, quæ ducentis annis postea sunt constituta. Breuiter, quò sunt propiores nostris temporibus, & nostrorum hominum memoriæ Pontifices, eò deteriores considerunt Canones, adeò quidem, ut tandem intolerabilia quædam & execranda promulgauerint, quorum ipsos hodierno die pudere debet. Et tamen hæc ipsorum decreta, tam sordida, tam inepta, tam impia: primum aliquando locum in Ecclesijs obtinuerunt. Audeant eloqui tandem, ac diserte pronunciare, quos uelint intelligi canones, cum illos adeò ferociter obijciunt aduersarijs. Ignorant haud dubie, quid sibi uelint, & ipsorum maxima pars, adeò sunt uel indocti, uel negligentes, uel occupati uoluptatibus, ut non magis noua, quàm uetera legerint: Sed uerbis magnificis, & ad fucum ostentationemq; comparatis, nequitiam suam tegunt. Et hæc quidem dicta sint hæctenus, de iureiurando illo solenni, quò etsi Tyrannicum est, & uiolenter extortum, tamen, etiamsi tolerandum esset, non potest, nisi ad res licitas & honestas referri, ut ex Iuris peritorum libris multipliciter ostendi potest.

Ad hæc omnia, quæ commemorata sunt, aliud etiam accedit fortasse, quod rationes tuas, Cæsar, reddit impeditiores. Cogitas enim, ut est credibile, quòd si quid abs te fiat, quo Pontificis animus offendatur, futurum id tibi minus commodum, ob
res

res Italicas, de quibus periclitari nolis, Magnæ sunt profecto Sathanæ, subtilesq; artes. Ecce, quem in locum, res, ipsius industria consilioq; deductæ sint, Nonne paradoxum uideri debet, ac in primis absurdum, Ecclesiæ ministrum eò potentia peruenisse: ut etiam summi reges ipsum obseruent, reuerentur & colant, ut illius effrenem licentiam, ne uerbo quidem ausint reprehendere, tantum abest, ut coercerent, idq; metu, ne damnum ea res ipsis, & luculentum dispendium adferat? Est ita sanè, quemadmodum non rarò fortasse, Cæsar, cogitas, ut ei, qui uelit in Italia dominari, uel etiam sua tueri, propè sit necessaria Pontificis gratia. Sic enim omnia permiscet, turbat, inuoluit, subuertit, corrumpit ac labefacit, ut consistere uix aliquis in gradu possit, nisi fautorem habeat illum & beneuolum. Multisæpe Reges ac Principes hoc ipsum experti sunt, neq; defunt hac ætate nostra, qui testari possint, quid ipsis acciderit. Hinc adeò fit, ut eius amicitiam uehementer expetant Monarchæ, ut modis omnibus operam dent, ne quam ei præbeant offensionis causam, id quod scriptura prænuñciauit multis antè temporibus, aliquando futurum. Apud Platonem contendit cum Socrate Adimantus, & putat in uitæ puritate & innocentia tuenda, plurimum esse laboris & fastidij, parum autem emolumentum. Sic igitur statuit, oportere illum, qui diuitias consequi uelit, simulare quendam probitatem

tis & uirtutis amorem : sed interim imitari naturam
 uulpis, conuerrere & ad se rapere omnia . Causam
 hanc adfert, quòd pauperum, etiam si uitæ sint inter
 gerrimæ, nulla prorsus habetur ratio, & quòd locu
 pletes ubiq; sunt honorati, licet nequiter uiuant, &
 iniquitate summa pararint opes . Habent, inquit,
 præterea diuites, non paucas rationes, uel tegendi
 suam improbitatem, uel tuendi, quæ habent bona,
 quando se uel affinitatibus, uel fœderibus munis
 unt, uel obtrusa pecunia sibi comparant parasitos
 & adultores, qui uirtutes ipsorum passim celebrēt.
 Deinde, si quid admiserunt, quod pœnam mereas
 tur, habent, unde possint corrumpere Iudicem .
 Quantum ad Deos pertinet, aut nulli sunt, ait, aut
 non curant res humanas, aut sunt aliqui, & curant
 quid homines agant . Si nulli sunt, aut si non respici
 unt res hominum, nihil refert, quomodocunq; ui
 uamus . Sin autem sunt, & intuentur nostra facta,
 certè placare possumus eos uictimis & sacrificijs,
 quia sunt placabiles & exorabiles, ut est in commu
 ni omnium sermone .

Colloquium istud est, ut diximus, ethnicum,
 & confutatur à Socrate postea : sed eadem est planè
 ratio Pontificum . Etenim si uoluissent officio fun
 gi, quod debent, & cuius titulo freti, tantas retinent
 possessiones, iam oportuisset eos docendo, monen
 do, emendando, uarijs & multiplicibus ministerijs,
 maximos obire labores, tolerare multas uigilias,
 concoque

concoquere longa tædia, pati contumelias impro-
 borum, & pro summis beneficijs adfici probris atq;
 conuicijs: in uitæ quoq; discrimine non rarò uersa-
 ri, quod pñs uerbi doctoribus proprium est. Hæc
 inquam omnia subeunda fuissent eis, nec id modo,
 sed de quauis potius re cogitandum eis fuisset,
 quàm de comparandis opibus, uixissent contenti
 mediocri tenuiq; fortuna. Sed quære, qui respon-
 deat. Pontificum certè generosus & immensus ani-
 mus, hanc seruitutem & sordes, ne dignas quidem
 esse putat, de quibus cogitet: Platonis potius, uel
 Adimanti sententiam recipiendam esse putant. Vir-
 tutis & summæ sanctimonix speciem sibi sumpse-
 runt, ita quidem, ut homines, maximè religiosum,
 diuinum & sacrosanctum esse crederent, quicquid
 ab eis emanaret. Sub hoc tegumento, luporum &
 uulpium indolem diligenter expresserunt, insidiati
 sunt, & omnium fortunis inhiarunt, rapuerunt ad
 se quicquid uspiam fuit bonorum, nec ullus est, nos-
 tri quidem orbis populus, adeò remotus & longin-
 quus, qui non senserit eorum rapacitatem, ueluti ca-
 lamitatem quandam ubiq; grassantem, & omnes
 peruadentem agros. Postquam uero temporibus
 aucti, diuitias cum opinione Religionis coniun-
 xissent, tunc ex animi uoto cesserunt illis omnia:
 Fecerunt, quod solent homines ambitiosi: Regum
 se foederibus munierunt, & hoc consecuti sunt, ut
 colantur ab omnibus & celebrentur: Etiam si tem-
 pestas

pestas aliqua nascatur, quæ naufragium minetur, eam se putant tamen frangere posse uel mitigare, quamdiu non destituentur aureo illo clauo. Quantum ad futuram & perpetuam uitam attinet, cogitant, ut ait ille, uel non esse Deum, uel non respicere humana. Neque enim desunt his temporibus, & sunt fortasse non pauci Romæ, qui putant, nullum esse Deum. Cuperem esse falsum, quod dico, & optarem, iure me posse mendacij insimulari, sed profecto sic plerique uiuunt, ut ipsorum actiones atque mores comprobare uideantur, quod dico. Aut si sit Deus, & nostri curam gerat, quæque sint hominum facta, dii iudicet, certe credunt, facile ipsum posse placari consuetis sacrificijs.

Atqui, sub specie religionis non modo summas acquisiuit opes Romanus Tyrannus, uerum etiam adeo factus est ambitiosus & ferox, ut uicinum nullum ferre possit, potentem principem. Solus enim uult dominari, neque nouum est, uidere magnates, ab ipso elisos & profligatos. Huc aliquando spectarunt, & Leo decimus, & Clemens, atque hic quidem, cum te cuperet, Cæsar, omni spoliare Italiã, diligenter cauit, in eo, quod contra te suscepit, foedere, ut etiam si fortasse acciperes, quas ipse cum suis foederatis atque socijs tibi proposuit, pacis conditiones acerrimas, ne tamen in Italiã ullo tempore accederes, nisi cum tanta militum manu, quantam ipse uellet ac præscriberet. Quanam hæc tanta est
auda

audacia? Num Romanus Episcopus, quondam tenuis & pauperculus: Caesarum deinde munificentia locupletatus, excludit Caesares, atq; aditu prohibet ab Italia, prisco & uere natiuo Caesarum patri monio? Deploranda quidem sunt ista: Sed tamen alius est hodie rerum status, ita uolente Deo, cuius inuestigari consilia non possunt. Et quanquam in hac tota causa tam pia, tamq; necessaria, nullam te, Caesar, oportet rationem habere ullius uel emolumenti, uel rei prophane, tamē sic tua se habent negotia, nihil ut magnopere debeas extimescere Pontificem. Tua est Sicilia: Tuum est Neapolitanum regnum, auitae possessiones ac bona: Tenes Insubriam, opulentissimam regionem, Florentia, Genua, multaq; aliae per Italiam ciuitates, tuo parent imperio. Pontificem tenes interclusum, ita quidem, ut si moliri uelit aliquid, et genuinam suorum maiorum indolem repraesentare, cohiberi tamen possit. Ita quoq; uicinos & ordines omneis tractat, adeoq; se gerit Pontificie prorsus, ut ad minimam occasionem, facili momento possint homines in eum excitari. Sed nimium est callidus ueterator, & exercitatus in hac palestra, uidet quae sit hodie rerum facies, intelligit non obscure, quam graues habeat accusatores: Et qua est uafricie, cogitat haud dubie, fieri posse, ut Caesar Romanus & Imperator Augustus, tandem ipsis temporibus & rerum usu plurima cognoscat, ut multa rectius intelligat, ut sublato furo,

V

Romanæ

ORATIO SLEIDANI

Romanæ dominæ meretricis fœditatem & spurci-
 tiem propius intueatur, ut contumelias, quibus ip-
 se, quibus ipsius maiores, ab ista Circe turpiter af-
 fecti sunt, uideat: ut animum adijciat ad recuperan-
 dum ea, quæ per ipsos ablata sunt & auulsa malis
 artibus ab Imperio, & nunc honestiori titulo cen-
 sentur esse patrimonium Petri: Cogitat inquam, eò
 rem aliquando posse deduci, teq; Cæsar, uidet hoc
 posse præ cæteris non incommodè, qui per Italiam
 alioquilate dominaris.

Et certè cum sit Ecclesiæ minister, ut ait, iniquū est
 & turpe, et contra bonos mores, ipsum tenere ciuita-
 tes, arces, ditiones ac municipia. Mediocri fortuna
 debet esse contentus, & tandem oportebit, ut ex his
 duobus alterum eligat: ut uel regem & politicum
 aliquem principem se profiteatur esse, uel Ecclesiæ
 ministrum. Si prius illud eligat, discedat igitur à su-
 perbis illis et fastuosis titulis, non obtrudat, nō uen-
 dat orbi suas & sanctitates & beatitates, non patia-
 tur alios reges ad ipsius genera prosterni, tanquam
 adorabundos; contineatur iisdem legibus, quibus
 alij principes omnes; non putet sibi quicquam lice-
 re plusquam alijs, pœniteat ipsum antea cæ turpi-
 tudinis & uitæ: fateatur, à se suisq; maioribus or-
 bem terrarum esse circumuentum nefariè, nullum
 posse excogitari supplicium satis atrox, & dignum
 tantis flagitijs; ueniam supplex petat, & condona-
 ri sibi noxam flagitet ab omnibus hominum ordi-
 nibus:

nibus: & quemadmodum ferus antea fuit ac intolerabilis, ita sit deinceps mansuetus & submissus, & lenis, de quibus omnibus bene mereri studeat. Sin autem curam Ecclesiae suscipere uolet, proprium ipsius munus, hoc solum agat, agnoscat Caesarem Romanum esse magistratum à Deo constitutum, eiusque soli datum esse Ius gladii, quo malos coherceat, & hanc ciuilem hominum societatem in officio retineat. Facile enim hoc probari potest, quod si Ecclesiae ministro liceat exercere Caesaream iurisdictionem, & obtinere parem cum Caesare potestatem: Caesari quoque uicissim licere, Pontificium & Episcopale munus administrare. Nihil est priuilegij: Si quidem unus aliquis obire potest utramque prouinciam, & alter potest: Nulla re discernuntur alia, quam cultu corporis & uestitu. Quod in contrarium adferant, nihil habent, praeter emendatum ius quoddam, & consuetudinem, & temporis praescriptionem & possessionem. Nullum autem ferè tempus fuit, quod non aliqua sit eis mota controuersia super his rebus, tandem eò confugerunt, ut dicant, oportere Ecclesiam, sic enim loquuntur, habere possessiones atque opes, quod aduersarijs resistat, & ius diuinum atque sacrum defendat. Longè profecto petita, & uix tandem excogitata ratio. Verum, si officium illi suum diligenter fecissent, ac praeterquam Ecclesiarum, nullam suscepissent aliam curam, id quod eos decet, non erat opus alio, quam Deo propugna-

tore: Qui sui nominis & gloriæ perpetuus est uindex, nec eam opprimi patitur, aut labefactari totam, sed extinctam reuocat in lucem, sic, ut magis quam antea splendescat, in eoq; tam non spectat ul-
 lum humanum subsidium, ut etiam nolit nostris uiribus aut armis maiestatem suam defendi. Sed profecto, non hoc agunt quod simulant hypocrite, sed aliud latet mysterium, cogitant, quomodo suam Tyrannidem stabiliant et confirmēt. Huc omne studiū, operam & cogitationes referunt, hanc metam sibi semper proposuerunt, eoq; fastigiū deuenerunt tandē, ut illa ipsa bona, quę nequiter consecuti sunt à regibus, impendant in illorum exitium, eosq; suo ipsorum, quod dici solet, gladio confodiant. Hoc scilicet est ius illud diuinum, cuius meminerunt.

Et quoniam, is hodie est rerū status, ut diximus, metuit inter alia, ne quis aliquādo Cęsar peritior factus, adimat ei gladium, & hac eum exuat potestate quā multis iam sæculis in plurimorū perniciem conuertit. Et sanē, si tolleretur instrumentum illud, quod non patitur eum esse uirū bonum, multo felicius ageretur cum ipso. Nam sicut ambitio, fastus & auidia, causam dederūt, ut ex uno flagitio delapsus in aliud, Antichristum nobis exprimat: ita quoq; fieri non potest, ut uel Petri uel Apostolorū successor haberi debeat, nisi redeat totus ad pristinū illud suum munus Ecclesiasticū, & cogitet, satis ipsi multum oneris impositū à Deo, nec opus esse, ut regū se nego-
 cius im-

eius immisceat prater ea. Quod si faceret, Deum immortalē, quanta molestia et difficultate liberaret homines, cogerentur eius exemplū imitari, quotquot ab eo pendent, eiq̄ sunt obligati. Multis magnisq̄ curis, tu quoq̄, Caesar, liberatus esses, quæ nunc te sollicitum reddunt, eò quòd propter Ecclesiasticas facultates atq̄ opes, magna sit inter ordines, & acerba contentio, quæ quidem opes, in pios & necessarios usus cōverti debent, in ministros uerbi, in scholas, in pauperes & miseros, in alenda iuuentutis studia. Nam qui nullam aut Ecclesijs aut Reipublicæ commoditatem adferunt, non possunt ullum sibi ius in ea bona uendicare.

Plato saluberrimum esse putat consilium, ut qui ciuitatum gubernationi præsumt, alantur ex publico, nec proprium quid possideant, duabus potissimum de causis: Primum, ut Reipu. cōmodis & saluti profus incumbant. Deinde, ne quam habeant occasionem, priuata potius amplificandi, quàm procurandi publicas commoditates. Et quanquam nulla fuit unquam Respub. talis, neq̄ temere sit futura, sicut fatetur ipse, cui satis est, suam sententiam indicasse, tamen, si eiusmodi lex debeat in ulla Reipublicæ parte locum habere, profecto recipienda foret in administrationem Ecclesiasticam, præsertim, cum sacræ literæ consentiant, & nemo non uideat, quò tandem omnia sint delapsa: postquam hic ueteris Ecclesiæ mos in contemptum & ludibrium

uenit. Si potuit hoc uidere homo Ethnicus, facile diuinare licet, quid sperandum sit, & qui sit futurus exitus harum, quas à multis nunc annis molimur, reformationum: quàm diu non erit sublata causa morbi, quem curare uolumus & detectū plañe uulnus, cui cicatricem obducere cogitamus. Itaque si cupiunt esse uerè Pontifices, quod audiunt, & uolunt eo, quem tenent, loco uideri non indigni, redeundum est ipsis ad priscam illam frugalitatem, redeundum ad labores & uigilias & animi perpetua exercitia. Durum quidem esse uidetur istud, sed tamen uerum est. Quanquam frustra sumitur omnis hic sermo: Ne in mentem quidem eis uenit, ut huc descendant. Et quoniam graui multorum hominum odio laborant, lenitatem & beneuolentiam quandam insolitam præ se ferunt. Deplorant infortunia sua, non quòd flagitiorum & turpitudinum ipsos pœniteat, non quòd uitam emendare cupiãt, sed ut impulsis ad commiserationem animis, & in extremam odiorum acerbicatem uocatis aduersarijs, consistere possint in eo, quem reliquum adhuc habent, gradu. Nam adeò nihil eos pœnitet anteaeræ uitæ, nullam ut rem magis deplorent, quàm quòd totum hoc genus doctrinæ, non sit penitus de letum, quòd pristinam dignitatem illam recuperare possint, & splendorem.

Quòd si forte dicent, se futuros non intractabiles, & uelle quædam sanare: In tempore scilicet
istud

AD CAROLVM V. CAES.

istud adferunt. Annis ab hinc uiginti, & eò plus, non modo non uoluistis, patres purpurati, petentibus hoc aduersarijs uestris concedere, sed ferro, & flamma, & omnis generis acerbitatibus, causam iniquistissimam propugnastis. Vos illi estis, qui præter ius & æquum, plurimos uita spoliastis: Vos illi, qui puellas & matronas complures, uiduas fecistis ante diem, qui pueros infantes orbastis, quibus omnino carere non poterant, parentibus. Vos illi, qui turbam hominum infinitam, in exilium eiectam, e sedibus paternis expulistis. Vos illi, qui frenum inciscistis hominum sermonibus, et loquendi ademistis libertatem. Vos illi, qui, quos natura coniunxit, & sanguinis propinquitas, diremistis, & inuicem armastis: Vos illi, qui Germaniæ dissidijs & incendijs perpetuam subiecistis materiam: qui non semel estis conati, bellum in ea funestū & plusquam intestinum, excitare. Vos illi, qui Reges pariter omnes, qui Cæsarem ipsum, uarijs artibus & Tragæicis planè uocibus, ad uim & arma estis cohortati. Et nunc scilicet, quando mirabili Dei consilio, modicum in armis præsidium esse uidetis, quando rationes uestræ consumptæ sunt omnes, quando patefactæ sunt artes atq; technæ, singulari quadam usi benignitate, permittitis, rerum domini, ut ineur aliqua pacis ratio. Verumtamen, ubi sunt illa uestra capita, quorum emendationem ferre potestis? Num eadem illa sunt, quæ nuper in illo uestro ioculari

ulari Vincentino Cōcilio proposuistis? At qualia
 cunq; sint illa, nulli tamen, nisi qui uoluisset pericu-
 lū adire superioribus aliquot annis, liberum fuisset,
 eorum apud uos meminisse. Negari enim non po-
 test, multa uos fecisse crudeliter, ne quid omnino ue-
 stri splendoris, luxus & ocij periret. Si nunc illa cu-
 pitis emendare, saltem fateri uos oportebit, iniusti-
 ssima nece complures à uobis antea fuisse trucidat-
 os. Verum, hæc ipsa capita, quæ & tunc in medi-
 um attulistis, quasi corrigenda, & nunc, ut est credi-
 bile, rursus adferetis, leuiuscula sunt, neq; digna
 satis, quæ recitentur. Non in eo uertitur negocium,
 & ridiculum est institutum uestrum: Sed hic est no-
 dus ille, quem uos non attingitis, omnium uideli-
 cet calamitatum & perturbationum, quibus hodie
 concutitur orbis, uos esse authores, et adeo conspur-
 catam esse doctrinam uestram omnem atq; uitam,
 ut nihil omnino, quod salutare sit atq; rectum, spe-
 rari de uobis possit. Si uero non ad ludificationem
 instituistis illud Vincentinum Conciliū, cur non
 obseruatis ea, quæ tunc uobis emendanda esse uide-
 bantur, non reuera quidem, sed callide & insidiosè?
 Num ab eo tempore, lupæ sunt è uestris ædibus e-
 iectæ? An impuram illam nundinationem, quam
 exercetis in bonis Ecclesiarum, sustulistis? An uno
 aliquo contenti estis Episcopatu? Num uel docetis
 ipsi populum, uel saltem prouidetis, ut recte insti-
 tuatur? an potius regum estis ubiq; sectatores?

Quid

AD CAROLVM V. CAES.

Quid à uobis expectandum est, qui solum ad fraudem & ludibrium intentos habetis animos? Cum erit similis uestra cōditio, qualis fuit Episcoporum eorum, qui sumptibus Imperij conueniebant ad illud celeberrimum Nicenum Concilium, cui Cæsar Constantinus præerat: tum erit non difficile, nec incommodum, inire uobiscum pacis & concordiae rationes. Certum hoc est, ipseque rerum exitus aliquid quando testabitur.

Quoniam igitur is rerum status est, Carole Cæsar, quia teterrimam isti stabilierunt idololatriam: quia sub hoc ipsum efferatissimæ licentiæ tempus, iniuriam ultus est Deus: quia doctrinam hæc, Romanæ Tyrannidis debellatricem, omnes hominum ordines, infeliciter hæctenus oppugnarunt: quoniam eius doctrinæ aduersarij, non semel hortatores tibi fuerunt, ut bellum susciperes funestum & ciuile: quia rebellionum & dissidiorum, ipsi per Germaniam sunt authores: quia deserto munere suo, prophanis & alienis immiscuerunt se negocijs: quia magistratum à Deo constitutum, uarijs adfecerunt contumelijs: quia sacrae scripturæ uim fecerunt, eamque deprauarunt ad defensionem suæ Tyrannidis, libidinum & avaritiæ: quia regum alunt dissidia, & simultatibus perpetuam subiiciunt materiam: quia summam uitæ licentiam & mores corruptissimos, Ecclesiæ titulo circumuestiunt: quia sic pergunt obstinati, nullam ut spem emendatio-

ORATIO SLEIDANI

nis præbeant: quia causæ cognitionem legitimam defugiunt, & simulata Concilij mentione, controversiam omnem eò reiiciunt, ut spem & expectationem hominum eludant: quia demum tristes ubique motus & turbas excitant, ut potentiam illam suam, nefariè acquisitam, retineant: Hæ profecto causæ mouerete, Cæsar, debent, ut ipsorum nulla ratione habita, negocium hoc religionis magno studio complectaris. Nam existunt certa scripturæ testimonia, & signa minime obscura, quæ nobis denunciant, iram Dei uehementer in illos inflammatam, & similem futurum esse ipsorum exitum, qui fuit eorum, quos propter impietatem & blasphemias, horribiliter singulis temporibus Deus adflixit. Deserenda sunt igitur illorum castra, ne cum ipsis deprehensi, pœnam luamus. Contulit tibi Deus innumera beneficia, & ea, quam uidemus, rerum immutatio, uidetur fato quodam in te, tuamque domum incidisse: Quæ licet inter cæteras Germaniæ principum familias, illustris admodum & potens, & ampla, & copiosa, & honorata semper extiterit, ualde tamen aucta fuit & illustrata, magnaque nominis gloriam est consecuta: Primum, quando Cæsareus honos in ipsam illatus est, quem sic gessit & administrauit, ut ab eo tempore, quo ius Imperij in nostram nationem transijt, in nulla principum tribu, tam multi fuerint Cæsares, quam in hac uestra. Sic enim hæret, atque continuo progreditur,
à multis

AD CAROLVM V. CAES.

à multis nunc annis, in ea, splendor iste, quem diximus, & honos, ut quanquam hæreditaria successione transmitti non potest, longo tamen ordine uideatur nunc illi factus esse peculiaris, ac propè gentilitius.

Creuit deinde matrimonijs, quando tuus, Cæsar, auus Maximilianus, Caroli Burgundionum ducis filiam unicam, plurimarum ditionum & florantissimarum hæredem, uxorem duxit, inuitis & resistentibus aliquot, summa potentia præditis aduersarijs: Qui quidem, si per affinitatem & connubium, illas ipsas ditiones, cum suis prouincijs coniunxissent: quod & minimè difficile futurum erat, & multi suadebant, & non semel deliberatum fuit, non te, Cæsar, hodie conspiceremus ita florentem, nec in isto dignitatis gradu collocatum. Sed qui rem omnè, ut est gesta, propius intueri uolet, haud dubiè comperiet, in fatis ita fuisse, ut uestra domus in immensum cresceret. Nam etsi præclara sit accessio illa, quando per eas nuptias, Austria fuit coniuncta Burgundiæ, & non exiguæ parti Galliaë Belgicæ: multò maior tamen ea fuit, cum idem Maximilianus, è coniuge Burgundica natum sibi filium Philippum, parentem tuum, Cæsar, matrimonio iunxit Ferdinandi Hispaniæ regis, potentiss. principis, filiaë hæredi. Qua quidem ratione factum est, ut quicquid Carolus proauus, & quicquid Ferdinandus auus tuus maternus, unquam possederunt,

ORATIO SLEIDANI

id totum in te unum, cumulate peruenerit, ita quidem, ut qui multitudine prouinciarum, & amplitudine ditiorum, & latissimis regnorum finibus, in hac nostra Europa conferri tecum possit, nullus existat princeps. Atque te talem, tamque late regnantem, & his rationibus auctum, Cæsarem esse uoluit Deus; Et sicut familiam tuam, continuis honorum gradibus, & incrementis opum, singulari quodam consilio amplificauit, ita quoque sub Imperij tui primordium, exoriri uoluit hanc presentem conuersionem, qua pijs mentibus nihil aut iucundius, aut optabilius potest euenire:

Paucos & illustres quosdam, singulis temporibus, heroas excitare solet Deus, quum insignis aliqua rerum impendet commutatio. Cyrum ad hoc instituit & delegit, ut ab ipso restitutus libertati populus Israëliticus, & e captiuitate solutus, inque patriam remissus, templum illud, toto terrarum orbe celeberrimum, ab Assyrijs & Babylonijs dirutum, reaedificarent. Hunc ipsum uoluit esse potentissimum, Medorum & Persarum regem, & hanc eius tantam benignitatem in Israëlitas, aliquot seculis antè prædixit, quam natus esset. Eum plurimis deinde interiectis annis secutus est Alexander, ob imperij rerumque gestarum amplitudinem, Magnus appellatus, cuius uictoriæ omnes erant fatales, minime obscuris uerborum tegumentis, à Daniele prænunciata. Aliquot post temporibus exuscitatus est Iulius

lius Caesar, qui multis rebus fortiter & praclare gestis, author fuit, ut qui erat antea popularis Reipub. Romanae status, commutaretur in Regium prope dominatum. Neque multo post hanc imperij mutationem, exortus est ille iustitiae Sol, redemptor & servator noster, Ille uero dominatus, ut populi Romani libertatem adflixit, ita quoque doctrinam & religionem, à liberatore nostro constitutam & relictam, acerrimè persecutus est, ad trecentos circiter annos: Quo tempore, Caesar Rom. Constantinus, Evangelij doctrinam complexus fuit, qui & ipse, propter egregie fortiterque administratam Rempub. Magni cognomen adeptus est. Longo deinde post intervallo, prodijt Carolus, è Francorum natus familia, sub quo & diuisum est Imperium, & Pontificatus insigniter auctus fuit atque locupletatus: Quorum utrunque magni sanè est momenti, & inter humanarum rerum uicissitudines, minimè postremo loco recitari debet. Hic autem Carolus, & si magnitudine ditionis, cùm priscis aliquot Imperatoribus conferri non poterat, tamen ita rem gessit foeliciter, ut Imperium Romanum, iam antè collapsum & desperditum, recuperasse quodammodo uideretur, Ab huius familia transijt ad Saxones Othones, Imperij dignitas, & qui fuit postremus eius nominis, laudatissimus princeps, hoc perfecit, ut penes nostram gentem & nationem hodie sit potestas, creandi Caesares. Quod ipsum quoque referri debet inter

ORATIO SLEIDANI

res maximè memorabiles. Et hæc quidem potestas in nostro populo iam hæsit, supra quingentos annos, in hoc usq; tempus, quo tu, procreatus ex nobilissima principum Austriacorum domo, breui temporum spacio mirabilem in modum amplificata, factus es Cæsar, non ex Imperij quidem ditionibus, cuius uix umbrã habemus, uerum ex tuo ipsius patrimonio, & auitis possessionibus, longe potentissimus. Quo in tuo magistratu considerandum est in primis, ut non semel antea diximus, quod hæc tam illustris, quam coram uidemus, rerum conuersio, incidit in regni Imperijq; tui primordium. Quæ res prudenter examinata, cumq; superiorum temporum collata historijs, fidem haud dubie faciet, instituisse Deum, te Cæsare, magnum quiddam & conspiciuum, in quod tota respiciat posteritas.

Quod quum ita sit, reliquum est, ut cogites, te datum esse ab illo, ad salutem eorum populor; quibus te præesse uoluit. Optamus certè omnes, ac precamur Deum, ut quemadmodum Cyri animum olim emollijt, & ad sui populi liberationem accommodauit, ita quoq; te his nostris, nimium afflictis, & ferè deploratis temporibus, salutarem esse uelit principem. Et hoc eò uehementius optamus, quod maior in te prudentia, mansuetudo, & humanitas animaduertitur. Nam etsi nemo dubitauit hæcenus, quin aduersarij Pontificij, omni genere machinarum conarentur te perpetuo ad bellum incitare:

nunc

AD CAROLVM V. CAES.

nunc tamen ita sunt patefacta ipsorum consilia, ut certò statuendum sit, esse Deum, qui mentem hanc tibi dedit, ut, cum à multis nunc annis, tam uariè, tamq̃ multipliciter sis ad arma sollicitatus: nihil tamen haectenus institueris, ab æquitate aut ratione dissentaneum. Et sicut ad solam mentionem earum coniurationum, quas tacitè nonnulli & occulte susceperant, omnes concordia cupidi, exhortescunt: ita quoq̃ te, Cæsar, admirantur, & magnis laudibus extollunt, qui tui muneris & dignitatis memor, omnibus modis laborasti, ut quod excitare illi in patria cupiebant incendium, opprimeretur. Maximam igitur immortalis Deo gratiam habemus, primum, quòd actiones consiliaq̃ tua sic haectenus gubernauit, ut nullum impotentis animi uestigium in eis deprehendatur: deinde, quòd in hūc usq̃ diem, uitæ tuæ cursum deduxit, quo uidere potes atq̃ iudicare, non esse nihil, quòd illi, à quibus antehac alienior fuisti, non tam tua quadam sponte, quàm impulsus ab alijs, causam istam, à multis nūc annis, non habita ulla ratione periculorum, adeò constanter & masculè tuentur.

Primus felicitatis gradus est, intelligere, & sequi uocem inuitantis ad se Dei, proximus, non obsurdescere, nec obstinatè repugnare. Talibus enim ingenjs ignoscit Deus, & precibus interpellatus, doctorem illum Spiritum tandem largitur, quàm diu non malitia, sed ignoratione & simplicitate peccatur:

eatur: ad eamq; rem tempus & ocium saepe conce-
 dit, quod tibi, Cæsar, contigisse letamur: Qui post
 multam huius causæ, quæ controuertitur, tractati-
 onem, statuere nunc demum aliquid potes, quan-
 do multipliciter illustrata ueritas, & eorum, qui ac-
 cusantur, nequitia, sic est patefacta, ut iudicatio li-
 tis, nullam in se magnam habeat difficultatem. Et
 quanquam immanes illæ & atroces, quibus diui-
 nam maiestatem affecerunt isti, contumeliæ, uehe-
 menter & inprimis te commouere debent, tamen
 non est dissimulanda etiam, uel obliuione prætere-
 unda, iniuriarum magnitudo, quas intulerunt, sin-
 gulis temporibus, & Imperio, et eius præfectis, tibi,
 tuisq;, Cæsar, maioribus.

Illam orbis terrarum debellatricem, urbem Rô-
 mam, in qua tot fulserunt lumina, tam insignes &
 præclari uiri; quam summa prudentia uitæq; tem-
 perantia rexerunt aliquando Bruti, Camilli, Cin-
 cinnati, Fabij, Scipiones, Catones; illud præcæ uir-
 tutis domicilium, & Cæsarum deinde sedem, ne-
 farijs artibus tenet & occupat hodie, Cæsarum per-
 petuus hostis, mollis, & semiuir, & effœminatus ne-
 gociator. Nec solum occupat, sed ius etiam hære-
 ditarium in illam sibi uendicat, & legitimum domi-
 num adeò non admittit, ut eius dignitatem omnem
 à sua pendere dicat authoritate. Ille, quondam toto
 orbe celeberrimus Senatus, quem conspicatus quis-
 dam Pyrrhi Epirotæ legatus, dicebat habere toti-
 dem

dem hi Reges, quot essent in eo patricij, Deum im-
mortalem, quantum est hoc tempore immutatus?
Sedent in eo, homines noui, quorum hac est praeci-
pua ferè & sola cura, ut res alieno labore partas, in
summo luxu & ocio, uitaèq; mollicie & turpitudine
cōsumant, ut orbis Christiani prouincias expilent,
ut sub Ecclesiæ titulo quiduis audeant. Hi sunt no-
ui illius dictatoris consiliarij, & Senatus praesides,
qui propter Ecclesiarum administrationem, ut praese-
ferunt & simulant, in eum ordinem asciti, faciūt,
quod olim Romani Senatores fecerunt: Admini-
strant prouincias, & emandantur huc illuc, tanquā
proconsules, & legati, & Tribuni. Cumq; ipsorum
functio sit planè ciuiliſ, & plusquam prophana: sus-
tamen interea nobis obtrudunt sanctitates, eoq;
nomine patiuntur se tantum non adorari. Et faci-
unt hoc in tuo, Caesar, conspectu: nec id modo, ue-
rum etiam suas foeditates dextra tua defendi uolūt.
Quousq; tandem ista perferentur? An hanc tantam
audaciam nemo unquam cohercebit? Deus pater,
ut iræ suæ uim atq; magnitudinem nobis ostens-
deret, licentiam hanc, & summam improbi-
tatem in nos grassari permisit, & ita passus est, in-
genij nostri aciem omnem circumfundī tenebris,
ut etiam mutata rerum natura, & conditione, quod
uiciosum erat & nefandum, & impiū, nobis uis-
deretur esse piū, honestum, & sacrosanctū. Nunc
uero, postquam pro immensa bonitate sua nos ite-

ORATIO SLEIDANI

rum respexit, & eripuit ex illa densissima rerum ignoratione, clara uoce inuitat, ut hoc tantum eius beneficium agnoscamus, ne conduplicata nostra delicta, cogant ipsum ad seueriorem poenam, & medicinae spem omnem auferant, Quæ sit ipsius uoluntas, & quid à nobis requirat, consignatum reliquit in suis monumentis, quæ ministerio spiritus ad omnem posteritatem transmisit, ut extarent semperna de ipso documenta & testimonia. Futuram etiam ueræ doctrinæ miserabilem & horrendam uastationem, & exorituram in Ecclesia tyrannidem quandam, omnium maximè insignem, in postremis temporibus, diserte prænuñciavit; Et ea ipsa loca, quibus hæc uaticinia continentur, obscura prius, in magnis illis doctrinæ tenebris, nunc etiam inter alia sic patefecit & illustrauit, ut nihil amplius dubitari possit, quam rem atq; personam designent. Sed & uim illam & iniurias & contumelias, quibus Imperium Romanum, & magistratum à deo constitutum, à sæculis iam aliquot, Romani Pontifices affecerunt, eadem uaticinia comprehendunt. Et ut nullum extaret scripturæ testimonium ea dere, tamen, si doctrinam ipsorum, & constitutiones, & disciplinam, & uitæ licentiam quis intueatur, fieri nõ potest, quin totus horrescat. Nisi enim essent à Deo planè reiecti & destituti, non laberentur omnes in eam mentis uesaniam, & hæc tanta, tamq; manifesta flagitia. Sic enim se comparant tota uita, quasi, qui

qui locum illum & honoris gradum tenet, hunc oporteat, in omni genere nequitiae singularem & excellentem esse.

Respice, quæso, Cæsar, in actiones illorum, qui sunt, quiq; fuerunt hac tua ætate. Num aliquod solidæ uirtutis, aut sanctimonie specimen in eis unquamprehendisti? an non potius meram hypocrisin, ficta & simulata, & ad fraudem omnia composita? Si dissiparunt Imperij robur: si semper eò spectarunt, ut Regum uires infirmarent: si turpibus & illaudatis rationibus has tantas opes consecuti sunt: si non solum tuos maiores omnes, uerum te quoq; Cæsar, ipsum, indigne tractarunt, ita quidem, ut criminationibus illorum in te confictis, edito scripto sis coactus respondere: quid conctaris, aut in quam meliorem spem uenire potes? Frustra sumitur omnis labor. Nam eum uitæ cursum tenent, quem scriptura prædixit. Armis quidem & uinon opprimuntur, sed Euangelij prædicatione sic patefient & agnoscentur indies magis atq; magis, ut nullus unquam in orbe terrarum extiterit tyrannus, qui tam illustre, tamq; pudendum sui spectaculû præbuerit, qm̄ isti. Porro, sicut ire diuinæ signum fuit, qm̄ diu uersabamur in illa crassissima caligine, ita quoq; benignitatis & clementiæ paternæ indubitatum est argumentum, quando depulsis hodie tenebris, iucundissimo solis aspectu fruimur. Pro quo tanto munere, nihil aliud à nobis res

ORATIO SLEIDANI

poscit Deus, quàm ut agnoscamus illud, & reuerenter complectamur. Quod ut facias, uehementer optant omnes piæ mentes, eoq̃ magis, quò manifestæ ueritatî furiosius repugnare uident aduersarios: Qui nulla possunt expleri crudelitate, sed delectantur cædibus & flammis, auellunt matres à filiarum amplexibus, filios tantum non in conspectu matrum excarnificant, maritos ab uxoribus & liberis auulsos, in teterrimos carceres abhæciunt, & quasi omnem humanæ conditionis sensum deposuissent, ita sæuiunt: Dominantur animis hominum, & loquendi facultate priuant eos: Affirmant, non licere cuiquam, his de rebus extra Concilium agere, & tamen ita se gerunt, ut Concilij spem omnem præcidant, & auferant.

Has miserias orbis Christiani respice tandem, potentissime Cæsar, Neq̃ te moueat ista prophana & Epicurea ociosissimorum hominum turba, qui nulla officij charitate tibi sunt commendati: Sed in patriam & in Imperium totus intuere, cui datus es à deo gubernator, cuius incolumitas atq̃ salus, tacito quodam, sed uehementi tamen & acri naturæ impulsu, tibi esse debet longè charissima. Quia late admodum dominaris, nec uni solum populo præes, impeditæ sunt rationes turæ, non dubium est: Aliud enim Hispania requirit, aliud Germania petit, aliud Romanus ille negociator postulat. Ut his omnibus humanum ingenium, & prudentia satisfaciat,

ciat, omnino fieri non potest. Vnica solum est uia,
nec alia praeter hanc inueniri potest, ut scilicet, nul-
lius externae rei, quantacūq; sit, habita ratione, Dei
duntaxat ueram gloriam quaeras, eiq; caetera com-
mittas omnia. Maximum in ea re subsidium & ad-
iumentum tibi praebent plarique omnes Imperij
principes ac ciuitates: Viam patefacient, & iter ex-
plicabunt, qui per Germaniam sunt magno nume-
ro, uiri docti & pii: Quorum omnium illud est com-
mune uotum, ut quam Deus per ipsos mirabiliter
propagauit doctrinam, eam tuo patrocinio conser-
ues, ac multis nominibus adflictae patriae succurras.
Qua in re tantò maior cura tibi suscipienda est, quò
saepius & grauius haec Imperij portio, quam serua-
mus adhuc reliquam, oppugnatur ab externis, ijsq;
firmissimis hostibus: Quorum armis ita se labefa-
ctari posse uidet, ut tam potenti Cesare, quam tu es,
uehementer sibi opus esse sentiat, eoq; suam salutē
lachrymans & ingemiscens tibi commendat, quasi
futurum sit, ut aut tuis, amplissime Caesar, auspicijs,
hostilem impetum à se depellat, aut planè corruat,
& plagam accipiat non sanabilem: praesertim, cum
nullis unquam temporibus, tam uaria, tamq; ma-
gna extiterint indicia futurae mutationis, & insigni-
nis in ipsa conuersionis, quam hodierno die. Pace
quidem nihil melius, nihil est optabilius. Ea uero
Pontificis intercessione constituta, num firmas &
ueras habitura sit radices, omnino dubitari potest.

ORATIO SLEIDANI.

Nam aut bellis perpetuam illi materiam suppeditant, ut nimis notum est, aut, cum pacis consiliarij sunt, magnum aliquod suum spectant emolumentum, & id solum. Quæ uero priuatim ipsis profunt, eiusmodi sunt, ut ad publicum orbis Christiani, & omnium aliorum ordinum dedecus & detrimentum pertineant. Deum precor, consilia tua sic gubernet, ut emendatis uitijs, & sublatis causis, propter quas & bella nobis, & alias immittit calamitates, ocium Europæ & tranquillitatem recuperes, quæ nunc miserabiliter uexata, sustinere diutius has tantas arumnas non poterit. Quod superest, ut sententiam meam, hoc scripto comprehensam, in optimam partem, Cæsar, & clementer accipias, etiam atq; etiam obtestor,

ERRATA, QVAE IN
ter emendandum fefelle
runt.

	Pag.	Verf.	Lege
B	6	11	ipforummet.
D	1	27	q̄ uidere.
D	7	27	& id genus.
H	3	4	aufferi.
H	7	20	profiteantur.
I	5	21	ditionis.
N	6	27	qualem.

Argentinae apud Cratonem Mys
lium, Calend. Augusti,
Anno
M. D. XLIIII.

186 3536

